

SEYÐABRÆVIÐ

- 825 Írski munkurin Dicuil skrifvar bókina Liber de mensura orbis terrae (Frágreiðing um jörðina), har oyggjaland verður nevnt, ið má ætlast at vera Føroyar.
- u. 825 Grímur Kamban, fyrsti norrøni landnámsmaður.
- u. 1000 Kristindómurin samtyktur á tingi í Havn. – Høvdingastríð og trúarstríð millum Trónd í Gøtu og Sigmund Brestisson.
- 1035 Leivur Øssursson, fostursonur Tróndar, tekur Føroyar í len av Noregs kongi Magnusi góða.
- 1080– Føroyar serstakt biskupsdømi undir Niðarósar erkbiskupi. Kirkjubøur biskupssetur.
- u. 1540
- 1273 Einahandilin verður settur á stovn; kongur, Magnus lagabøtari, lovar at senda minst 2 handilsskip til Føroya um árið. Kongur setur sama ár Gulatingslógina í gildi í Føroyum og ger við hesum enda á tí sjálvstýri, sum hevði verið í hondunum á lögmanni og lögtingi. Løgmaður er nú embætismaður kongs.
- 1280 Føroyar fyrstu ferð nevndar við navni, á Herefordkortinum, sum „farei“.
- 1294 Hanseatar fáa forboð fyri at handla við norsku skattlondini, teirra millum Føroyar, men gevast ikki kortini og handla sum áður.
- 1298 Seyðabrævið, rættarbót viðv. búnaðarviðurskiftunum í Føroyum, sett í gildi av Hákuni hertuga Magnussyni 28. juni. Sum fyri at vísa føroyingum yvirvald sítt, vendir hann sær ikki til lögting og lögmann, men til handgingnu menn sínar, Ellind biskup í Kirkjubø og Sjúrd lögmann í Hetlandi.
- u. 1300 Magnusarkirkjan (Múrin) í Kirkjubø, ongantíð fullförd. – Ellindur biskupur 1269–1308.
- 1302 Hanseatar fáa nýtt forboð fyri handli við oyggjarnar.
- 1361 Hanseatar fáa sama rætt sum norðmenn at handla við skattlondini. Kappast harðliga við onglendingar.
- 1380 Føroyar og hini skattlondini koma saman við Noregi undir danskan kong, men verða tó framvegis stýrðar som norskur landslutur.
- 1490 Hálendingar fáa somu handilsrættindi í Noregi og skattlondunum sum hanseatar.
- 1500 Um hetta mundið sjórænaraatsóknir av fransum, bretum, írum og algermonnum (hesir seinru nevndir turkar).
- 1529 Kongur (Fríðrikur I) letur 2 keypmenn úr Hamburg, Thomas Koppen og Joachim Wullenweber, fáa Føroyar í len móti 100 lúbskum markum um árið. Teir finga eisini rætt til handilin og til kongsins skattir, men ikki til kirkjugóðsið, ið ikki fór undir kong fyrr ean trúbótin kom.
- 1536 Norska rikisráðið verður avtikið og Føroyar verða eins og Noreg stýrðar sum danskur landslutur.
- u. 1540 Trúbótin. Føroyar protestantiskt biskupsdømi. – Kongur, Chr. 3., tekur beinanvegin 2/3 av kirkjugóðsinum undir seg.
- u. 1540– Jens Gregersen Riber superintendentur (biskupur).
- 1557
- 1547 Kongur letur lensmann sín, Thomas Koppen, fáa kirkjujörðina, hann hevði lagt undir seg, móti gjaldi til kongs og gjaldi til hospitalið og latínskúlan í Havn, sum kemur hetta ár í staðin fyri prestaskúlan, ið verið hevði í Kirkjubø.
- 1550 Boðað verður frá í kongsskrivi 12/3, at føroyingar kunnu skjóta dómar lögmanns undir kong (appellera) sum *norskan* kong. At Føroyar tó ikki heilt eru roknaðar sum partur av Noregi sæst í norsku lóg hjá Chr. 4 (1604), har Føroya lögting ikki er nevnt millum tey norsku lögtingini.
- 1553 Eftir deyða Thomas Koppens hetta ár verður handilin lutvíst frígevin, t.e. føroyingar fáa loyvi at handla við danskar og norskar keypmenn, sum teimum lystir, men ikki við útlendingar.
- 1556– Aftur einahandil.
- 1571
- 1557 Biskupsdømið avtikið og oyggjarnar lagdar undir Bergens biskupsdømi. Heini havreki, faðir Magnus Heinason, fyrsti próstur Føroya. Síðsti triðingurin av kirkjujörðini nú undir kong.
- 1571– Frihandil.
- 1578
- 1579 Magnus Heinason fær handilin upp í hendur. Í 1581 roynir Kristofer Valkendorf at fáa hann tiknan frá honum, men kongur (Fr. II) ger, at hann kann halda fram, tó nú sjálvur triði. Tá ið Magnus rýmir til Hálends í 1584, eydnast Valkendorf at fáa tikið handilin frá honum og báðum feløgum hans. – Magnus Heinason letur annars fyrsta skansan í Havn byggja (á Skansatanga).
- 1584 Eiðsvorin tingskrivari verður settur, sum tó bert skal føra tingbókina og vera löggrættumonnum til hjálpar lögfrøðiliga.
- 1589 Magnus Heinason hálshøgður í Keypmannahavn.
- 1619– „Det islandske Kompagni“ hevur handilin í hondum umframt (til 1662) kongsins inntøkur í Føroyum móti 1000 rdl. árliga í viðurgjaldi.
- 1655– Gablatiðin. – Í 1655 fær Christoffer Gabel Føroyar í len fyri lívstíð frá Fr. III. við øllum inntøkum móti 1000 rdl. árliga í viðurgjaldi. Í 1661 náðibræv upp á Føroyar úttan viðurgjald so leingi hann og sonurin, Fríðrikur Gabel, liva. 1662 eisini handilin.
- 1634 Ábyrgdin av teimum dómum, ið verða feldir, verður lögð á tingskrivaran (sorinskrivaran).
- 1637 Skansi bygdur á Tinganesi til verju fyri handilin.
- 1658 Løgtingið avger, at ikki bert Tinganesskansin skal fullførast, men at eisini hin gamli skansin á Skansatanga skal setast í verjstand, og at 30 mans skulu gera verjutænastu á skansanum.
- 1673 Presturin Lucas Debes skrifvar bókina Færoæ et Færoa Reserata (Færøernes og færøeske Indbyggeris Beskrivelse). – Hetta ár kemur eldur í húsini á Tinganesi. Nærum øll hús handilsins og tinghúsið brenna niður, og krúttornið í Tinganesskansanum verður sprongt í luftina.
- 1677 Havnar skansi (á Skansatanga) og partur av Havnini lögð í oyði av fransum.
- 1688 Norska lóg Christians 5. frá 1687 verður sett í gildi í Føroyum.
- 1693 Vaktarhús reist við skansan á Tinganesi, sum um somu tíð skal vera fangahús. Tað nevnist „Corps de garde“, seinri bronglað til „Portugálið“.
- 1706 Fyrstu og einastu deyðadómar eftir norsku lóg, tá ið Skælings-systkini verða hálshøgð fyrri blóðskemd.
- 1709– Kongligur einahandil.
- 1856
- 1709 Føroyar lagdar undir Íslands stiftamt.
- 1768– Rybergs handil í Havn (Vágsbotni). Hevur serloyvi at hava goymslu av fremmandum vørum og røkja millumhandil (transit) við teimum. Verður umsitin av handilsfelagnum Rosenmeyer og Floor. Hesir læra føroyingar at salta sild og eru teir fyrstu at flyta klippfisk úr Føroyum.
- 1776 Føroyar lagdar undir Sælands stiftamt.
- 1777 Húskallalógin, kgl. fyriskipan eftir áheitan frá prestum og stórbóndum, at maður skal í minsta lagi umsita 1/2 mörk í jørð fyri at seta egði búgv. Longu í Seyðabrævinum hevði verið fyriskipan nakað lík hesari.
- 1781– Jens Chr. Svabo ger kanningar í Føroyum og skrifvar bók „Indberetninger fra en Reise i Færøe 1781–82“.
- 1782
- 1804 Poul Nolsøe (Nólsoyar Páll) byggir „Røydina Fríðu“, fyrsta skipið, føroyingar høvdu átt síðan Magnus Heinason. – Latín-skúlin niðurlagdur (stovnaður 1547).
- 1808 Bretar (enski kapteynurin Baugh) gera álop á Havnina og taka Skansan. Seinri sama ár rænir „Brillumaðurin“ (von Hompesch, barónur) handilin og kirkjuna. (Bardagi 1807–14 millum Danmark-Noreg og Bretland).
- 1809 Nólsoyar Páll ferst á veg úr Bretlandi við kornfarmi til Føroya.
- 1814 Fríðurin í Kiel. Danmark missir Noreg. Føroyar, Ísland og Grønland vera eftir hjá Danmark.
- 1816 Løgtingið verður tikið av, Føroyar verða amt í danska ríkinum, Løbner kommandantur fyribilssettur amtmaður.
- 1821 Fyrsti amtmaður útnevndur (Løbner).
- 1836 Kongligi handilin fær úthandil á Tvøroyri.
- 1838 Úthandil í Klaksvík.
- 1839 Úthandil í Vestmanna.
- 1845 Reglugerð um skúlaskyldu, fólkaskúli settur á stovn.
- 1846 V. U. Hammershaimb leggur støðið undir føroyska skriftmálið.
- 1850 Danska grundlógin frá 1849 verður sett í gildi í Føroyum – tó úttan at føroyingar verða spurdir.
- 1851 Fyrsta fólkatingsval í Føroyum. Niels Winther verður valdur.
- 1852 Løgtingið verður endurreist – tó bert við ráðgevandi myndugleika. Niels Winther gevur út fyrsta politiska blað í Føroyum, „Færingetidende“.
- 1856 Kongligi handilin verður avtikin. Frihandil. – Húskallalógin frá 1777 fer úr gildi.
- 1861 Fyrsti realskúli (í Havn).
- 1870 Færøernes seminarium verður stovnað.
- 1872 Sluppskiskapurin tekur seg upp. Fyrsta sluppin verður keypt til Føroya úr Bretlandi.
- 1888 Tjóðskaparrærsan tekur seg upp, jólafundurin, „Føringafelag“ verður íbirt.
- 1899 Føroya fólkaháskúli.
- 1905– Fyrstu politisku flokkarnir, sambandsflokkurin og sjálvstýrisflokkurin.
- 1906
- 1918 Sjálvstýrisflokkurin fær fyrstu ferð meiriluta á lögtingi.
- 1923 Løgtingslógin broytt. Amtmaðurin og prósturin ikki longur sjálvvaldir limir, tingið verður nú fult demokratiskt ting.
- 1928 Javnaðarflokkurin umboðaður á tingi (stovnaður 1925).
- 1937 Studentaskeið Føroya lögtings.
- 1938 Tann umstríddi § 7 í almúguskúla-reglugerð frá 1912, ið ásetti danskt sum undirvísingarmál, verður strikað. – Landbúnaðarráð sett á stovn.
- 1940– Føroyar hersettar av bretum.
- 1945
- 1940 Fólkaflokkurin stovnaður. – Føroyska flaggið verður viðurkent av bretum sum tjóðarmerki. – Løgtingið skal viðtaka lógir og amtmaðurin staðfesta tær sum ríkismyndugleiki (í bardagaárunum). Hann hevur aftrat sær eina landsnevnd við trimum limum, sum lögtingið setur. – Nýggj fyribils rættarskipan.
- 1944 Valrættaraldurin til lögtingið 21 ár.
- 1946 Fólkatakvøða um politisku støðuna mótevís Danmark. Meiriluti fyri loysing, men við tað at hetta bert var 1/3 av øllum, ið høvdu valrætt, kom ríkisfelagsskapurin at halda fram.
- 1948 Heimastýrislógin (23/3, við gildi frá 1/4). – Tjóðveldisflokkurin.
- 1948–
- 1950 Fyrsta landsstýrið (sambandsfl., javnaðarfl., sjálvstýrisfl.).
- 1954 Stórt fiskivinnuverkfall.
- 1955 Realkredittstovnurin til endurnýggjan av skipaflotanum.
- 1957 Útvarp Føroya.
- 1959 Lóg um fólkatrygging (fólkapensión v.m.). – 6 + 6 fjórðinga fiskimark.
- 1963 Fyrsta sjálvstýrislandsstýrið (fólkaf., tjóðveldisfl., sjálvstýrisfl., framburðsfl.).
- 1967
- 1963 Búskaparráð. – Føroyar varabiskupsdømi. – Fyrsta berghol í Føroyum (millum Tvøroyrar og Hvalbiar).
- 1964 12 fjórðinga fiskimark út frá beinum grundlinjum. – 60-millióna-grunnurin til útbygging á landi í Føroyum.
- 1965 Lóg um fróðskaparsetur.
- 1968 Føroyar upp í EFTA.
- 1970 Føroyar umboðaðar í Norðurlandaráðnum.

I.

Seyðabrævið er rættarbot Hákunar hertuga Magnussonar fyrir Føroyar.

Magnus kongur lagabøtari, faðir Hákunar hertuga Magnussonar, hevði í 1273 ásett, at Gulatingslógin eldra skuldi hava gildi í Føroyum, tó skuldu í staðin fyri búnaðarbólkin í hesi lóg teirra egnu løgskipanir hava gildi. Henda eldra rættarbot er til í tveimum avskriftum í pappírshandritinum *AM* 1) 316 fol, bls. 307 og 488, hvør avskriftin við síni hond, og er prentað í *NGL* IV, bls. 353–354 og *DF* bls. 23–26.

Árið eftir, í 1274, kom av Magnusar kongs ávum yngra Gulatingslógin, sum stutt eftir má ætlast at hava fingið gildi fyri Føroyar, og í 1298 kom rættarbotin fyri Føroyar til hesa lóg – Seyðabrævið, soleiðis nevnt av tí at høvuðsinnihaldið er um seyðabruk.

Navnið Seyðabrævið kemur í skrift fyrstu ferð fyri í avskriftum frá o. u. ár 1600, einari í áðurnevnda pappírshandriti *AM* 316 fol („Søude-bræfet aa fórrium“ og í endanum „Enda paa Souda breffet Anno 1600: G: M:“) og einari í *AM* 61 b II 4° („Her heffuer sauda breff. . .“).

Seyðabrævið varð staðfest av Kristjani kongi IV. 24. februar 1637 og varð í hesum staðfesta líki, við einstøkum broytingum, prentað í Lucas Debesar *Færoæ & Færoa Reserata*. . . . bls. 263–273. Kongliga staðfestingin er prentað í *Tillæg til Forslag*. . . . bls. 29–34.

II.

Teksturin til Seyðabrævið er til í tveimum skinnhandritum frá miðöldini:

Isl. perg. 33 4° á kongliga bókasavninum í Stokkhólmi og *Medeltidshandskrift nr. 15* á háskúlabókasavninum í Lund.

Tað er vanligt at rokna *Stokkhólm* 33 4° fyri høvuðstekstin. Seyðabrævið stendur her á 4 bløðum aftarlaga í bókini, upprunaliga við fyrstu og síðstu blaðsíðu berum. Maðurin, ið skrivaði Seyðabrævið, var „sira teitr“, meðan ein annar maður, „bardi petrs son“, tvørtur um niðara breddan á mið-opnuni hevur skrivað fylgibræv Hákunar hertuga. Í hesum fylgibrævi verður skilað til, at tað eru „Herra Erlendr biskup j færøyum ok herra sigurdr logmadr af hætlande“, sum hava lagt honum lag á, hvussu skipanin fyri Føroyar átti at vera.

Framman fyri Seyðabrævið, ovast á breddanum vinsturmeigin, hevur Hákun, hertugi, skrivað á latíni: [H]aq(ui)nus dei gr(aci)a manu propria scr[ips]imus et signauimus, t. e. (Vær) Hákun av Guds náði við egnari hond skrivaðu og undirritaðu. Niðanfyrir stendur búmerki (monogram) Hákunar.

Í endanum á brævinum stendur skrivað á latíni við aðrari hond: Et ego ako domini duci[s Nor]vegie. cancellarius s[ub]scripsi manu propria. hic in fine, t. e. Og eg Áki, kanslari Noregs harra hertuga, havi skrivað undir við míni egnu hond her í endanum.

Í hesum handriti er Seyðabrævið sjálvt í 12 (ótalmerktum) greinum. Pláss er fyri stórum byrjanarstavi til hvørja grein; at gera slíkar stavir var serligt handverk, men teir eru ongan tíð teknaðir.

Í *Lund* 15 stendur Seyðabrævið aftarlaga í bókini, á bløðunum 132ra–135rb. Her er brævið nakað øðrvísi skipað. Fylgibrævið er sett fremst sum inngangur, og síðan kemur Seyðabrævið sjálvt, greinarøðin er broytt soleiðis, at tær

greinir, sum viðvíkja høvuðsinnihaldinum, standa fremst, og so koma hinar. Harumframt eru her yvirskriftir yvir greinum. Eins og í Stokkhólmsbókini eru greinirnar ótalmerktar, talið á teimum er her 16. Eisini verður her javnan tikið øðrvísi til orðanna enn í Stokkhólmsbókini.

Á bl. 135r í erva stendur afturatskrivað yvir fyrra teigi (a): vm lego folk (sipar ætlandi til greinina „vm forgipt“), yvir seinna teigi (b): vm hvalfynd. Harumframt stendur í neðra á sama blað undir seinna teigi afturatskrivað:

hvalflyster, stycke af hvalen, som flyter i vågen, vagnhog, det man får hugga fritt i uti vågen.

Stokkhólmsteksturin við orðamuni úr Lundartekstinum er prentaður í *NGL* III, bls. 33–40, í *DF* við føroyskari týðing á bls. 3–22, harumframt er hann prentaður í *Tillæg til Forslag*. . . . á bls. 4–21 við bæði føroyskari og danskari týðing, tann danska týðingin er eftir C. Bærentsen.

Nevnt er, at til eru nakrar avskriftir av Seyðabrævinum í handritum frá tíðini aftan á trúbotina. Tilsamans eru tær triggjar í tali, og tær eru allar á Árnasavni í Keypmannahavn. Tað eigur at verða skilað til, at tað ikki er heilt greitt, hvørjum handritum avskriftirnar eru gjørdar eftir. Avskriftirnar eru:

AM 316 fol, bls. 391–400, ein avskrift á pappíri við fleiri føroyskum málmerkjum. Í endanum á avskriftini stendur, sum nevnt: „. . . . Anno 1600: G: M:“, og á einum blað frá eini eldri innbinding enn teirri núverandi stendur: „1600 G. M. paa ferróó“. Tað er líkt til, at hesin G. M. er Gabriel Mitens, sum var sorinskrivari í Føroyum 1584–1620.

Ovast høgurmeigin á bls. 391 stendur Ferriske Retterbóter, og vinsturmeigin stendur afturatskrivað, beint framman fyri fyrstu grein: Dette brev haff(er) Hertug Haagen Magnusson Udgeffuit Loverdagen Nest efter S Hanses Uge Udj Opslo i hans Hertugedomes 19 Aar Som indfalder paa Annum Chr. 1292.

AM 31 8°, bl. 117 inniheldur partar av Seyðabrævinum svarandi til gr. 1, 4 og byrjanina av 5 í Stokkhólmsbókini við ymsum frávikum; men so er eitt glopp í handritinum, og vit vita ikki, hvat har kann hava staðið.

AM 61 b II 4°, bl. 93–96 er avskrift, ið „Michel Jenssøn“, borgmeistari í Bergen hevur gjørt.

III.

Nøkur orð skulu verða søgd afturat um hesi handrit.

Stokkhólm 33 4°, ið fyrr hevði bókasavnsmerkið C 20, hevur verið rópt „Kongsbókin“. Hon hevur verið í Føroyum og hevur møguliga hoyrt til lögmansembætið, tí síðsti føroyingur, sum, tað vit vita, hevur havt hana, var Pætur Jákupsson, bóndi í Kirkjubø og Føroya lögmaður 1588–1600 ella 1601, sum í 1599 læt bókina binda inn. Høvuðsinnihaldið í henni er tann norska landslógin, Seyðabrævið og avskrift av brævi, sum Hanus kongur hevur latið úr hondum 14. juli 1491. Tað er líkt til, at bókin, áðrenn Pætur Jákupsson læt hana binda inn, hevur verið tað minni, at brævið frá Hanusi kongi hevur upprunaliga ikki hoyrt uppí. Men meðan hon hevur verið í Føroyum, er ymist skrivað í hana, har pláss hevur verið: skipanin um tingfaratoll, prentað í *NGL* II, bls. 13 og IV, bls. 666 og í *DF* bls. 27–28; greinin um tær fyra systirnar í Skúvoy, prentað í *DF* bls. XXVI og *NGL* IV bls. 66; „Hundabrævið“, sum fyrr hevur verið hildið ólesandi, men sum tað eydnaðist Jóni Helgasyni at lesa í høvuðsdráttunum, prentað í *Útiseta* VI bls. 111–112; ymist annað, prentað ymsastaðni í somu grein í *Útiseta* VI, bls. 101–122.

1) Styting av »Det arnamagnæanske institut«, t. e.: Árnasavn í Keypmannahavn.

Bókin hefur aftan á deyða Pæturs Jákupssonar verið í Bergen, har „Michel Jenssøn“ ætlandi hefur havt hana, í 1680-árunum er hon hjá svenska antikvitetskollegiinum og er haðani komin á kongliga bókasavnið í Stokkhólmi, har hon hefur verið í varðveitslu síðan.

Pætur Jákupsson hefur verið bókahugaður maður. Vit vita, at hann í 1593 hevði eitt eintak av miðaldarhandritinum *Konungs skuggsjá* (*Speculum regale*), sum nú er til skjals á kongliga bókasavninum í Keypmannahavn í handritadeildini *Gammel kongelig samling* við merkinum 1913 4°, tí á tað hefur Gabriel Mitens skrivað: þessa bok lante Söfren Islandz kongs fogt Peder Iacopsen. lagmanne a phörium. are epter gudz burdr M.d.ixtyge og iij j þordzhafn. xxvi. dag augusti. GM Gabellus Mitens. Christopheri. N. ritade. –

Lundarbókin *Medeltidshandskrift nr. 15* á háskúlabókasavninum í Lund, ið fyrr hevði bókasavnsmerkið *Hist. Litt. 12 fol*, er av alprýðiligastu og best varðveittu miðaldarhandritum. Tað er líkt til, at tað er Bergensbiskupurin Árni Sjúrdarson, ið var biskupur 1304–1314, sum hefur átt tað. Eina tíð eftir deyða Árna hefur tað verið í Bergen, síðan er tað helst komið til Munkalívskleystrið í Svøríki og er so onkursvegna endað í Lund. Innihaldið er hirðskráin, Bergens býlóg við fleiri eftirbótum, Gulatings nýggjari kristnirættur við uppiskoyti og landslógini fyri Gulating við rættarbótum, teirra millum Seyðabrævinum; at enda er eitt kalendarium á latíni, við deyðadegi Ellinds biskups innteknaðum undir 13. juni, idus junii („obitus dominj Erlendj bonj memorie pharensis episcopj“).

Lundarbókin er øll skrivað við somu hond, og tað er rættliga trúligt, at skrivarin hefur verið føroyingur. Eitt tað besta prógv ið fyri hesi áskoðan er, at fornt *é* og fornt *æ* eru runnin saman í eitt ljóð, skrivað *e*. –

Viðvíkjandi handritunum aftan á trúbotina, sum Seyðabrævasvskriftir eru á, og sum øll eru til skjals á Árnasavni, kann verða viðmerkt:

AM 316 fol: Nils Helgason, ráðmaður í Bergen hefur átt bókina, tí á áðurnevnda blað frá eini eldri innbinding stendur skrivað: Niells Hellieson Raadmand I Bergen aager denne bog med Rætte Brug hende Retth, saa skillier hon trette. N – – – H

Allt huad wij haffuer
Det Ehr Guds gaffuer.
1600 G. M. paa ferróo.

Seinni hefur hin íslendski søgumaðurin Tormóður Torvason (Thormodus Torfæus) átt hana, og aftan á deyða hansara hefur Árni Magnusson keypt hana.

Bókin er stór, 501 bls., og fimm hendur hava skrivað. Umframt tað, ið nevnt er, kann viðmerkjast, at fremst standa røður til lögtingssetan og lögtingsslit, og á bls. 379–382 er avskrift av tveimum brøvum frá Fríðríki kongi II. um festing av gørdum og um pantigóðs og avgjald í Føroyum. –

AM 31 8°: Beint aftan á hina ófullfíggaðu Seyðabrævasvskriftina er eitt blað við eini dómarabøn, sum hefur føroysk málmerki. Hesi bæði bløð – umframt tey burturúrdothu, har vit mugu hugsa okkum, at Seyðabrævasvskriftin hefur hildið fram – eru seint í tíðini komin upp í bókina. Vit vita, at Jóan Heinason, ið var Føroya lögmaður 1572–1588, í 1597 hefur latið hana frá sær til „Suen Sturm“ í Bergen. Um hon eisini hefur verið í Føroyum, er ilt at siga við vissu, í 1554 hefur hon ið hvussu er verið í Marstrand.

IV.

Seyðabrævið er merkisvert ikki minst av tí, at tað inniheldur orðatílfar, sum ikki er til aðrastaðni í øllum tí forna lógarmálinum: *haglendi, sáðgerð, sauðfænaðr, hagfastr, sam-*

rétt og samrétti, tvílembd, kyrra, stygggr, einganga, sauðbíttr, lembe, hagamark, hvalflystri, vagnhogg og féleysi.

So lítið tað er, er Seyðabrævið tann frægasta varðveitta skrivliga keldan til vitan okkara um Føroyar í miðöldini. Tí einki er yvir at dylja, at tað er lítið í vavi, ið goymt er frá hesi tíðini.

Tveir rúnasteinar eru funnir her, annar í Kirkjubø (*Acta philologica Scandinavica*, XXIV (1959) bls. 107 –) og hin í Sandavági (*Aarbøger for nordisk oldkyndighed og historie* (1923), bls. 111 –), men av beinleiðis skrivligum, sum við vissu hefur samband við Føroyar, eru einans varðveitt seks brøv, prentað í *DF* bls. 31–53 og *Savn til Føroyinga sögu í 16. öld* bls. 37–38, í varðveitslu á Árnasavni við merkjunum *AM fasc. 24*, nr. 20 og *AM fasc. 100*, nr. 1–2. Tó eigur at verða nevnt, at Marius Kristensen í bóklinginum *Nokkur bløð úr Hauksbók* hefur mett 14 tey fyrstu bløðini av Heyksbókarpartinum *AM 544 4°* at vera skrivað av einum føroyingi, men hann hefur lítla undirtøku fingið í hesum sjónarmiði.

Men at meir hefur verið enn tað, sum varðveitt er, man lítil ivi vera um. Føroyingar hava havt samband við Ísland í miðöldini, vit vita t.d., at Sturla Tórðarson veturin 1277–1278 var í Føroyum. Sturla, ið var fyrsti lögmaður Íslands, var bróðursonur Snorra Sturlusonar og bróðir Ólavs hvítaskalds, hann var fróður maður, og hann skrivaði *Íslendinga sögu*. Vitjan hansara í Føroyum hefur helst sett sær síni spor. Og okkara kvæðaskaldskapur ber boð um skilligt samband við hin íslenska bókmentaheimin, hóast føroyingar her óivað hava fingið meir enn teir hava latið.

V.

Útgávan er gjørd eftir ljósmyndum av handritunum.

Viðvíkjandi endurgávuni av tekstunum er annars at siga:

() sett um útfyllingar av meir enn vanliga stórari stytting

< > sett um stavir, ið saknast í handritunum – ikki um eyðsæddar styttingar.

[] sett um stavir, ið horvnir eru, t.d. burturmáaðir ella -skræddir.

Í hesi útgávu eru greinirnar í Stokkhólms- og Lundartekstunum (A og B) talmerktar eins og í *DF*.

Viðvíkjandi teim einstøku handritunum:

A. Styttingarmerkið, sum inni í orðum stendur fyri *-er-*, verður í endanum á orðum endurgivið *-ir*.

Styttingar av orðinum *fyrir*, so sum tað vanliga verður skrivað í reglubundnari rættsskriving, men sum eins væl kundu verið skrivaðar *firir*, verða her endurgivnar *fyrir*.

Stytting av tí tvíljóðinum, sum í reglubundnari rættsskriving verður skrivað *ei*, verður her yvirhøvur endurgivin *æi*, sum er tað vanliga sniðið í handritinum annars.

Útgávan hefur *þærri*, *þærrar*, har sum hesi orð eru stytt í handritinum.

Styttingin fyri *með* (reglubundin rættsskriving) verður endurgivin *med*.

Stórir hjáljóðsstavar inni í orði og í endanum á orði verður endurgivin sum tvífalt ella einfalt hjáljóð í samsvari við mál-læruna, t.d. *herra* fyri *heRa*, *þær* fyri *þæR*.

B. *ei* verður skrivað fyri stytting av hesum tvíljóði.

með stendur fyri stytting av hesum orði.

Langt *-n(-)*, sum í reglubundnari rættsskriving verður skrivað *-nn(-)*, verður her, í samsvari við rættsskrivingina í Lundarbókini, endurgivið *-n* í endanum á orði og *-nn-* inni í orði.

C. Skrivarin hefur ikki verið fastur á málinum, tí finnast nógvir óregluligir orðaformar, sum hava gjørt tað trupult at finna nakað fast lag fyri endurgeving av styttingum. Tað er tí gjørt sum best eftir høvuðsstavingarlagnum í handritinum, og sostatt eru t.d. styttingar av endingunum í fornmálinum

-r og -ir endurgivnar viðhvört sum -er (*genger, hagfaster, apter*) og viðhvört -ir (*sæidir, skynsamir, eptir*).

og, fyrir og men endurgivið fyrir stytting av hesum trimum orðum.

– yvir stavi (støvum), sum vanliga stendur fyri burturstytt nasaljód, verður í handritinum nýtt sum best ber til, viðhvørt kann tí vera ringt at gera av, um hon umboðar nakað ella bert er til prýðis, t. d. 392, 20: *landinū*. Stundum verður hon eisini nýtt fyri aðrar styttingar.

D. Eitt petti er farið burtur av handritinum; tey orð, sum ætlandi hava staðið har, verða her sett við teirri stavseting, ið handritið hevur.

Við tað, at býtið í millum stórar og smáar byrjanarstavir er so óregluligt, og við tað at tað mangan er trupult at gera mun á stórum og smáum støvum í handritinum, verður her nýttur lítil byrjanarstavur burturav.

E. Styttingar eru útfyltar eftir málinum í handritinum.

m(erkr), *s(ólff)* og *þeim* er endurgivið fyri stytting av hesum trimum orðum, *ei* fyri stytting av hesum tvíljóði. *m̄r* verður endurgivið *mader* og *m̄s* *mandts*.

–, styttingarstrika, tykist sett so hissini; slíkar styttingar verða her endurgivnar eftir málinum annars í handritinum.

Vegna ólag í nýtsluni av stórum byrjanarstavi, verða her nýttir smáir stavir, uttan fyrst í grein.

INTRODUCTION

I.

The Sheep Letter is Duke Hákon Magnússon's *rétarbót* (special enactment) for the Faroes.

In 1273 King Magnús *lagabætir*, the father of Duke Hákon, resolved that the validity of the older Gulapíng Law should be extended to the Faroes. In the case of the law dealing with farming and household matters, however, the Faroese were to keep their own code. The *rétarbót* announcing this exists in two copies, each in a different hand, but both in the same paper manuscript, *AM 316 fol.*, pp. 307 and 488, and has been published in *NGL* IV, pp. 353–4 and *DF*, pp. 23–6.

The following year King Magnús had the younger Gulapíng Law adopted, and it cannot have been long before it was put into force in the Faroes. In 1298 a *rétarbót* to this new law was issued, known as „The Sheep Letter“ since it deals chiefly with sheep farming.

The first known use of the name „Sheep Letter“ is in copies of this *rétarbót* made in about 1600. It occurs in *AM 316 fol.*, referred to above, („Søude-bræfet aa fórrium“ and at the end „Enda paa Souda breffet Anno 1600: G: M:“) and in *AM 61b II 4to* („Her heffuer sauda breff. . .“).

„The Sheep Letter“ was ratified by King Christian IV on 24 February 1637 and, with one or two changes, printed in the (Danish) form in which it received ratification in Lucas Debes' *Færoæ & Færoa Reserata*. . . , pp. 263–73. The ratification document has been published in *Tillæg til Forslag*. . . , pp. 29–34.

II.

„The Sheep Letter“ is preserved in two medieval vellum manuscripts:

Isl. perg. 33 4to in the Royal Library in Stockholm, and *Medeltidshandskrift nr. 15* in the University Library in Lund.

Stockholm 33 4to is generally considered to be the principal text. „The Sheep Letter“ is written on four leaves towards the back of the manuscript, of which the recto of the first and verso of the last leaves were originally left blank. The scribe who wrote „The Sheep Letter“ was a certain „sira teitr“, but Duke Hákon's accompanying letter was written uninterruptedly across the lower margin of the two middle

pages (2v–3r of the original four leaves) by „bardr petrs son“. In his letter the Duke makes it clear that „Erlendr, Bishop of the Faroes, and Sigurðr lawman from Shetland“ are the men who have shown him what the contents of the *rétarbót* for the Faroes should be.

In the upper left-hand margin, just before the beginning of „The Sheep Letter“, Duke Hákon wrote in Latin [H]a-q(ui)nus dei gr(aci)a manu propria scr[ips]imus et signauimus, i. e. „We, Hákon, by the grace of God, have written and signed this with our own hand“. Below it is Hákon's monogram.

At the end of the letter another hand has written in Latin: Et ego ako domini duci[s Nor]vegie. cancellarius s[ub]scripsi manu propria. hic in fine, that is, „And I, Áki, chancellor to the Duke, the lord of Norway, have signed with my own hand here at the end.“

In *Stockholm 33 4to* „The Sheep Letter“ is divided into twelve (unnumbered) sections. Space has been left for large initials at the beginning of each section, but the illuminator never performed his task.

In *Lund 15* „The Sheep Letter“ also appears towards the back of the manuscript, on fols. 132ra–135rb. The contents themselves are arranged in a rather different way. Duke Hákon's letter appears first as an introduction, and „The Sheep Letter“ follows it. The order of the various articles has been changed so that all those dealing with sheep farming come together at the beginning. In addition each article has a heading. There are sixteen articles altogether, unnumbered as in the Stockholm manuscript, and often somewhat differently phrased.

At the top of leaf 135r are later additions over the first column (a) *vm lego folk*, i. e. „on lodgers“ (evidently referring to the article *vm forgipt*, i. e. „on payment for lodging“), and over the last column (b) *vm hvalfynd*, i. e. „on finding a whale.“ At the bottom of the same leaf, under the last column is also a later addition:

hvalflyster, stykke af hvalen, som flyter i vågen, vagnhog, det man får hugga fritt i uti vågen.
i. e. *hvalflyster*, piece of a whale that is floating in a bay, *vagnhog*, that which one may freely gaff in a bay.

The text in *Stockholm 33 4to* with variants from *Lund 15* has been published in *NGL* III, pp. 33–40, in *DF*, pp. 3–22, together with a Faroese translation. Furthermore it has been published in *Tillæg til Forslag* . . . , pp. 4–21, together with the Faroese translation from *DF* and a Danish translation by C. Bærentsen, *amtmaður* of the Faroes 1897–1911.

As has already been mentioned copies of „The Sheep Letter“ are also found in post-reformation manuscripts. There are three of these, all in the Arnamagnæan Collection in Copenhagen. It should be pointed out that it is not entirely clear from what manuscripts the copies were made. They are:

AM 316 fol., pp. 391–400, a text which contains numerous Faroese forms. As mentioned above it concludes with the words: „ . . . Anno 1600: G: M:“, and on a fly-leaf from an older binding is written: „1600 G. M. paa ferróó“. It seems likely that G. M. stands for Gabriel Mitens who was judge (*sorinskrivari*) in the Faroes 1584–1620.

On the upper right-hand side of page 391 is written *Fer-risker Retterbóter* („Faroese legal amendments“), and on the left-hand side is a later addition, just before the first article: *Dette brev haff<er> Hertug Haagen Magnusson Udgeffuit Loverdagen Nest efter S Hanses Uge Udj Opslo i hans Hertugedomes 19 Aar Som indfalder paa Annum Chr. 1292*, i. e. „Duke Hákon Magnússon has issued this letter on the Saturday following Saint John's wake in Oslo in the 19th year of his rule, which falls in the year of our Lord 1292.“

AM 31 8vo, l. 117, a fragment containing part of „The Sheep Letter“ corresponding, with a number of variations, to articles 1 and 4 and the beginning of 5 in the *Stockholm* manuscript. There is a lacuna in the manuscript at this point, however, and it is impossible to say what else it contained.

AM 61b II 4to ll. 93–6, a copy by „Michel Jenssøn“, mayor of Bergen.

III.

A little more should be said about these manuscripts.

Stockholm 33 4to (previously *C 20*), sometimes known as „The Royal Book“, was at one time in the Faroes and probably belonged to the office of *løgmaður*, for the last Faroeman in whose possession it is known to have been was Peder Jakobson, farmer at Kirkjubøur and *løgmaður* of the Faroes 1588–1600 or 1601. It was he who had it bound in 1599. The principal contents are the Norwegian National Law, „The Sheep Letter“, and a copy of a letter from King Hans dated 14 July 1491. The letter from King Hans probably did not originally form part of the manuscript, but was included by Peder Jakobson when he had it rebound. While the manuscript was in the Faroes a number of things were written in it wherever space could be found: the regulation concerning payment for travelling to the *þing*, published in *NGL* II, p. 13, and IV, p. 666, and in *DF*, pp. 27–8; the item concerning the four sisters on Skúvoy, published in *NGL* IV, p. 666, and in *DF*, p. XXVI; the so-called „Hundabræv“ which was at one time considered illegible, but which Jón Helgason has since managed to read for the most part, published in *Útiseti* VI, pp. 111–2; various other items, published in different parts of the same article in *Útiseti* VI, pp. 101–22.

After the death of Peder Jakobson the manuscript has been in Bergen, where it was probably in the possession of „Michel Jenssøn“; in the 1680s it belonged to the Swedish *Antikvitetskollegium*, and from there went to the Royal Library in Stockholm where it remains.

Peder Jakobson was something of a bibliophile. We know that in 1593 he had in his possession a manuscript of *Konungs Skuggsjá* (*Speculum Regale*) which is now in the Royal Library

in Copenhagen (*GKS 1913 4to*), for in it Gabriel Mitens has written the following note: þessa bok lante Söfren Islandz kongs fogt peder Iacopsen. lagmanne a phörum. are epter gudz burdr M.d.ixtyge og iij j þordzhafn.xxvi. dag augusti. GM Gabellus Mitens. Christopheri. N. ritade.

Lund 15 (formerly *Hist. Litt. 12 fol.*) is one of the most beautiful and well preserved of all medieval Scandinavian manuscripts. It probably belonged to Árni Sigurðarson, bishop of Bergen 1304–14. After his death it doubtless remained in Bergen for a time and most probably came into the possession of the Bridgetine monastery, Munkaliv. From there it must have been transferred to Vadstena, the chief house of the order in Sweden, and somehow or other finally reached Lund. The manuscript contains the *hirðskrá* (Court Regulations), the Bergen Town Law with a number of amendments, the new Gulaping Ecclesiastical Law with a supplement and the National Law for the Gulaping with various *réttarbætr*, one of which is „The Sheep Letter“; finally there is a *calendarium* in Latin with the date of Bishop Erlendr's death entered under 13 June, idus junii („obitus dominj Erlendj bonj memorie pharensis episcopj“).

Lund 15 is in one hand throughout, and there is good reason to believe that the scribe was Faroese. One of the most important points in favour of this theory is the fact that old *é* and *æ* usually appear as 'e', a clear indication that the two phonemes had coalesced in the scribe's dialect.

Concerning the post-reformation manuscripts containing „The Sheep Letter“, or fragments of it, the following may be said:

AM 316 fol.: the manuscript once belonged to a certain Niells Hellieson, a Bergen official. This can be seen from the old fly-leaf, referred to above, on which is written: Niells Hellieson Raadmand I Bergen aager denne bog med Rætte Brug hende Retth, saa skillier hon trette. N — — H

Allt huad wij haffuer

Det Ehr Guds gafluer.

1600 G. M. paa ferróó.

Later the manuscript came into the possession of the Icelandic historian, Þormóður Torfason (Thormodus Torfæus), and after his death it was bought by Árni Magnússon. It is a big manuscript containing 501 pp. in all, and is in five different hands. In addition to what has already been said about it, it is worth mentioning that in the very front it contains speeches for use at the opening and closing sessions of the *løgting*, and on pp. 379–82 there is a copy of two letters from King Frederik II concerning mortgaged properties, rents and the leasing of farms in the Faroes.

AM 31 8vo: immediately after the fragment of „The Sheep Letter“ there is a leaf containing a judge's prayer which exhibits a number of Faroese forms. These two leaves – as well as those which are missing and which presumably contained the remainder of „The Sheep Letter“ – were only joined with the rest of the manuscript at a relatively late date. We know that in 1597 Jonas Heignessønn, who was *løgmaður* of the Faroes 1572–88, assigned the manuscript to a certain „Suen Sturm“ in Bergen, but whether it was ever in the Faroes as well, it is impossible to say; all we can be sure of is that in 1554 it was in Marstrand.

IV.

„The Sheep Letter“ is not least remarkable because it contains certain words which are unique in Old Norse legal terminology: *haglendi*, *sáðgerð*, *sauðfænaðr*, *hagfastr*, *samrætt* and

samrétti, tvílembd, kyrra, styggr, einganga, sauðbíttr, lembo, hagamark, hvalflystri, vagnhogg and *féleysi*.

It cannot be denied that there is a dearth of medieval sources from the Faroes; short as it is, „The Sheep Letter“ is the most important early Faroese document we possess.

Two rune stones have been found in the Faroes, one in Kirkjubøur (cf. *Acta philologica scandinavica*, XXIV (1959), 107 et seq.) and the other in Sandavágur (cf. *Aarbøger for nordisk oldkyndighed og historie* (1923), 111 et seq.), but of actual documents which indisputably relate to the Faroes there exist now, apart from those already mentioned, only six diplomas (*AM fasc. 24*, no. 20 and *AM fasc. 100*, nos. 1–2), published in *DF*, pp. 31–53 and in *Savn til Føroyinga sögu í 16. öld*, pp. 37–8. It ought to be mentioned that Marius Kristensen in his monograph *Nokkur blöð úr Hauksbók* came to the conclusion that the first fourteen leaves of the *Hauksbók* manuscript *AM 544 4to* were written by a Faroeman, but this view has received little support.

It is, however, clear that much more was written than has survived. There was a good deal of contact between the Faroes and Iceland in the middle ages, and we know, for example, that Sturla Þórðarson was in the Islands during the winter of 1277–8. Sturla, who was Iceland's first *lögmaðr*, was a nephew of Snorri Sturluson and the brother of Ólafr hvíta-skáld. He was a learned man and, among other things, the author of *Íslendinga saga*, and it seems likely that his visit to the Faroes would have exercised some influence on literary life there. Furthermore the Faroese ballads clearly testify to literary connections with Iceland, although the islanders doubtless borrowed much more than they gave.

V.

This edition is based on photographic copies of the manuscripts.

Several additional things should be said about the editing of the texts:

() are placed around expansions of abbreviations which are of a greater degree than usual.

< > are placed around letters which are missing in the manuscripts – not around obvious abbreviations.

[] are placed around letters which have been lost, e.g. through wear and tear.

In this edition the articles of the Stockholm and Lund texts (A and B) are numbered as in *DF*.

Concerning the individual manuscripts:

A. The symbol of abbreviation which stands for *-er-* within a word, has been edited as *-ir* at the end of a word.

Abbreviations of the word *fyrir*, as it is usually written in standard orthography, but which could just as well have been written *firir*, have here been edited as *fyrir*.

The abbreviation of the diphthong which in standard orthography is written *ei*, has in general been edited here as *æi*, which is otherwise the usual form in the manuscript.

This edition uses *þæirri*, *þæirrar*, where these words are abbreviated in the manuscript.

The abbreviation of *með* (standard orthography) has been edited as *med*.

When consonants are capitalized within a word or at the end of a word, they have been edited as double or single consonants, according to grammatical requirements, e.g. *herra* for *heRa*, *þær* for *þæR*.

B. *ei* has been written for the abbreviations of this diphthong.

með stands in place of the abbreviation of this word.

Long *-n(-)*, which in standard orthography is written *-nn(-)*, has been edited here as *-n* at the end of a word and *-nn-* within a word, in agreement with the orthography used in the Lund manuscript.

C. The scribe was inconsistent in his usage, thus we find many irregular forms, which have made it difficult to establish a consistent basis for editing the abbreviations. This has therefore been done as much as possible according to the general orthographical basis of the manuscript, such that abbreviations of the endings *-r* and *-ir*, for example, have sometimes been edited as *-er* (*genger*, *hagfaster*, *apter*) and sometimes as *-ir* (*sæidir*, *skynsamir*, *eptir*).

og, *fyrir* and *men* have been edited for the abbreviations of these three words.

– over a letter or letters, which usually stands for a nasal consonant which has been lost through shortening, is used erratically in the manuscript, sometimes it can be difficult to determine whether it indicates anything or is just decoration, e.g. 392, 20: *landinū*. Occasionally it is also used for other abbreviations.

D. A bit of the manuscript has been lost, those words which are thought to have been in this part have been supplied here in the orthography which the manuscript uses.

Since the usage of capital and small initial letters is so irregular, and since it is often difficult to distinguish between capital and small letters in the manuscript, small initial letters have been used in all instances.

E. Abbreviations have been expanded according to the usage in the manuscript.

m(erkr), *s(ólff)* and *þeim* have been edited for the abbreviations of these three words, *ei* for the abbreviation of this diphthong. *m̄r* has been edited as *mader* and *m̄s* as *mandts*.

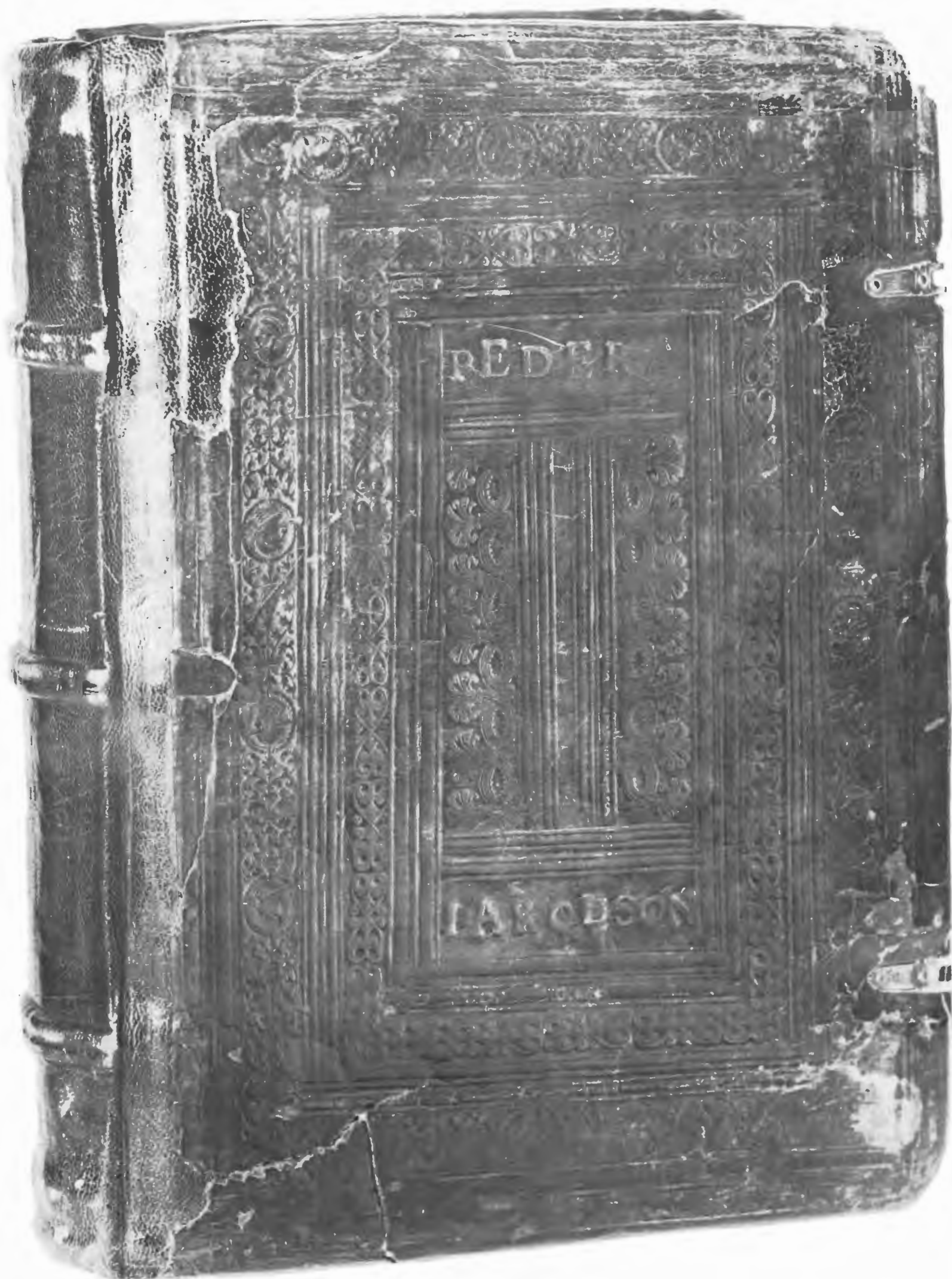
–, an abbreviation mark, seems to have been used without signifying anything, such abbreviations have been edited here according to usage elsewhere in the manuscript.

Because of irregular use of capital initials, small letters are used in this edition, except initially.

HANDRIT/MANUSCRIPTS

A. Sth. 33 4°	Avmynding bls. 9	Umskriving og týðingar bls. 45
B. Lund 15	Avmynding bls. 17	Umskriving og týðingar bls. 52
C. AM. 316 fol	Avmynding bls. 25	Umskriving bls. 59
D. AM. 31 8°	Avmynding bls. 35	Umskriving bls. 61
E. AM 61 b II 4°	Avmynding bls. 37	Umskriving bls. 61

At er nu þu nóst at þu
 sit eð þu lutur et landino
 ero hentastur. ok min
 heria herzogum heyr iattad. of
 z æ stende i logbok þu er yar
 en yaduligi heria onagi. þu
 hui konradi gar of z meñ sa
 þydru a alþgi. at er made gægr
 i haglendi anau. z rætt
 brott þu ad þu fya at þu uþe
 skadi at. sa er halfr. of. er uþe
 gialloj þullrættu þu er þann
 þænad a ept þu sem h e made
 til. oc halpa. of. s. fengi. z bœti
 apter þænad þu sem a anan iā
 godan sem ad yar. En er made
 keñur þat man at h hagi þu
 er med hundý i haglendi. þu
 z at þu med þu moti skada
 bœti eptir laga dorni er þu er
 til. en er h kyade nan yde þu
 ept. logý. z at þu dagym se ad
 þu til sagt. z flegne þu sem
 æga. e. haglendi saman til sam

tættis. En la er æ yll. þu
 til samrættis þu ylla laust
 sækr. y. ær. s. yll kg. En þu
 ylla þu sem min ægu laust
 saman. e. haglendi. þu se hun
 dar æ þu en ott samr þu
 sem la. þu ad. z la þu
 hundar allir. ott jamhæm
 molir.

Þu er m. sit
 a iordu manz. z er
 ægi landkyllto lokin
 fya en þu þu er iordu.
 þu ægnizt lottin lod fya.
 En er la made sit a iord y
 nner æ heyr þu til at loka
 þu er þu þu er iordu um
 yarit. þu hagi þu lokit alla
 lottin at. þu nokk. el
 la ægnizt lottin lod þu
 tan lodin yde. min en la
 gumi hagi til. þu þu la g
 lendinr ap iordu en anan
 þu dyr. þu yll hui a þu

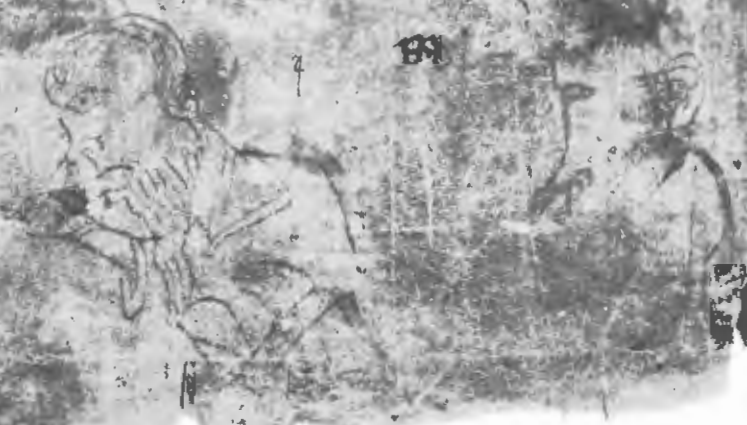
ba z un pa men

þa sem h̄ hey þin þar i tana
 mættu eða þá skýlloj um ladvænad
 m̄. 7 þess avar. 7 oss hōy æ legr
 yf at þega hella nockur rad at
 leggja. 7 þess yd at setja. at þor
 moti sinni. 7 þess þi sē h̄ a ao logu
 at hafa. at þess m̄. e. þess. eigy
 ladv saman i tana hafa. 7 ulva þe
 ssa hūttunga. sin ladv þan pytt
 sem umarkade. 7 hūttu sem þe lomb
 e. gaml' ladv. þa hey þat hūttu sem
 taur m; hund. e. oðg ydum hūttu
 sem h̄ a. e. æ. þess umarkat. 7 þess
 af þi at oss lizt. 7 at þess ma æ betra
 þess tign. at nockur olog þess
 upp i ladv. ne þess hafi m.
 tign. þa gōm þess þess gōm a
 of skapan. at ef m̄ ylltaka sin lomb.
 e. gamlan ladv þess sem umarkat
 ef þess h̄ þess til. 7 þess yttu
 at þess h̄ ladv. 7 þess h̄ ladv. þess
 til. Eða ef þess þess h̄ ladv.
 þa þess til. þess h̄ ladv. þess h̄ ladv.

1. hant stigt lade i henna.
pa sett inde z laeggi at upp ligg
hinn ladi i kyrtan. En ef la
leyp upp liggum ladi tinn
hio ladi hignat ladi tinn
pallurki z skada. pa boti tinn
lada pullrati. z opindar bot
pallurki. en ef i. u. a. z. oc
hann pa ladi tinn sem ept er. i
hann laga. z u. ef min ganga
angougt i laga. z giora ecki
pallurki yaran yide. pa ladi tinn a
pinn laga. z nufmarkar zinnhus
pinn ladi. z ladi a lina zinnhus.
z u. ladi umarkat. z ladi a lina
pallurki er a. pa hio h markat
min ladi z boti pinn er atti ept
donna. en ef i. u. a. z. oc
aytis en hynnka er minna er.
En ef h markat pinn ladi tinn a lina
er markat. oc ladi tinn a lina
a opinn hynnka er atti pinn
ladi pa er hio pinn.
z ladi tinn ladi hunda pa

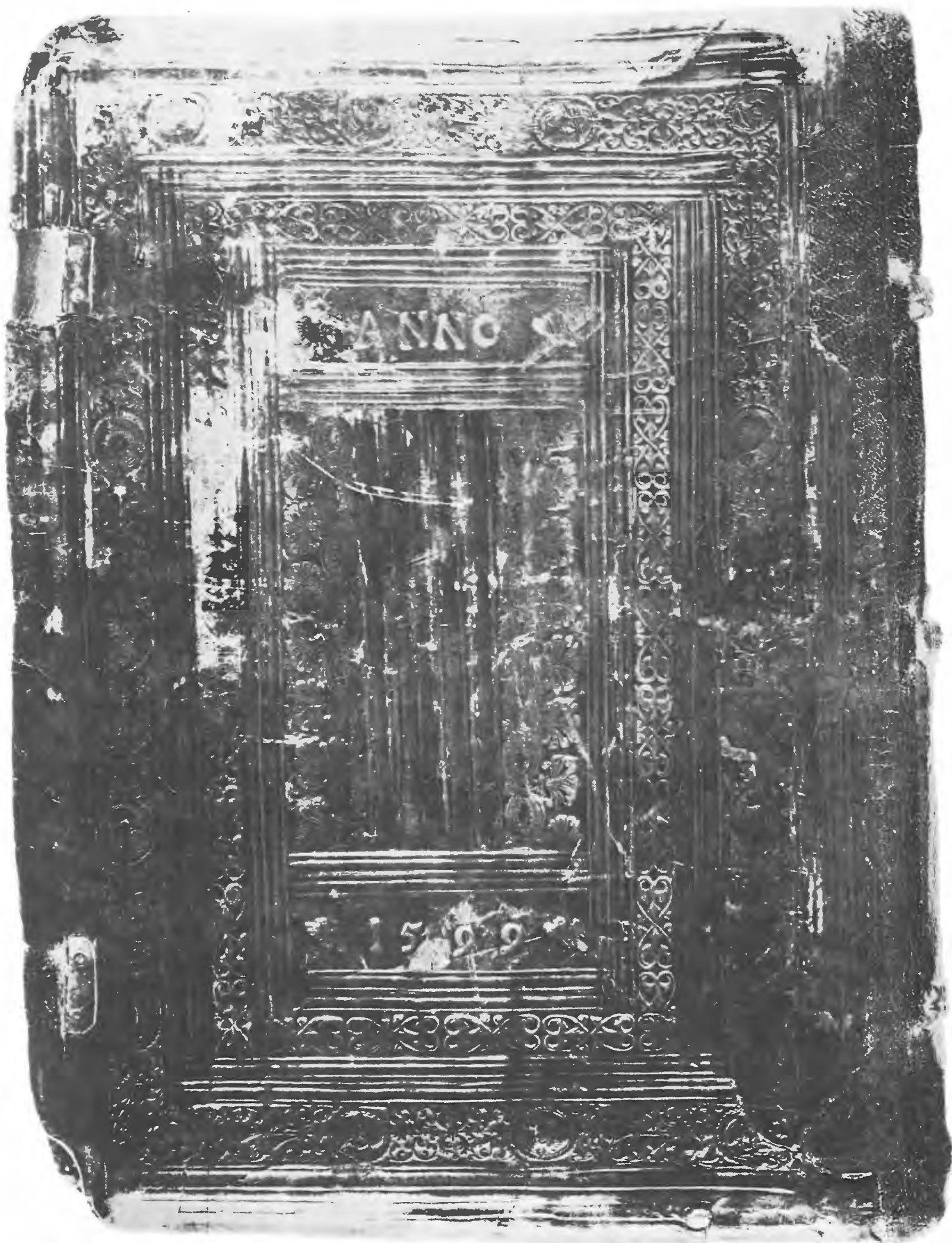
1. laga e ladi tinn a lina. z u. ladi tinn a lina.
pa boti apert hynnka e a ladi tinn a lina.
ladi tinn hio atti. z boti hio tinn a lina.
ladi tinn hio ladi tinn a lina. En ef hio hunda
ladi tinn a lina. z u. ladi tinn a lina. z u. ladi tinn a lina.
at upp ladi ganga. pa boti ladi apert iann
gadan ladi hio e atti e hio hunda
pallurki z yattit z u. at gatt na hunda
tinn. En ef hio ladi tinn a lina. z u. ladi tinn a lina.
ladi tinn a lina. en um ladi tinn a lina. z u. ladi tinn a lina.
i laga at ladi tinn a lina. En ladi tinn i laga
ga ladi min ept hio laga te at pinn hio
uett. utan min ladi at hio min megi
matta ladi. pa hio hio min ladi tinn a lina.
pinn ladi. oc hio min ladi tinn a lina.
haga. ladi laga a lina. z u. ym a lina.
aytis. nati. e. ladi. pa ladi z engi pinn
haga. en a ladi e ladi tinn a lina. z u. ladi tinn a lina.
halla oc engi i ladi tinn a lina. z u. ladi tinn a lina.
ladi tinn a lina. en ef hio ladi tinn a lina. z u. ladi tinn a lina.
pa er z at ladi um pa min.
z hio ladi tinn a lina. z u. ladi tinn a lina.
ladi tinn a lina. z u. ladi tinn a lina. z u. ladi tinn a lina.
ladi tinn a lina. z u. ladi tinn a lina. z u. ladi tinn a lina.

1. hant stigt lade i henna.
pa sett inde z laeggi at upp ligg
hinn ladi i kyrtan. En ef la
leyp upp liggum ladi tinn
hio ladi hignat ladi tinn
pallurki z skada. pa boti tinn
lada pullrati. z opindar bot
pallurki. en ef i. u. a. z. oc
hann pa ladi tinn sem ept er. i
hann laga. z u. ef min ganga
angougt i laga. z giora ecki
pallurki yaran yide. pa ladi tinn a
pinn laga. z nufmarkar zinnhus
pinn ladi. z ladi a lina zinnhus.
z u. ladi umarkat. z ladi a lina
pallurki er a. pa hio h markat
min ladi z boti pinn er atti ept
donna. en ef i. u. a. z. oc
aytis en hynnka er minna er.
En ef h markat pinn ladi tinn a lina
er markat. oc ladi tinn a lina
a opinn hynnka er atti pinn
ladi pa er hio pinn.
z ladi tinn ladi hunda pa

[illegible]

[illegible]

George D. Smith
 Dated 10/10/10
 when paid her
 \$10.00

æloglegum domi til krefde ær ret-
taratamum. at þu frammar matte
þu retlate hana eit þrelli með na-
ðum. er laga stöðnen er bettur grey-
md. ðeolu þr þ ækt þ suara. v. on.

Ser oðen uif gera þæpallast. m-
tem en kona er þugri en. r. uetta.
æta kearmade mullir komi smmar
vngri. en tiumgr þ koma þau samā
at logum. þa megu þau hana þær
halb eit þ annara manna en vndir
þau ber þ þa auðern er þau vilia-
tem er made þær omaga ahende
odrum þanglega. gualdi þem apur
kostnad em er omagin er til þæde
þan sem h þær þ þem at bunde-
tem þ þu þ leiglendmigr k a þyr
gialt þus at þeridū þalle æta op-
rika beote. æta beime er þan þær
þu halot at laugum abud omi.

Rettar betur virdulegs

hæra hakonar kungs

Hakon m; guds miklum hœr
hartige son magnis kungs
þus kotonada. sendir olhim
mōm þætæpium. þem sem þetta

beop sea eia hœra. Q. G. þ sma.
anlegr þader þ wat þm kerast
vm hœa erlende þ þætæpium. þ
hæra eigunde laugmade ær hietlæde.
sem þ hopum til þæt sent. tæe oss
ær almugans halpi. vm þa hite
sem þem þotte vm bimadar bol-
km askoeta. þ ær þu letu þ þæt
uif. blod samman setia þa þæpan
sem. þ hopum m; hūma beio m
rafe þær a goet. æptir þu sem ver-
ventum at almugamum skal mest
þa til gagns. En vm kristins
doms bokm. kunnv. þ æ æta þæ
þan a. at geta m; at smm. en þa
stande æptir þu sem vaar þm
virdulege hæra þader uar þm ko-
ronade læth samman setia. þ þan
þek þende hæra erlende bpe þ land
bokm seah; vattar. Er þ þulko
met vatt bod þ samir vil. at
huartuegia þess þæpan. haldest
vel þ uandlega. at askadde semd
kungs domsens þ æta æptir ko-
manda. þær til sem ver vilvorn
æta þæpan a geta með hūma

306
vitrastu minna rade. ættr þu
sem ver semm 4 guð gefr os at
vindr standa at almugum
matte sem mest gang at vesta.
4 til sans vitnis bindar leuð
vart in sigli þ þessa skipan. er
gæð 6 iollo laugar dagin nelta
ættir jons voko þa er lidit 6
þra bindar tid vart hja ihu
xpi. 01. 02. nuntigi verra 4 att
vett. antianða are vart hær
tuga demis. hera ake kancelet
in siglade. þu tennur ritade
serana. en berde petrs son nota
tus var ritade becpet. her hefr

Sem bettr hakonar
kings sonar magn kings
va hopu ver 4 spurt
om ovenu þa sem þra
hefr þatt slandem meir
en vera skipti om sand penad in.
4 os hefr æ lengr lata sua bott
standa. 4 at huer matte ott hana.
Ho ef. 4 men æða plein eigi sad
saman i einum haga. 4 vilia þr
ætra badir om sand þan þyrst

307
sem omarkade er. huart sem þat
ero lomb æða gamlir sandir. 4
hefr þ er tekt med hundi æða ætt
velum. huart sem han a æða ætt.
þu ap þu at os list sua 4 ættum
skynsamum mom. at þ ber ætt
vari tign at nockre olung hecpit
vp slandinu. þa geru 6 þa grem
a. ef made uil taka lomb æða
gamlan sand om omarkadan. þa
æ han þa til. u vitni skilisk at þ
er hans sande 4 þat kemna þat
mode til. þallerast þem þ suari

Epyr sem han atti recki. 4
haga gongr 4 kenst.
n made gengr i haglendi
annars mans 4 tekt beott
penad hans him i skada sua at
halprar mekt er uerde. gade þu
rette þin sem þan penad att. se
han er made til. 4 h. moek. 8. teg.
4 beiti penad aptur þem er att.
japn godan sem æle uat. En ef m
kemur þat manne at han haur
vert med hundum i haglendum
hans 4 goet homum skada. beiti

æptir laga doms en vitni er til.
 elligar. öyni með laugum sem sk
 þynsamur men metta. 4 at. iij. dög
 be aðe til sagt 4 skipt til þeim er
 saud a eða haglendi samman t sam
 rettar. en þa er e kemur t samret
 tar nauðsynna laust. gíald þenigi
 ij. anna. 8. Þo hvaruema sem m
 eigi saud samman eða haglendi þa
 be hundar e plem olhum semur
 þeim er skjnsamastir ero 4 beu
 þeir olbom lamheimolir. *Þo saud*

gengi. annars haga 4 opa restir
Daggia haglendi samman
 vitan gande 4 eigi. ij. men
 hvar om haga. 4 gengr saude o
 annars haga 4 hins 4 er þar hag
 pastir 4 tehir hm at er þan haga
 a. þa taki han saud om 4 beri
 om haga. Þo gengr þessi saude
 æptir annat om samna haga. 4
 iij. om. þa palli saude ogilde þeim
 er a. vitan hm vili taka leigu
 þ haga om. xx. al. vndir hueria
 sauda mök. vil han e leigo taka
 þa þ þa er saud a biða homum

kaup ahalpinn saudinn med
 sik. Þo vil han huarke kaup
 nema leigu taka. þa lat þa er saud
 a o hagannum ser at hagreðinn
 4 haul o man. xij. manad. Þo
 vil hm er saud a huarke leigu bi
 oða nema kaup a haxum saudinn
 þeim er haga a. þa palli saude
 ogilde þar. Þo saud opar reka
 sem haggastir er 4 retinn upp
 halda huer æptir sauda magne.
 en ep oðer vis er coet. gíalde kege
 iij. anna. en hminn skafa bott
 æptir laugum er sauden a en sk
 de uerde at. Þo eru rren at sam
 retinn. þa merkei huer lomb æt
 þu sem eer a til. 4 higgj at hve
 margar tusembe ero. 4 ep okunn
 saude er i þeim rett. þa higgj sauda
 men at þu margar lomb hang.
 4 merkei huer lamb sem e er gela.
 Þo mismarkar em huer saud i
 samrett. þa haul þa saud om
 þegar rettar kemningar koma
 til sem a. en h ma omu einko
 a koma eða annan saud laugu

gofan. en þa engu seker er mis
markar isammet. *um kyrring*

Po eigu men margur saud
saman jennum haga. 4 vil
en huer kyrra sin saud efa su
mir. en sumir vilja e. þa sa
rafa er kyrra ull 4 betta ull ott
pe en e. hm er spella ull. *þo*
reker sa om saud er kyrran a. 4
kemur siggur saude. j. seti nide. 4
leypir e. upp siggum saudi. i kyrra.
þo leypir hm upp siggum saudi
j hns kyrran 4 ger hm sua ska
ta. beiti hm pulketti. 4 ofundar.
bot eptir logum 4 kngi. iij. anna
o. 4 kyrra þau saud om sem ept
er j þeim haga. *þo sauda*

Po ganga men ein gongur j
haga 4 geta þau e. næmum
er saud a j þeim haga. 4 mismar
kar eus huers þra lamb 4 sett
a oma einkum 4 v. aðe omarkade
4 segir þeim e. til sem a þa hefir
han markat m. leynð 4 beiti þei
er atti eptir domi. en kngi. iij.
ætra. o. en vndist i ætris. en

hynska en minna er. *þo* mar
kar han þau saud er aðe er mar
kade 4 sett a oma einkum opam
a hns sem aðe atti. þa er h. þiofr
at. *þo saud bita. 4 j skapan*

E 4 ef men leita hunda þa j
haga er saud bitar ero. 4
bita saudi. beiti aptur hntu er
atti jagn gofan saud. bita. han
optar beiti sem seahpr degni. *þo*
þe hundar saudi at skada er m.
haua samþygt at vpp seohu gaga.
beiti sa aptur iagn gofan saud
hntum er atti er þe hunde fylg
4 verist. sua med at geyma has.
en þat ero saud bitar er optar
þe saudi at skada en um om.
eða gengr beiti i haga at bita
saudi. *þo* þau þe skapan j ha
ga sem at þoem hefir verit.
vttam men see at hage mege
metra beiti. þa hant sua margā
sem þeim semir. 4 e metra j skapa
huarki næst eða saudi. en at ret
tri til taulu. 4 aðe skir mamma
milkm. 4 halda engi jannars

322
haga vitan seah eoms eia suar
þe eptir laugum. *viii þannir*

Eþer made skipar annars mæ
haga m. sandi sumum þ vill
æ æ lata þo at hin menni sem ha
gan a þa st þa er hagam a gera þi
ta til. þ skal hin fyrsta hepa at
olaps vokur þ andres mæli. er
þa æ æ þorpalla laust þa eignast
sa þridung i sandi hans er hagam a.
æsa þinnat heyr at andres mæli þ
til postu. er þa æ æ þorpalla laust.
þa eignast sa þi hin i sandinum er
hagam a. þi þinnat heyr at postu þ
þannan til olaps vokur. er þa æ æ
þorpalla laust þa eignast sa þan sad
Allan er hagam a. vitan þer naud
þynat bannj er men meta til þor
palla. þ viti þat grammat hans at
han mate æ æ þera þo at þi viti.
þa skal han hama neri þ sandi em
þan sem eptir stendi i haga hans.
Sua þ lepat at sa em er sande
hagaste þannars haga er þar lera
bir þ þan heyr Allan vitar haga.

Par sem hag merer man
þagge samman þ sande gengr
hvar til mox med amman þa st
þa er þ markremar vill ganga.
gera þem oð er til mox eiga mæ
hann þ ganga badir samman. vill
annar hvar æ ganga þa gangi sa
er stefni iorn haga en æ þins.
þo gengr han vni markremi þan
nars haga suari sleni þ sem h
gerdi honu teki oð. þo en æ oð
goe. þ gengr þo suari sleni toe
trygh sem sa vil ahendi þin hama
er hama satt. þ skal þan allan
er ap geist hans up gongu a þin
degi þ ofundar þot þika sem loch
bok uattar en kigi þi amma s.

Per menigi *viii þannir*
þaglendi samman þ sligan
sand þ vilja sumir kyra en sum
æ þa skal sa rað sem kyra vil
ella a þigast þin allan þan skal
er ap verðe a sandi þins. sa er
æ vil hā taka nēa nockor nandeyn

Egangi til. *viii landstyto*
þ made othr a ioeðu man

326
niga silan optir audam hvar.
þa skulu þeir ætíð bera þó at
þeir séu neðir í vitan engir þau
aðer valenkunnir & skilríki.

Sva & þeir men **þó þógipt**
sem her hafa verur setur
þá bende bifa her til mikitt er
bende skolu taka með þeim þógipt
a. xii. manadum. þeir skolu
gepa. ttt. er ekki hafa minngat
& þó mat líkam sem bondi. en
sa. ttt. er maldeykeni hefir hel
ga daga & þóstu daga. en sa. þm
hundred er hvern dag hefir minngat.

Sva er & um þa men **þó binnad**
er þegar leggast skott. er þeir
eigi eins misæris matt. en m. þ.
engi með mma þe samann setia
hetan af en með. ii. þyr. en hver
sem lendir með mma gladi ætíð
s. en seah þóstu men aðer skolu
engi. Va. vitan þeir sem á þa
set vinnu t þóstu. **Sua** & um
þau hvar sem laupast beot þa
bonda þóþalla laust. þ. engi lengr

135
327
þóta en. ii. neir ætíð gladi slit
sem bok melir um þa men er taka
annars mans vinnu hvar **þó hual**

Hhustaklar bonda hatta **þó hual**
hual a hvar vt & ætíð af skiep
þarm. hvar af blaundung. þó þy
tia þeir hual at landi osko. ei. hvar
af slit sem bok melir. þó
reka men hual a land þeir er eigi
eigi iðeð þ. opar & biarga ætíð fletar
mali. hvar af þóþing. sua um
trio. naut ætíð saudi ætíð amman
þenad en þeir þinna a hvar vt &
þlytia til lande hvar af þóþing.

Þum hvar rekstve
a skipan hvar uer a goet
at hual þlystri þau sem ver kolkó
vagn hogg þa vilni ver þat geþa
þeim monnum er þat land eigi
sem a rekr. þ. guds sakir. & salo
þauðe uars. os t þindar & þarseldar.
með þeim hette at sýna þ. ad. ii.
skilríki mon en þeir g. rad þ. vitan
vattir eptir komende oer at þat er
noddot mon kungdommum.

þó þlystri, þ. ætíð af hvar þ. þ. þ.
i þágen,
þágn hvar, þ. þ. þ. þ. þ. þ. þ. þ. þ. þ. þ. þ.
þágn.

ferriske Ketterbóter 391. Sönde bræpt

Dello brenna Lafr Gritung Gungon
 Margrússon Dýpmit Lævi Dýggur
 Dýpt of þess 8 Gungis þess 4r of þess
 1 Land þess 1 Gungis Dýggur 8 Gungis Dýggur
 mál þess 1 Gungis Dýggur 8 Gungis Dýggur

at er nu þui næst att þess
 ero þr hlutar e' lādino e' hentast
 og mī heira hertogin hap' lathad
 os, og á stædi i logbok þr er vā
 vorduglga heræ Maguis Kōg
 hm koronada gap os t m sam
 þycktu a altingi.

At ep mædr ggr brott i hagtōi anars mām t
 æckr brot þenad hns sua at hm vōz skadi at
 Sa er halprar mkrar vōz. gualdi þulluetti þr er
 þā hag ca þenad aa ept' þui s hī er mdr till
 t halp mīk s. kgi t bati apt' þenad þr sem
 aa Jam godan sem aadr var.

Om nokk m ggr m hūd i anas hga

En ep mdr keur þt mī. at hn hpi vit
 m3 hndi i hagtōi hō t gt hm m3 þui moti
 Skada. boti ept' laga domi ep vit mī e' till.
 En ep hī quædr mēi vīd. Sjōm ept' logu.
 t at þrū dagu se adr þ' til sagd t lepd þr
 Sem Sædr æigra ada haglādi sōuā til sōmættis.

En sœr e æ vill ^{til} hœa samættis þorþalla laust, sak
 ii xii s v kq. En hūttina þr s m æign laudi
 samā ea hgti. þa se hndr æ þleiri e oft sœmir
 þm s iky sam e. t se þær hndr allr olln sam
 hæmmelir

at hōpū v t spurt v vnenia þa s h
 hþ þm þout i tina mæz e vā kildi
 v sændr t þenadr mā t þs anōxt
 t os hōp æ lægr yp at þegia. held nokir
 rad æ at leggja t skordur vid at sattia at hm
 molli sno vna ept þui s hā æ at logn at hpa

N it ep ii m eda þleire eygu sændr samā
 ænnō hga t villia þr skera hūttuegia sin sændr
 þan þræt s omarkadr e hnt s þt e lomb eda
 gahz sændr. þa hpe þat hū s þak m3 hndi
 e e odv vœlin hnot s hā æ ea æ þægn vñ
 kat ez

u ept þui at os lizt s æ at þ mæ
 æ varu ^{þign} þær. at nokir olong
 hæpitz vpp i landinn. nea þm gāg hpi m3
 rāgyndu. Þau gōrū v þa gzein æ t skipi
At ep m vill kaka sin lomb e gālan sand
 þn s vñkadr ez. þa t hū þat til ii. skiluka
 vitue. at þt ez h s sændr. og þr kēna þær

mod: till. En ep þz þalluast hm. þa snazi
slika þiz s hn d' att i

u liggia hagði sama vta gardz & æigu
ii m hn sin haga & gg' saundz vz anars haga
& i hine & vdr þaz hagþast. & tell hi at e'
þn haga a. þa taki sa sin saund^{alle} & bæzi
i sin haga. Nu ggz þssi saidez apt' i þn
haga e' hn var bt vz boru. & sta anat sine
& þridra sine. Þalla þssi said' vgilldz. þm
e' a. vta ha villi þaka læiga þyz haga sin
XX alln' þyz sauda mk: hnua. En ep
hn vill æ læign þaka. þaa þk hm e' saud'
a bioda hm kaup a halþn særdim. vid sik.
Nu ep hi vill hnki kaup a nea leign þaka
þa þori hn saidf sin vz haga sta at hag
rædum. & hapi vz Jnan XII manadr.
Nu vill sa e' saidez a hnki læigu þaka bioda
me sælligum þm er haga a þalli saundz vgil
dez sem ader.

æz skall saidr onan zæk a s hn er
hagþast' & Rettu vpp hallda. hn ept' sauda'
magu. En ep odu viza er git. bti kg. iii.
au s. En hmu skada bti ept' logu. e' saidin
aa ep skadi vdz att.

n ep m̄ e att samrætti & æigi þr m̄ing' m̄.
 Sæwðr samu þa m̄ki hūz lomb ept' þui km
 a a æz till. & h̄ggi at hūz marg' þu lembðr
 e. & s̄ua ep vkanr sæwð' e) þn Rætt. þa h̄gg
 gi sæwðu m̄u at h̄uſu margaz æz lomb hapa. &
 m̄ki hūia lamb e æi ez giellðr. En ep ein
 hūir miſiuk' sæwðr i þessa samrætti. þa hapa
 ſaa sæwð' ſiun e a. Þegz rættaz kennigaz kōa
 till. En ep ſaa ma ſiun ænſkum æ koma.
 ælraana sæwðr Japugodū. En ſa ſa eigi ſæk'
 ez miſmarkaði i samrætti

u æigū m̄u allr i einu haga & vill æimh̄n
 kyrra ſin sæwðr æa þlæiri. en ſumr villia æ.
 þa rade ſa ez kyrra vill & bæta vill þæ ſitt
 En æ h̄i ſem ſpilla vill. Nu Rækir ſa ſin
 sæwðr i rætt ez kyrra æ. & kemur ſtyggz
 sæwðr i þena, þaa ſeti m̄ðr & læipa æ vpp
 ſtyggum sæwðr J kyrran. En ep ſa læipa
 vpp ſtyggū sæwðr ſiun i h̄ns sæwðr kyrra
 & giorer h̄m ſa ſpellv̄ki & ſkada. þa bōti h̄m
 ſkada þu llætti & op̄nðr bot ept' logum
 en k̄g III auz s̄. & kyrra þan sæwð' ſin ſem
 ept' ez J þeim haga.

395.
 u eþ m gaga æingag?) haga & giora
 æ man vazan vid þan sem sæid² aa
) þm haga. & misink² æinhús þra lomb &
 sætt² aa sine æinkm. & v² adz vmarkað²
 & soegiz æ þei till sem a. þaa heþ² hñ mkt
 mý læimð & bæti þm er atti ept² domi. En
 kgz iiii mkt² eþ vðizt till æyris. En hñmka
 eþ minna er. En eþ hñ mkt² þñ sæid² sem adz
 er mkt². & sætt² sinu æinkm aa. oþan aa hñ
 æ adz atti þan sæid. þaa æ hñ þioþz.

u eþ m læida hñda þa) haga er
 sæid biltar æ. & bita sæidi þz. þaa bóti
 apt² him æ aa Jamgodn sæid² æ hñ atti
 & biltar h optaræ bóti sem hñ sælp² dræpti
 En eþ þz hñda vðu Saudi at skadi er m
 hpa Jamþyck² at vpp skullu ganga. þa
 bóti þa apt² Jamgodn sæid² hñm er atti. æ
 þssi hñndz þyllg². & varizt sua vid attgiema
 hñd sine. En þt er sæid biltar æ optar
 vðer sæidi at skadi en vñ fm. eða gangz bt
) haga at bita sæidi.

n a/kipan) haga fktu m ept² þui

haga s at þorri hafi vit. vta m. se at
 hagi mægi mæra vera. þa hafi sa mæra
 sem þri semr. t sa mæra seid huz. Haga
 sem haga at till. Saa t v adra eign. Nait.
 eda Ross. þa skt t eingi þleiri hagu en ad
 er skilt mæna) mellom. Halda t eingi) vinnu
 haga utan stalps sin. En ep haldz suari
 ept logum.

Om þimt

at er nu þu nait at ep m skiper anars
 mas haga m. seid sinom. t vill a v
 lata. þa att hm mæmi er hagan aa. þa
 skt sa t hagen a gera þimt till. t skall hi
 þresta heyras at Olaps voku þyri. t tti
 Anders messe. En ep þa t a v þalla
 loist. þa eignast sa þriding) seid hns er
 hagen aa. **A**ha þimt heyr at Anders
 messe t till þostu. En ep þa er ei or
 þorþalla laust. þa eignast sa ii hluti)
 seudi t haga aa. Hin iii þimt heyr
 at þostu t till Olaps voku. En ep þa
 t ei v þaa eignast. saa þan sand allan t
 þn haga aa. Utan þr naidsyniar bani. A
 skynsinnz m mæta till þorþalla. t sa vtu þ
 nagranar hns. En ep sa vrdzt at sa

miðsmar hafa aa gætit. at hñ æ motti 397
vz þóra þo at hñ villdi. þa skt hñ hafa
vði þ' æw sin þñ sem ept' stendr) hafa
hñ. Sna er oc skipat at þa er þe
sæidr hagþast) anars hafa. i þe hap
vetra hafa. t þe lemb' vñ varit.

En þe sem hafa mik mñ sigia sñma
t sæidr gæg' hñ till mæg vid anan. þa
skt þa i ganga vill till markreinu. gera
þm orðm i till mæg aa vid hñ. t gaga
bædr. samant. En eþ anar hñt vill æ
ganga. þa gangi þa i skpdi him) sin hafa
t æ) hñs hafa vñan lög votta. Nu eþ
hñ gangr t markreinu) anars hafa. Sñari
líku þ t hñ giorðt hñm ægi bñ. En
eþ æ i ord giorð. t gangr þo. þa sñari
líkur þorþrygd sem þa vill aa hendi hñ
hafa i haima set. t skada þñ allen sem
gerzt af hñs vpgangr a þm dægi. t opñndr
bot slíka sem logbok vottet. en kgi egi. S.
En eþ m ægi hagledi sñma. aa stiggan
sñid. Nu vill sñma kyra. t sñm æ. þa
skt þa rada er kyra vill t bœtra vill
set þa. En æ þa er spillaþ þyz' badum

allu ahyrgizt sa skadan er æ vill hær taka þu
sem æ verd' sœid' h's. utan nokur naid þu
gangi till. en

Nu er m' sitz a iordun mas æ ei tðskuld loki
þ æ h' pær ap iordun. þa eignast lads drotti
lod. En er sa m' sitz an iordun æ ei h' pær t' at
lika. þa æ h' pær ap iordun v' varit. þa hpi h'
lokit oll tðskuld at olaps voku æ eignist tð drotti
bade lod æ leyn. Nu pær leigtðmz ap fð. æ anur
pær t'. þa vimi h' a þu iordun æ adz hui æ.
Sua at þu vdi æ skada at æ t' pær. En er
m' pata bt ap þu iordun æ þu hpa a verit v'
vetz. Sua lagt at þu æ gæta siet yþ' sæd gerð
sina, naa vauðueita, þa stt sa æ t' keme, vinda
v' æ gæta, skera æ þina, æ eignist m' þu mote
þiording ap korne æ halmi. En er skada æ aa giorð
bata þu æ atte akur ept' Domi kn spell æ ky. iii.
1: aur: s.

v. netz.

na æ o þa m' æ Rækiast a hede monn ærda
loist æ sitia þu v' vetz oc legr. giad k iii aur
vta hui þa at þaka ær vist. æ bode send ærinda sua
Bateki m' allu stto þa s' o Allmufo. Sua æ þu m' æ
in þaka husbedia, gialde ky iii aur s: ad. þu.
Sua æ þu m' æ skemma goda m' m' ordu eða v'kū, æ troist
sua þa laiysa sua, hpa stika repping sekyssam m' meta

Ar.

Ia skipan hopu v' aa gíort om hñall þlyskia. þau
s ver kollu vág hog. . þa villu ver þ' gepa þ'
er þ' lād a er þ' a vekz. þ' gudz sakiz ē þir sal
þoder vors os til þrider oc þarselldz mē þ' hetti at
Sjinn /kal adz n skilriku iūm ē þz gíarn rad þir
utan varez ept' komēdz Se at þ' se nokut mote kōng
dominūm .

Enda þau Souda breffet

Anno 1600
G.M.

Thatt haffmin wer spürt un owennin
 der haffner weritt, laubnu merij: in were
 un Sand stennat mana or hett
 in ir, bynt istur att hola helder noch.

tul legia at hner matte sinn rade som
mett leginn er tul kornen Un um ij met
eller fletj ega sand saman i einum hage
or wile tier hús frere sin soð ten fust er o
markaðir er hner sem tset er lam elergam
lir fander tsa heftur hner haffte sem nœr
mett hndij eller odrinn wchinn hner h
eler wile tset or markatt er Un at ten of
list si or hndinn sem fanneste monom at tset
ma wile haffna tset warij att nogin otog h
stus up i landinn eða framgang haffni
mett rangindinn ta gækkinn wer tsa grenn
or fipam om modur militatke sin landi tsa
gamlan sand tan fust er or markaðir er t
stol han haffne i fubruk wate att tset er
hans soðir or tier kenne tar modur tul eitt
tset firir tsetinn manjstinn firir sem att
tset i

Legia hagleidj manne saman utangar de
ega ij men hndir sin hage or gængur in an
haga or i hns or wendur tar haggfustir
tæder hin a er hagan a tsa tæder sa soðin
er a or beri i sin hage Un gængur sa sand
tset i ten hage er atur war in boren
amett sine or hit in sine stallij sa sand in ogd

93 :

Her heffner Vanda Brest hin fyrsta Capittel,

Eftan er nu þú mest at Lissar vxo þer Litter, er
 Landmenn þvo fimmastu, or nýn founa founa,
 gín foffner founa of, or eigi founa i lockbock
 þer er þan fin vöndulegi founa Magnus kongur fin
 founadi gaff of, og Monda Samgöngu a þinggi
 of þer gongu i faglendi annars M, or Rökur.
 Þetta founa Mander, þia at fin vöndu stado
 af, þia er founa snarðer er vöndu, gíldo þu
 fúldvoti er þan founa aa, Litter þu þan founa er
 maddfínd, og founa i þ. kongi, or þetta afsonfouna
 þu þan þan founa aa, Samgöngu þan adu. vöndu,
 þu of mader þouu þu mander, at þan founa vöndu
 i founu i faglendi þan, or gírd þan i þu
 mander founa, þetta of þer Laga founa, of vöndu er
 tía, þu of þan founa vöndu. Þu of þer Laga founa,
 or at i þu founa founa founa founa founa founa
 þan founa aa, oðra faglendi þan þu Samgöngu
 þu founa vöndu founa founa founa founa founa
 þ. vöndu founa, þu founa founa þan þan Monda vöndu
 founa oðra faglendi þan, þa founa founa vöndu founa
 þu allu þu þu þan founa founa founa founa founa
 founa allu founa founa founa founa founa founa founa

Hvorfu af Þorðu stalt fara : .

Þu of mader þu þu a founa mander, or er eigi landfínd
 Litter þu þu þu af founa, þa vöndu founa
 founa founa founa, þu of þu founa a founa mander, or
 eigi founa founa at Litter, þa er þan founa af founa
 founa founa founa, þa founa founa founa founa founa
 founa at founa founa, oðra vöndu founa founa founa
 founa founa, þan founa founa founa founa founa founa

þessu er till, vísu færr leilendiger af Gordin. En ander
færr þitt, þa vinni færr a þin Gordin er ader þis ætt
Gua at þin vordj vigi stadi at or till færr, En ef
menda færr aff þeima Gordin er þu færra færrt vana
vortovin Gua langt v færr, at þu geta vigi Gialfærr
Þett þessu Sadginda Simma No vorduritta, Skall
Daa er tillkomur gordin vana or geta, Skerra og
þeima er viginz m þin fiending af þinni or færr,
En ef Skade er a gort, þott þin er ader a vort
Dome þinn Spritt, En þingi ij anna Gelf, : : ~

Winn þa mæn er Retast a Gunder Mannum : ~

Gua or vin þa mende er Retast a Gunder Mannum
Gunda læst, or Gitta þer v Netum, eda lengur
gialdr þingi ij anna Gelf, vortan þan færr or þarka
Þer vinn, þa Gunde Gundi þanom Gunda Simma
En færrer Mende þer færrer att færr at vort
or Gitta þer almofu, Gua or þer mende er þarka
þinþunder, þa orro þer Gortur ij annum G. vort
þemonger, ed ader ij þer

og þræðir þinni, fátta þessi Bandar vögghildir þín for
 aa, notan þinn vilti þetta leygir þinni faga þinn
 xx all þinni Bandar vögghildir þinni faga þinni
 vilti þinni leygir þinna, þa skal þinn vögghildir aa biðja,
 þannan þann a fátta þinni Bandar vögghildir þinni faga þinni
 og þann vilti þinna þanna þinn leygir þinna, þa
 þinn þann Bandar þinn og fátta þinn, og fátta og
 innan þinn Maanadinn, þinn vilti þann og Bandar a
 fátta leygir biðja nór þetta þinn og faga
 aa, fátta Bandar vögghildir þinn þinn aa, þann
 skal Bandar ofan vögghildir þinn þann og fátta þinn
 og þann vögghildir þinn vögghildir þinna Magni,
 þinn og þinn vögghildir og þinn, þann þinn og þinn
 vögghildir, og þinn vögghildir þinn vögghildir og
 Bandar aa, og þinn vögghildir att, þinn og
 vögghildir þinn att Bandar, og vögghildir Margar vögghildir
 Bandar þann, þa vögghildir þinn Lomb vögghildir þinn
 þann þann og þinn, og fátta att fátta Margar vögghildir
 þinn Lomb, og þinn og vögghildir Bandar vögghildir
 þinn þinn vögghildir, þa fátta Bandar vögghildir att fátta
 Margar Lomb fátta, og vögghildir fátta Lomb
 og vögghildir og góla, þinn og þinn fátta vögghildir,
 þann Bandar þinn þinn vögghildir, þa fátta Bandar
 þinn og a, þann þann vögghildir þinn, þinn og
 og þann maa þinni vögghildir þinn, og a þann
 Bandar þann, þinn þann og vögghildir vögghildir og
 vögghildir þinn vögghildir, þinn vögghildir og
 vögghildir Bandar þinn og þinn faga, og vögghildir
 vögghildir þinn þinn Bandar og fátta, þinn þinn
 vögghildir vögghildir, þa þann þann og vögghildir vögghildir
 faga, og vögghildir þinn og vögghildir vögghildir, þinn vögghildir
 þinn þinn Bandar og vögghildir og fátta aa, og þinn
 vögghildir Bandar og þinn, þa vögghildir og vögghildir
 vögghildir

95r

rígi þý Stýgginn Sandi þý þýrran, En of þott
 gerir þínni Speldinnu or Skado, or fúldrestj
 ný ofunder þott eptor longinn, En þongu iij ánn
 S: Or þýrru þan Sand þín þom eptor er þý þín
 faga, Ný of Monds ganga ringarir þý faga, of gera
 rígi þan mann þóran vindi, er Sande aa ný þann
 þý faganinn, or Mismenker þín fúer þerra Lomþ, or
 þottor a þinna rínninn, or þóro aðer þannakade,
 or þogur rígi þín till er aa, þa þaffner þan Mar,
 þade ný Lóðe, or þóti þín er aatte eptor þórn,
 En þongu iij þý þótt, of vinnuþt till þýring, En
 þinnka of minna er, En of þan Marchan þan
 Sande þom aðer er Marchadan, or þóti þinna
 rínninn ofmann a þinn er aðer aatte þan Sande,
 þa er þan þíoffner ott, : : ~

Min finna þan er Sandbitter þíro : : ~
 Ný of Monds leida finna þa þý faga, er Sandbitter
 erro, or þíta þer Sandi, þa þótt eptor þínninn
 er aatte þannþan Sande, Ný þíttor þan optor,
 þóti þom þan þíoffner þótt, er of þý finnan
 vóndi Sandi at skada, at monds þafna þannþótt at
 ný þkulla ganga, þa þóti þaa eptor þannþan Sand
 þínninn er aatte, Or þótt finnan þýlín, or þótt
 þaa vóndi at gíðna finna þíro, En þott er þann,
 þótt þótt, Or optor vóndi Sandi at þóttan þótt
 þínn, eða þongor þótt þý faga or þíttor Sandi,
 þín þkípan þý faga þkulla þón eptor þín þafa,
 þom at þóttor þóttor vótt, vóttan monds þaa
 att þagin Múgi minna þótt, þa þaffna þaa mar,
 þa þom þín þótt, or þína Marþan Sande þíro
 þý þaffna þom faga aa títt, þótt þom aðer rígn
 naut :

orant eða Ros, þá skal engi fleiri fassna en aðr
en Skílit mána millum, faldi or engi y annars
faga votan y Djalffræn Sins, En of faldan
Guari vptar Longum, :.

¶ Vm þá mendi er þan reissa af rígru :.
¶ Na er or at palla vni þá mendi or þegar Legiast y kott,
En þer rígru þitt eins missirir Watt, Nro skal
Engi nyr minna fers þro Saman Dettia feda y fca,
þan nyr iij fjer, þan fjer þan nyr minna þen,
Dir, þan or Dettion mero Dett vindi þonngun,
fjer þina, En Djalff ferslir mendi aðer þkullro
þnger þvera, Dettan þar vinnr þom rígru þer,
þer vinnro till fersers, þina or vni þan þinn
or þro þanþast þra þonngun þonþast þanþ, Skall
þugi þonger feda en iij Notter, En of þonger
þader, gíagli þnger þom þok meller, vni þá
mendi or þmang vinnro mendi þarka, :.

¶ Ff þrostkarlar hita a þnat

¶ Nro of þrostkarlar þanda þitta þnat a þast rot, or
þemma af þkíp þann, þassna þer af þionngun, En
of þer þlyttia þnat at Lande vsterron, þassna þligt
aff þom þongþok meller, Nro recha mendi þnat
a Lande vst, þer þom rígru or þordt þer ofnan,
þvorda of þiangá or feldar mali, þassna aff þionngun,
þing, þina of þvoren þro þitta þama, En of
mendi þinna þant eða þandi, eða annan þonþast,
a þast rot, or þlyttia a Lande, þassna aff þionngun

¶ Vm þorgipt a þri maanadum :.

¶ Þina or vni þá mendi or þer þittia vsterr Dettar,
or þondar þinda þinn þitt þinn, þri mýgkitt
þonder þkulla þarka nyr þm y þorgipt a þri maana,
þinn,

96:
Dinn, at þer mundi gefi iij. d. er icki fassna Mungat
or þo mott sickan þom þendi fassner, End þaa iij. d.
er fassner Maeldryckin folga daga or fofu daga, En
þaa v. d. er fassner dag fassner Mungatt, . . .

Wm finntar . . .

Þess er mis þni nesi att of mader skapar Amars
mandi faga iij. d. þinni, og vill rígi or lata,
þo att fin Menni er fagan aa, þa skalt þaa er
fagan aa gerra finnt títill, or skalt finnt fyrstu
fessia at Oluffs vordis fyrri, or till anders messu
En of þa er rígi or fofalla laust, þa eignist þaa
þvinding i þandi fang er fagan aa, þaa finnt fof,
nir att anders messu og till fofu, End of þa er
rígi or fofalla laust, þa eignist þaa iij. d. þinni
mni er fagan aa, finnt þvinding finnt fofu at fofu
or þill Oluffs vordis, En of þa er rígi or fofalla
laust, þa eignist þaa þan þandi allan er faga a,
Notan þer Nandfynnar þanni er, þom þvindingar
mundi Motta, or þaa vill þess grannar fang,
Nir of þaa vill þess at þer Nandfynnar fassa till gongu
att fann Maato rígi or fofa þo at fann villi, þa skalt
fann fassna vordis fyrri þandi þinn, þan þom rígi
þvinding i faga fang, þaa er or Oluffs at fann ein
fann er þandi fagfaster i amars faga er þer fof,
nir vortar vordis, og þer þom þom vortar,
End þer þom faga mott marna liggia þann, or
þandi gonger fann till mott vort amman, þa skalt
þaa er ganga vill till mottvort, gerra þni ord
er till mott aa vill fann, or ganga þandi þann,
En of ammar fann vill rígi ganga, þa gangi fann
er Oluffs finnt i þinn faga, en rígi i fang
Notan þaa fann long votta, Nir gonger mader þom
mottvort

marchræn i annars faga, Snari Slicki förr
 Som fandi gerdj fimmum engi ordr, En of rígi
 or ordr gior or gungu þo, þa Snari Slicki mý
 þortvíggt, Som Saa vill a fandi fannom fagna
 or fíma Satt, or Skada þan allam Som aft
 gærst i fang vop gangu a þenon legi, or Sfin
 Þar Sott Slicki Som longbork vaattor, En þengi
 iij áura S: En of mendi rígi faglendi Saman
 or Stiggan Sauti, Nro villia Sinnar fíra en
 Sinnar rígi, þa skall Saa reada or fíra vill
 or Sott vill Sitt far, en rígi Saa or Silla vill fíri
 Sodem, Slla atgíngist Saa skadan or rígi vill fírm
 tacka, þan Som a vordor Sauti fíng, Sotan Norker
 Nandfíni Sannj, : : ~

Nro Wangne Sugg : : ~

Sna fannu vor or þa fígan a gíort, at Som fíal
 Lífur, þan or vor fíllum Wangne fíng, rda Sna
 mack vordit at rígi þorker Sallu, þa villum
 over þot gífa þm or þot Lande aa or vorker aa
 fíri gíldi Sautan, or Sall fíder or morderdorp,
 off tít fíndar or farfíldar, mý þm fítti attfína
 skall adr fíri vortum, or þer gírm nekkitt raade
 fíri, Sotan vorir rítor Sotender Sot att þot Sot
 moti Sotg Sotennum, : : ~

Nro Deildt manna eda Sotup : : ~

Sna or þer mendi or Sotoma gíla mendi, i or //
 Sím rda vortum, or fíllum rígi þitt at Sotta,
 og trídísta Saa fíllíff Sím, at þer fífa
 fílla vop fíng Som xij fíngfíndar Manna Sna
 Longlegar tít nafíndar af vortum, Nro of
 mack or fíllíndar Sotíla Manna rda Sotup,
 or vill fíndar rígi vortu Sotna Longlega tít nafíng,
 Sot, gíaldí þengi March S: fírm Sím, þar
 tít or fínd Sotv vortíng : : ~

Hakon med guds miskun Noregs hærtugi son M(agnuss) kongs hins koronada [sendir ollum] monnum j færðyum þeim sem þetta bref sea æda hæyra Q(uediu) G(uds) ok sína. Anlegr fader ok war hin kærastste win Herra Erlendr biskup j færðyum ok herra sig[urdr log]madr af hiætlande sem ver hafðum till ydar sent tedo oss. af almugans halfu vm þa luti sem þeim þotte vm bunadarbolken askorta. oc af þui [letu ver] j þesse flogur blaud samansætia þa skipan sem ver hafum med hinna bæzstra manna rade þar agort. æptir þui sem ver ventom at almuganom skal [mest] vera till gagns. En vm kristinsdoms bolken kunnu ver ægi adra skipan a at gera nu at sinni. en han stande æptir þui sem virdulegr herra fader war h[in korona]de let samansætia. ok han fæk j hendr herra erlende biskupi. ok landzboken sialf wattar. Er þat fulkomet bod wart ok sannr vili at huarotuæggia þesse [skipan hal]dezt væl ok vanlega at vskaddre sômd konungsdomsens. ok wara æptirkomanda þar till sem ver vilium adra skipan agera med hinna vittrazstu manna rade æptir þu[i sem ver seum ok] gud gæfr oss at vndirstanda at almuganom mætte sem mæst gagn at verda. Oc till sanz vitnisburdar leto ver wart jnsigli firirsætia þessa skipan er g[or var i Oslo] laugardaghen nesta æptir jonswaku. þa er lidit war fra burdartid wars [herra Jesu] Christi M. vettra cc. vettra njutigir vettra ok atta vetr [a nitianda are] wars hertugadômes. Herra ake kanceler jnsiglade. sira teitr ritade. En bardr petrs son notarius war ritade brefet.

1. <P>at er nu þui nðst at þessir ero þæir lutir er landino ero hentastir. ok minn herra hertoginn hevir iattað oss ok ægi stendr i logbok þæirri er varr en virðuligi herra Magnus konungr hinn koronadi gaf oss ok menn samþycktu a alþingi. at ef madr gengr i haglendi annarz manz. ok ræckr brott fænad hans sva at honum uerþr skadi at sa er halfrar merkr er uerþr gialldj fullrætti þeim er þann fænad a eptir þui sem hann er maðr til. oc halva mork silfrs konungi. ok bôti aptr fænad þeim sem a annan iamgodan sem adr var. En ef madr kennir þat manni at hann havi verit med hundvm i haglendum hans ok gert honum med þui moti skada bôti eptir laga domi ef

Hákun við Guðs miskunn Noregs hærtugi, sonur Magnus kongs hins krýnda, sendir øllum monnum í Føroyum, teim sum hetta bræv síggja ella hoyra, kvøðu Guðs og sína. Andligur faðir og vár hin kærasti vinur harra Ellindur biskupur í Føroyum og harra Sjúrdur lögmaður av Hjaltlandi, sum vær høvdum sent til tykkara, greiddu osum almúgans vegna frá teim lutum, sum teim tókti skorta í búnaðarbólkinum, og av tí lótum vær í hesi fyra bløð seta saman ta skipan, sum vær har høvum gjørt við hina bestu manna ráði, eftir tí, sum vær væntum, at almúganum skal mest vera til gagns. Men um kristindómsbólkin kunnum vær ikki aðra skipan á gera nú á sinni, men hann skal standa eftir tí sum vár hin virðuligi harra faðir hin krýndi læt saman seta og fekk í hendur harra Ellindi biskupi, og landsbókin sjálv váttar. Tað er fullkomið boð várt og sannur vilji, at báðar hesar skipanir skulu haldast væl og vandaliga við óskaddari sômd kongsdømisins og vára eftirkomara, til vær viljum aðra skipan á gera við hina vitrastu manna ráði eftir tí, sum vær síggjum og Guð gevur osum at skilja, at almúganum mátti sum mest gagn verða at. Og til sannan vitnisburð lótum vær seta várt innsigli fyri hesa skipan, ið gjørd varð í Osló leygardagin næsta eftir jóansøku, tá ið lidnir vóru frá burðartíð várs harra Jesu Krists túsund og tvey hundrað og níti og átta vetrar á níftjanda ári várs hertugadømis. Harra Áki kanslari innsiglaði, síra Teitur skrivaði. Og Bárður Pætursson notarius vár skrivaði brævið.

Tað er nú tí næst, at hesir eru teir lutir, ið landinum eru hentastir og hertugin harri mín hevur játtað osum og ikki stendur í lögbook teirri, ið vár hin virðuligi harra Magnus kongur hin krýndi gav osum og menn samtyktu á altingi, at um maður gongur í haglendi annars mans og rekur burtur fenað hans so at honum verður skaði at, ið er hálva mørk verdur, tá skal hann gjalda fullrætti honum, ið tann fenað eigur, eftir tí sum hann er maður til, og kongi hálva mørk í silvuri, og bota aftur honum, ið fenaðin eigur, annan javngóðan, sum áður var. Men um maður kennir manni um tað, at hann hevur verið við hundum í haglendum hansara og gjørt honum á tann hátt skaða,

Hákon, by the grace of God, Duke of Norway, son of King Magnús the Crowned, sends God's greetings and his own to all men in the Faroes who see or hear this document. Our spiritual father and dearest friend, Erlendr, bishop of the Faroes, and Sigurðr lawman from Shetland, whom we had sent to you, pointed out to us on behalf of the inhabitants of the islands those things which seemed to them to be deficient in the agricultural law. We therefore caused to be drawn up on these four pages the ordinance we have made in counsel with the best men, in accordance with what we trust will be of greatest benefit to the people. But with regard to the ecclesiastical law we are unable to make any changes at the present. Let it remain as the noble lord, our father the King, had it fashioned and presented it to Bishop Erlendr, as the National Law itself testifies. Our whole command and true desire is that both these laws be kept well and carefully, saving the honour of the Crown and of our successors, until such time as we decide to make a new law in counsel with the wisest men, in accordance with our knowledge and the understanding given us by God of what would be most beneficial to the people. In confirmation we had our seal placed on this ordinance which was issued in Oslo on the Saturday after the feast of St John the Baptist (28 June) in the year of Our Lord 1298, in the nineteenth year of our dukedom. It was sealed by Áki, the chancellor, and written by Teitr, the priest. Bárðr Pétursson, our scribe, wrote the letter.

The next thing is that the following items are those which my lord, the Duke, has granted us, and which are most beneficial to our country although they do not appear in the law code which our noble lord, King Magnús the Crowned, gave us and which was accepted at the General Assembly. If a man goes into another man's pasture and drives away his livestock, doing half a *mørk's* worth of damage, he is to make a personal atonement to the man who owns the live-stock, according to his situation, and pay half a *mørk* of silver to the king, and he is to provide the owner with fresh livestock as good as he had before. But if a man accuses another of having

vitni ero til. en ef hann kvædr næi vidr syni eptir logvm. ok at þrim dagvm se aðr fyrir til sagt. ok stefnt þeim sem sæð æiga e(ða) haglendi saman til samrættis. En sa er æigi vill koma til samrættis forfalla laust sær .ij. ærum silfrs við konung. Enn huervitna þar sem menn æigu sæð saman e(ða) haglendj. þa se hundar æigi flæiri en ollum sæmr þeim sem skynsamir ero. ok sæ þeir hundar allir. ollum jamhæimmolir.

2. <E>nn ef maðr sitr a iordu mannz. ok er æigi landskyld lokin fyrr enn hann fær af iorðinni. þa æignizt landdrottinn loð sina. Enn ef sa maðr sitr a iorðv manz er æigi hefir fe til at luka þa er hann fær af iorðinni um varit. þa havi hann lokit alla landskyld at Olafs uoku. ella æignizt landdrottinn loð hans. vttan lodin verði minni enn læigunni hæyrir¹⁾ til. Nu ferr læiglendingr af iordu enn annarr ferr til.²⁾ þa vinni huar a þeirri iorðv sem adr bio a. sva at þeim verdi æigi skadi at sem til fær En ef menn fara af þeim iordum er þeir hava um vætrinn. sva langt i fra. at þeir gæta æigi sialvir sæð yfir saþgerð sina. ne varðveitt. þa skal sa er til kæmr. gærda um ok gæta. skera ok tina. ok æignazt með þi fiordung af korni oc halm. En ef skadi er a giorr. bōti þeim er akr a eptir domi kornnspell. enn konungi .ij. ærum silfrs.

3. <S>va ok um þa menn er rækast a hendr monnum örinda laust. ok sitia þar .v. nōtr eða lengr. gialldi konunge .iiij. æra sækt. uttan hion fōri at taca ser vist eða bondi sændj örinda sinna. fatōkir menn allir skulu fara at u-sækiu biðia sær olmuso. Sva ok þeir menn er inn taka husbændr. þa ero þeir sækir .iiij. aurum silfrs við konung. aðra .iiij. æra þær.

¹⁾ sbr. hieffuer E.

²⁾ dyrr burturprikkað, til sett í staðin.

skal hann bōta eftir lōgligum dōmi, um vitni eru til, men um hann sigur nei, skal hann synja eftir lōgum, og triggjar dagar frammanundan skal verða til sagt og stevnt teimum, ið eiga seyð ella haglendi saman, til samrættar. Men hann ið ekki vil koma til samrættar, um hann hefur ekki forfall, er sekur kongi tveir oyrar í silvuri. Men allastaðni har sum menn eiga seyð saman ella haglendi, tá skulu hundar ekki vera fleiri, enn allir semjast um, ið skynsamir eru, og allir teir hundar skulu vera øllum javnheimilir.

Men um maður situr á jörð mans, og er ekki landskyld lokin, áðrenn hann fer av jörðinni, tá skal landdrottin eiga grøði sína. Men um tann maður situr á jörð mans, ið ekki hefur fæ til at lúka, tá ið hann fer av jörðinni um várið, tá skal hann hava lokið alla landskyld á ólavsöku, annars skal landdrottin hava grøði hansara, uttan grøðin verður minni enn leiguni hoyrir til. Nú fer leigulendingur av jörð, og annar kemur til, tá skal hvör vinna á teirri jörð, sum hann áður búði á, so at honum verður ekki skaði at, ið til kemur. Men um menn fara av teim jörðum, ið teir hava um veturin, so langt burtur, at teir fáa ekki sjálvir hugt eftir akri sínum ella varðveitt hann, tá skal hann, ið til kemur, girða um og gæta, skera og tina og ognast við tí fjórðing av korninum og hálmin. Men um skaði verður á gjörður, skal hann bōta honum, ið akurin eigur, kornspell eftir dōmi, men kongi tveir oyrar í silvuri.

So eisini um teir menn, ið rekast inn á menn örindaleysir og sita har fimm nætur ella longur; teir skulu gjalda kongi triggjar oyrar í sekt, uttan tað eru tænnastufólk, ið fara at taka sær vist, ella sum bōndi sendir örindi síni. Allir fátækir menn skulu fara ósekir at biðja sær álmussu. Soleiðis eisini um teir menn, ið húsbændur taka inn til sín; tá eru teir sekir kongi triggjar oyrar í silvuri, aðrar triggjar oyrar tær(?).

been in his pasture with dogs and of having inflicted damage on him in that way, he is to make atonement in accordance with a lawful judgement, provided there are witnesses. But if he denies the charge, he is to make his denial in accordance with the law, and those who own sheep or pasture land jointly (with him) are to be informed and summoned to a meeting at their common fold with three days' notice. But anyone who refuses to come to the meeting without a lawful excuse is to pay a fine of two *aurar* of silver to the king. But wherever men own sheep or pasture land jointly, there are not to be more dogs than all sensible men are agreed on, and all the dogs are to be equally available to them all.

But if a man leases land from another and the rent is not paid before he leaves the land, the landlord is to take possession of the crops. But if a man leases land from another and has not the money to pay his rent when he leaves the land in the spring, he is to have paid it all by Ólafsvaka (29 July), or the landlord is to take possession of his crops, unless their value is less than that of the rent. Now a tenant leaves his land and another man takes it over. Each of them is to work on the land he used to farm in such a way that the new tenant suffers no loss. But if men leave the land they are on during the winter and move so far away that they are unable to attend to their corn or look after it themselves, then the new tenant must fence it in and look after it, reap it and thresh it, and by doing so gain a quarter of the corn and the straw. But if the corn is spoilt, he is to make good corn damage to the owner of the land, to be fixed by judgement, and pay two *aurar* of silver to the king.

Then there are those men who force themselves upon others for no good reason and stay with them for five nights or longer. They are to pay a fine of three *aurar* to the king, except in cases where household servants might go to take up a new position, or are sent on business by their master. All the poor may go and ask for alms with impunity. Then there are also those whom householders take in; if they do so, they are to pay a fine of three *aurar* of silver to the king and another three *aurar* to you(?).

4. <Þ>at hovu ver ok spurtt vm uvenio þa. sem her hevir fram farit i landino. mæir enn vera skyldj um sæðfænað manna. ok þess avaxtar.³⁾ ok oss hövir æigi lengr yfir at þegia. helldr nockur rad a at leggja. ok skorðu vid at setia. at hverr mötti sino una eptir þi sem hann a at logum at hava. at ef .ij. menn e(ða) flæiri. eigv sæð saman i æinom haga. ok uilia þær skera huarn-tuæggia sinn sæð. þann fyrstsem omark-adr er. huart sem þat ero lomb e(ða) gamlir sæðir. þa hevir þat huer sem tæcr með hundi e(ða) oðrvum vælum huart sem hann a e(ða) æigi. þegar umarkat er. Nu af þi at oss lizt sva [ok skynsamum monnum.⁴⁾ at þat ma æigi bera varri tign. at nockur olog hefizt upp i landino. ne framgang havi með rangyndvm. þa gerom ver þa græin a oc scipan. at ef maðr vill taka sin lomb eða gamlan sæð þann sem umarkaþr er. þa skal hann fa til .ij. skilrik vitni at þat er hans sauðr. ok þar kenna þær moðvr til. Enn ef þat fallðrazt honum þa svari sliku fyrir sem hann ætti ecki. j.

5. Nu liggja haglendj saman utan garðs. oc æigv .ij. menn huarr sinn haga. ok gengr sæðr or annars haga ok i hins. ok verdr þar hagfastr. ok tell hinn at er þann haga a. þa taci sa sæð sinn allan. ok beri i sinn haga. Nu gengr þessi sædr aptr i þann haga er hann var brot or borinn. oc sva annat sinn. ok þriðia sinn. falli þessi sædr ugilldr þeim er a. uttan hann vili taca læigv fyrir haga sinn .xx. alnir fyrir sauða mork hueria. Enn ef hann uill æigi læigu taca. þa skal hinn er sæð a bioða honum káp a halvum sæðinvm við sik. Nu ef hann vill huarki kaupa ne læigu taca. þa fðri hinn sæð sinn or haga sær at hagrædum. ok havi or innan .xij. manaða. Nu vill sa er sæð a. huarki læigu bioða. ne sælia þeim er hagann a. falli sæðr ugilldr sem aðr. þar skal sæð ovan ræka sem hann er hagfastr. ok rættvm upp hallda huerr eptir sæða magni. enn ef oðru visu er giort. bðti konungi .iiij. ærum silfrs. enn hinvm skada bot eptir logum er sæðinn a ef skadi verdr at. Nu ef menn ero at samrætti. ok æigo þar margir menn sæð saman. þa merki hverr lamb eptir þui sem a⁵⁾ ær til. ok hyggi at hve margr tvilembdr er. ok sva ef

Tað hövum vær eisini frætt um tann óvana, sum her hevir farið fram í landinum, meir enn vera skuldi, um seyð manna og ávökt hansara og osum hövir ekki longur yvir at tiga, men heldur at gera nakað til ráða og forða fyrri hesum, so at hvör kann njóta sítt í friði eftir tí, sum hann eigur eftir lógum at hava, at um tveir menn ella fleiri eiga seyð saman í einum haga, og vil hvör teirra skera sín seyð, tann fyrst, sum ómarkaður er, annaðhvört tað eru lomb ella gamlir seyðir, tá hevir hvör tað sum hann tekur við hundi ella øðrum vælum, annaðhvört hann eigur ella ekki, tá ið ómarkað er. Nú av tí at osum og skynsomum monnum lítst so á, at tað hövir ekki tign vári, at nakað ólögligt tekur seg upp í landinum ella hevir framgongd við órættum, tá gerum vær ta grein á og skipan, at um maður vil taka síni lomb ella gamlan seyð tann, sum ómarkaður er, tá skal hann fáa til tvey skilrik vitni, at tað er hansara seyður, og har kenna teir móður at. Men svíkur hetta, tá skal hann svara slíkt fyrri, sum hann einki átti í.

Nú liggja haglendi saman uttargarðs, og eiga tveir menn hvör sín haga, og gongur seyður úr annars haga og í hins og verður har hagfastur, og talar hin at, ið tann haga eigur, tá skal hin taka allan seyð sín og bera í sín haga. Nú gongur hesin seyður aftur í tann haga, sum hann var borin burtur úr, og somuleiðis á øðrum sinni og triðja sinni, tá skal hesin seyður falla ógildur honum, ið eigur, uttan so er, at hin vil taka leigu fyrri haga sín, tjúgu alin fyrri hvørja seyðamörk. Men um hann vil ekki taka leigu, tá skal hin, ið seyðin eigur, bjóða honum keyp á hálvum seyðinum við seg. Nú um hann vil hvörki keypa ella taka leigu, tá skal hin föra seyð sín úr haganum sær sjálvum at gagni, og hann skal hava hann úr haganum innan tólv manaðir. Nú vil hann, ið seyðin eigur, hvörki bjóða leigu ella selja honum, ið hagan eigur, tá skal seyðurin falla ógildur sum áður. Har skal seyð oman reka, sum hann er hagfastur, og hvör skal halda rættir eftir seyðatali, men um øðrvísi verður gjört, skal bota kongi triggjar oyrar í silvuri, men hinum skaðabót eftir lógum, ið seyðin eigur, um skaði verður at. Nú um menn eru á samrætt, og eiga har mangir menn seyð saman, tá skal hvör merkja lamb eftir tí, sum hann eigur ær til, og ansa eftir, hvussu nógv ið tvilembt er; og

We have also heard about the bad custom concerning sheep and their young which has been more prevalent in this country than it ought, and about which it does not befit us to remain silent any longer; rather we should take steps to put an end to it so that every man may enjoy what is his by law. If two men or more put their sheep to graze on the same land, and both want to slaughter their animals – first of all those which are unmarked, whether they be lambs or sheep – then, with the help of his dog or by some other means, each takes all the unmarked ones he can get, whether he owns them or not. Now since it seems to us and to wise men that it cannot accord with our dignity that lawlessness break out in the country or wrongfully prosper, we hereby issue that decree and ordinance: if a man wishes to take his lambs or those of his sheep (for slaughter) which are unmarked, he is to produce the testimony of two trustworthy men to the effect that they are his sheep and that they (the men) know the dam. But if this testimony fails, he is to make such amends as if the animals were not his property.

Now if pastures lie adjacent outside the home-fields, and two men each have their own piece of pasture land, and the sheep belonging to one of the men invade the pasture of the other and graze there constantly and the owner of the pasture objects, then the owner of the sheep is to move them all back into his pasture. Now these sheep go back into the same pasture from which they were removed and do this a second and a third time; they may then be taken without compensation being paid to their owner, unless the owner of the pasture is willing to accept rent for the use of his land – twenty ells of *væðmál* for each *sheep mörk*. But if he will not have rent then the owner of the sheep is to offer to sell him half of them. Now if he will neither buy, nor take any rent, then the owner of the sheep is to remove them from the pasture at his own convenience, and they are to be removed within a year. Now the owner of the sheep refuses either to offer rent or to sell to the owner of the pasture; the sheep may then be taken with impunity as before. Sheep are to be driven down from the pasture where they normally graze and each man is to maintain the (common) folds according to the number of sheep he owns. But if men act in any other way,

³⁾ undir tekstinum stendur skrivað við yngri hond *avakst*.

⁴⁾ skrivað afturat úti á breddanum.

⁵⁾ hdr. a a, men seinna a burturprikkað.

ukunnr sæðr er í þeirri rætt. þa hyggi sæða menn at hverso margar er lomb hava. ok merki huerri lamb er æigi er gælld. Enn ef æinn huerr mismarkar sæð i þessarri rætt. þa havi sa sauð sinn er a. þegar rættar kenningar koma til. ef sa ma sinni æinkunn a koma. eða annan sæð iafngóðan. enn sa se engv sækr er mismarkaði i samrætt. Nu æigv menn allir i æinum haga. ok uill æinnhuerr kyrra sinn sæð e(ða) flæiri. enn sumir vilia æigi. þa raði sa er kyrra vill ok bōta vill sitt fæ. enn æigi hinn er spilla uill. Nu rækr sa sinn sauð i rætt er kyrran a. oð kæmr stygr sæðr i þenna. þa seti nidr ok læypi æigi upp styggum sæði i kyrrann. En ef sa læypir upp styggum sæði sinvm i hins sauð kyrran ok giorir honum sva spellvirki ok skaða. þa bōti honum fullrætti skada.⁶⁾ ok ovundar bot eptir logum. enn konungi .iij. ærum silfrs oc kyrrri þann sæð sinn sem eptir er. i þæim haga. Nu ef menn ganga eingongr i haga. ok giora ecki mann varan viðr þann sem sæð a i þæim haga. ok mismarkar æinshvers þæirra lamb. ok setr a sina æinkunn. ok voro aðr umarkat. ok segir æigi þæim til er a. þa hefir hann markat með læynd ok bōti þæim er atti eptir domi. enn konungi .iij. morkum ef virðizt til æyris. enn hvinzka ef minna er. Enn ef hann markar þann sæð sem aðr er markaðr. oc sætr sina æinkunn a ofan a hins er aðr atti þann sæð. þa er hann þiofr.

6. <N>u ef menn læiða hunda þa i haga. er sæðbitar ero. ok bita sæði þæir. þa bōti aptr hinum er a iafngóða sæði sem hann atti. ok bitr hann optar bōti sem hann sialfr dræpi. Enn ef þæir hundar uerða sæði at skada er menn

⁶⁾ rættað i hdr. frá skada fullrætti

somuleiðis um ókunnigur seyður er í teirri rætt, tá skulu seyðamenn ansa eftir, hvussu mangar ær, ið lomb hava, og merkja hvørjari lamb, ið ekki er geld. Men um einhvör mismarkar seyð í hesari rætt, tá skal hann hava seyð sín, ið eigur, tá ið rætt verður kent, um hann fær sett sitt mark á, ella annan javngóðan seyð; men hann skal einki vera sekur, ið mismarkaði í samrætt. Nú eiga menn allir í einum haga, og vil einhvör kyrra sín seyð, ella fleiri, men summir vilja ekki, tá skal hann ráða, ið kyrra vil og bōta vil sitt fæ, men ekki hin, ið spilla vil. Nú rekur hann sín seyð í rætt, sum kyrran eigur, og kemur styggur seyður í henda, tá skal hann seta niður(?) og sleppa ekki styggum seyði upp í kyrran. Men um hann sleppur styggum seyði hjá sær upp í kyrran seyð hjá hinum og ger honum soleiðis spellvirki og skaða, tá skal hann bōta honum fullrætti fyri skaðan og øvundarbót eftir lógum, men kongi triggjar oyrar í silvuri, og hann skal kyrra tann seyð sín, sum eftir er í tí haganum. Nú um menn ganga eingongur í haga og gera ekki mann varan við, tann sum seyð eigur í tí haganum, og mismarkar lamb hjá einumhvörjum teirra og setur sitt mark á, og vóru tey áður ómarkað, og sigur hann ekki honum til, ið eigur, tá hefur hann markað við loynd og skal bōta honum, ið átti, eftir dómi, men kongi triggjar merkur, um tað verður mett til oyra, men tað er pískan, um minni er. Men um hann markar tann seyð, sum áður er markaður og setur sitt mark oman á markið hjá hinum, ið áður átti tann seyð, tá er hann tjófur.

Nú um menn leiða teir hundar í haga, ið seyðbitar eru, og bita teir seyðir, tá skal hann bōta hinum aftur, ið eigur, javngóðar seyðir og teir sum hann átti, og bítur hann oftari, skal hann bōta, sum drap hann sjálvur. Men um teir hundar verða seyði at skaða, ið menn hava samtykt, at upp

they are to pay a fine of three *aurar* of silver to the king and compensation as prescribed by the law to any sheep owner if damage occurs. Now if men are at a common fold and there are many who own sheep there, each is to mark lambs according to the number of ewes he owns and to take note of how many ewes have twins. Similarly if strange sheep get into the fold, the shepherds are to take note of how many of the ewes have lambs and to mark a lamb for every ewe that is not barren. But if anyone incorrectly marks sheep in this fold, as soon as they are recognised they are to be returned to their rightful owner, if he is able to prove his ownership, or he is to have other sheep of equal value. But the man who incorrectly marked sheep in a common fold is not liable to any penalty. Now several men graze (their sheep) together on one pasture and one or more of them wishes to tame his sheep, while others do not. In that case the man who wishes to tame his sheep and improve them is to have his way, and not the one who would spoil them. Now a man who owns tame sheep drives them into a fold and wild sheep get in amongst them; he is to quieten them down and not to drive them in among the tame sheep. But if he drives his wild sheep in among another man's tame sheep, causing him loss and damage, he is to pay him a personal atonement for the damage and compensation for malice as the law prescribes. He is further to pay three *aurar* of silver to the king and to tame those of his sheep which remain on that pasture land. Now if men walk alone through pasture land without letting anyone who has sheep there know and (one of them) wrongly puts his mark on a lamb belonging to one of those who share the pasture without informing him, and the lambs were previously unmarked, then he has marked in secret and is to pay compensation to the owner to be fixed by judgement. He is also to pay three *merkr* to the king if it is valued at one *eyrir*. If it is worth less, it is a case of pilfering. But if he marks sheep which are already marked and puts his mark over that of the owner, he is a thief.

Now if men take dogs which are confirmed sheep worriers into pastureland and they attack the sheep, the owner is to be compensated with sheep as good as those he owned before; and if the dog attacks sheep again, the owner is to pay the same compensation he would pay if he had slaughtered them

hava samþykkt at upp skulu ganga. þá bœti sa aptr iamgodan sæð hinvm er atti er þessi hundr fylgir. ok varizt sva við at gæyma hundz sins. Enn þat er sæðbitr. er optar uerþr sæði at skaða. enn um sinn. e(ða) gengr brot i haga at bita sæði. Enn iskipan i haga skulu menn eptir þi hava sem at fornv hefir uerit. utan menn sæ. at hagin meg meira bera. þá havi sva margan sem þeim semr. oc sva margan sæð hverr i hava. sem haga a til. Sva oc vm aðra æign. næt eða ros. þá skal ok engi flæiri hava. enn adr er skillt manna i millum. hallda oc engi i annars haga utan sialfs sins. enn ef helldr. svári eptir logum.

skulu ganga, tá skal hann, ið hesin hundur fylgir, bœta aftur javngóðan seyð hinum, ið átti, og varist hann so við at ansa eftir hundi sínum. Men tað er seyðbitur, ið oftari verður seyði at skaða enn eina ferð, ella gongur burtur í haga at bíta seyðir. Men skipan í haga skulu menn hava eftir tí, sum í fornari tíð hefur verið, uttan menn siggja, at hagin fær borið meira; tá havi teir so nógvan seyð, sum teir semjast um, og so nógvan seyð skal hvør hava í, sum hann eigur haga til. Soleiðis eisini um aðra ogn, neyt ella ross, tá skal heldur eingin hava fleiri enn áður er avrátt manna millum, og eingin skal halda tey í annars haga uttan sjálvs síns, men um hann heldur, skal hann svara fyri eftir lógum.

himself. But if the dogs which men have agreed are to be used in the pastures harm any sheep, then the man the dog follows is to compensate the owner with sheep as good as those he had before and so be warned to keep his dog under control. A dog is a sheep worrier if it harms sheep more than once or goes off into a pasture of its own accord to attack sheep. The number of sheep to be kept on an area of pasture land shall be the same as it was in previous times, unless men see that it can accommodate more. In that case they are to have as many sheep as they agree on, and each man is to keep a flock proportionate to the size of his pasture. The same applies to other forms of livestock, cattle or horses. No-one is to keep a greater number than has previously been agreed upon by everyone. And no-one is to keep animals in any man's pasture but his own; but if he does, he is to answer for it as the law prescribes.

7. <S>va er ok at tala um þa menn er þegar læggiazt i kot. er þeir æigu til æins misseris mat. nu skal engi med minna fê bu saman sætia heðan fra enn með .iij. kyr. enn hverr sem lendir hann uið minna sækr æyrir. hvarr þeira með konung. en siolfðslumenn aðrir skulu engir vera utan þeir æinir sem æigi fa sær atvinnu til foftrs. sva oc um hion er brot larpazt fra bondvm forfalla læst skal engi lengr fôða enn .iij. nôtr. enn ef lengr fôðir gialldi slikt sem bok mðlir um þa menn er annars vinnv menn taka.

So er eisini at tala um teir menn, ið setast í smábúgv beinan vegin, sum teir eiga mat til hálv ár. Nú skal eingin hereftir seta búgv við minni fæ enn trimum kúm, men fær nakar honum minni jørð at seta seg á, verður hvør teirra sekur kongi ein oyra. Men sjálf-føðslumenn skulu eingir aðrir vera uttan teir einir, sum ekki fáa sær atvinnu til at fôða seg. Soleiðis eisini um tæna-stufólk, ið leypast burtur frá bóndum forfallaleyst; tey skal eingin longur fôða enn triggjar nætur, men um nakar fôðir tey longur, skal hann gjalda slíkt sum bókin mælir um teir menn, ið taka vinnumenn hjá øðrum.

Something must also be said about men who set up house in some poor croft as soon as they have sufficient food for half a year. Now from now on no man who owns less than three cows is to set up house on his own; but if anyone provides a man who owns less with land, both of them are to pay a fine of an *eyrir* to the king. And no other men are to set up on their own except those who are unable to find any (other) means of livelihood with which to support themselves. Similarly, with regard to servants who run away from their masters without good reason, no-one is to keep them for more than three nights; but if they do keep them longer, they are to make such payments as the National Law stipulates for men who take away another's servants.

8. <N>u ef huskarlar bonda hitta hval a havæ ut ok skera af skip farm havi þeir af siöndung. enn ef þeir flytia hval at landi oskorinn havi slikt af sem bok mælir. Nu ræka menn hual a land upp. þeir sem æigi eigu iorð fyrir ovan ok væiða. ok biarga or flóðar mali havi af fiorðung. sva ok um tre. at somu. Enn ef menn finna næt eða sæði eða annan fenað a havi ut. oc flytia a land. þa skulu þeir hava af fiorðung.

Nú um húskallar hjá bónda finna hval úti á havi og skera skipsfarm av honum, skulú teir hava sjeýnding burturav, men um teir flyta hval at landi óskornan, skulu teir hava slíkt burturav, sum bókin mælir. Nú reka menn hval upp á land, teir sum ekki eiga jørð fyrri oman og veiða og bjarga úr flóð-armála, teir skulu hava fjórðing burturav. So er eisini um træ á sama hátt. Men um menn finna neyt ella seyðir ella annan fenað úti á havi og flyta á land, tá skulu teir hava fjórðing burturav.

Now if a farmer's servants find a whale out at sea and cut off sufficient to make a boatload, they are to have a seventh of it; but if they bring a whale ashore uncut, they are to have the amount stipulated by the National Law. Now men drive a whale ashore, kill it and get it safe above high water mark, but do not themselves own the land above the shore; they are to have a quarter share. The same applies to drift-wood. But if men find cattle or sheep or any other animal out at sea and bring it ashore, they are (also) to have a quarter share.

9. <S>va er ok um þa menn er her sitia uætrsætr. ok bōndr biðða hæim til sín. <hve> mikit bōndr skulu taca með þæim i forgipt a .xij. manoðum. at þæir menn gevi .ccc. er ecki hava mungat ok þo mat slíkan sem bondi. Enn sa .cccc. er maldryckio hevir helga daga. ok fostudaga. Enn sa .ccccc. er huerndag hefir mungat.

10. <Þ>at er nu þui nōst at ef maðr skipar annars manz haga með sæð sinvm. ok vill æigi or lata. þo at hinn mæini er hagann a. þa skal sa er hagann a. gera fimt til. ok skal hin fyrri hevia at olafs uoku fyrri. ok til andres messo. enn ef þa er æigi or forfalla læst þa æignazt sa þriðing i sæði hans er haga a. aðra fimt hefr at andres messo ok til fostu. enn ef þa er æigi or forfalla læst. þa æignazt sa .ij. luti i sæði er hagann a. hin .iij. fimt hefr at fostu ok til olafsuoku. enn ef þa er enn æigi or. þa æignazt sa þann sæð allan er haga a. utan þær næðsyniar hanni er skynsamir menn meta til forfalla. ok sva uitu þat nagrannar hans. Nu ef sva virðizt at þær næðsyniar hava til gengit. at hann matti æigi or föra. þo at hann villdi. þa skal hann hava uerð fyrir sæð sinn. þann sem eptir stendr i haga hins. Sva er ok skipat at sa einn er sæðr hagfastr i annars haga. er þar hevir uetrar hava. ok þar lembir um varit. Enn þar sem haga mork manna ligia saman ok sæðr gengr hvarr til moz við annan. þa skal sa er ganga uill til markræina. gera þæim orð er til mozt a við hann ok gangi baðir saman. Enn ef annarr hvarr uill æigi ganga. þa gangi sa er stefndi hinvm i sinn haga. enn æigi hins utan logvatta. Nu ef hann gengr um markræin i annars haga. svari slikv fyrir sem hann giordi hinvm engi orð. Enn ef æigi ero orð gior ok gengr þo. þa svari slikri tortrygd sem sa vill a hendi honum hava er hæima sat. ok skada þann allan sem af gerizt hans uppgongu a þæim degi ok ovundar bot slika sem logbok vattar. enn konungi .iij. aurum silfrs. Enn ef menn æigu haglenndi saman ok styggan sæð. nv vilia sumir kyrra enn svmir æigi. þa skal sa ráða er kyrra uill. ok bōta vill sitt fæ. enn æigi sa er spillir. fyrir baðvm. ella abyrgizt sa skaðan er æigi vill hæim taca þann sem a verdr sæð hans. utan nockur næðsyn gangi til.

So er eisini um teir menn, ið her sita vetursetur, og bōndur bjōða heim til sín, hvussu mikið bōndur skulu taka fyrri teir í tōlv mánaðir. Teir menn skulu geva trý hundrað, ið einki øl fáa og tō mat slíkan sum bōndi. Men tann fýra hundrað, sum hevir maldrykkju halgar dagar og fostudagar, men tann fimm hundrað, ið hvønn dag hevir øl.

Tað er nú tí næst, at um maður skipar annars mans haga við seyði sínum og vil ekki taka hann úr aftur haganum, tō at hin meinar honum tað, ið hagan eigur, tá skal hann, ið hagan eigur, gera fimt til, og skal hin fyrri byrja á ólavsöku fyrri og ganga til andrasmessu, men um hann tá er ekki úr haganum forfallaleyst, tá ognast hann, ið hagan eigur, triðing í seyði hans. Onnur fimtin byrjar á andrasmessu og gongur til föstu, men um hann tá er ekki úr haganum forfallaleyst, tá ognast hann, ið hagan eigur, tveir lutir í seyðinum. Triðja fimtin byrjar á föstu og gongur til ólavsöku, men um hann tá er enn ekki úr haganum, tá ognast hann, ið hagan eigur, allan tann seyðin, uttan tær neyðsynjar banna, ið skynsamir menn meta til forfalla, og grannar hansara somuleiðis vita tað. Nú um so verður ætlað, at tær neyðsynjar hava til gingið, at hann fekk ekki ført seyðin úr haganum, tō at hann vildi, tá skal hann hava virði fyrri seyð sín, sum eftir stendur í haganum hjá hinum. So er eisini skipað, at einans tann seyður er hagfastur í annars haga, ið har hevir vetrarhaga og har lembir um várið. Men har sum hagamork manna liggja saman og seyður gongur til mētis hvør við annan, tá skal hann, ið ganga vil til mark, gera honum boð, ið eigur ímóti honum, og báðir skulu ganga saman. Men um annar teirra vil ekki ganga, tá skal hann, ið stevndi hinum, ganga í sín haga, men ekki í hins uttan lögvitni. Nú um hann gongur um mark inn í annars haga, skal hann svara slíkt fyrri, sum hann gjordi hinum eingi boð. Men um eingi boð eru gjörd, og hann gongur tō, tá skal hann svara til slíka tortrygd, ið hann, ið heima sat, vil hava móti honum, og allan tann skaða, ið stendst av uppgongu hansara á tí degi og slíka øvundarbót, sum lög bókin váttar, men kongi triggjar oyrar í silvuri. Men um menn eiga haglendi saman og styggan seyð, og nú vilja summir kyrra men summir ekki, tá skal hann ráða, ið kyrra vil og bōta vil

And then concerning men who stay here over the winter whom farmers invite to live with them, there is the question of how much farmers are to take for keeping them for a year. Those who do not have ale, but the same food as the farmer, are to pay three hundred and sixty ells of *vaðmál*. But a man who has ale with his meals on holy days and fast days is to pay four hundred and eighty ells of *vaðmál*, and one who has ale every day six hundred ells.

The next matter is that if a man fills another man's pasture with his sheep and refuses to remove them in spite of the owner's objections, the owner is to give him notice to clear his pasture within a given period. The first period is to run from Ólafsvaka to the feast of St Andrew (30 November). But if the sheep have not been removed by the end of this period and no reasonable excuse is offered, the owner of the pasture gains possession of a third of the sheep. The second period runs from the feast of St Andrew to the beginning of Lent. But if the sheep have not been removed by the end of this period and no reasonable excuse is offered, the owner of the pasture gains possession of two-thirds of the sheep. The third period runs from Lent to Ólafsvaka. But if the sheep have still not been removed by the end of this period, the owner of the pasture gains possession of all the sheep, unless their removal was prevented by genuine difficulties which their owner's neighbours know about and which wise men consider a reasonable excuse. Now if it is considered that genuine difficulties have prevented the owner from removing his sheep, although he wished to do so, he is to receive payment for all those of his sheep which remain in the other man's pasture. It is also laid down that the only sheep which are constant grazers in another man's pasture are those which graze there through the winter and lamb there in the spring. But where men's pastures share a boundary line and their sheep visit each other, the man who wishes to go to the boundary line is to send word to the owner of the adjacent pasture, and they are both to go together. But if either of them refuses to go, then the man who sent for the other is to go into his own pasture, but not into the other's without lawful witnesses. Now if he goes across the boundary line into the other man's pasture, he is to answer for it as though he had not sent the other man word. But if no word is

sítt fæ, men ekki hann, ið spillir fyrri báðum; annars ábyrgist hann, ið ekki vil taka seyð sín heim, tann skaðan, ið verður seyði hansara fyrri, uttan einhvör neyðsyn kemur til.

sent and he goes (across) all the same, he is liable to answer any charge the man who remained at home cares to make and (is liable for) all the damage which resulted from his trip up to the pasture on that day and (to pay) such compensation for malice as the National Law prescribes, and three *aurar* of silver to the king. But if men own pasture land jointly and have wild sheep and some wish to tame them while others do not, then the man who wishes to tame them and improve his sheep is to have his way, and not the man who is causing them both damage. But otherwise the man who refuses to bring them in is to take responsibility for any damage that is caused to his neighbour's sheep, unless there is some good reason why he could not do so.

11. <S>va hovu ver ok þa skipan a gert. at hvalflystri þa er ver kollum vagn hogg. e(ða) sva mioc rekin at æigi tækr sallti. þa viliu ver þat gæva þæim sem þat land a. er rækr a. fyrir guðs sakir ok sá[kir] foður vars ok móður. oss til friðar oc farsældar með þæim hætti at syna skal aðr fyrir .ij. vattum enn þæir geri nockut rað fyrir. uttan varir eptirkomendr sæ at þat sæ moti konungdominum.

So hövum vær eisini ta skipan á gjört, at tey hvalstykki, ið vær köllum vagnhogg, ella so mikið rikin, at tey taka ekki við salti, tað viljum vær geva honum, sum eigur landið, har sum tað rekur, fyrri Guðs sakir og sakir faðirs vårs og móður, osum til friðar og farsældar, á tann hátt, at sýna skal áður fyrri tveimum vitnum, og teir skulu taka til ráða um tað, uttan várir eftirkomarar síggja, at tað er móti kongsdöminum.

We have also decided that those pieces of whale which we call "killer cuts", or pieces which have been drifting for so long that they cannot be salted, are to be given to the person who owns the land where they drift ashore. This is for the sake of God and of our father and mother, to bring us peace and prosperity, and is to be done in the following way: it (the whale) is first to be shown to two witnesses, and they are to reach some decision about it – unless our successors feel that this is against the interests of the Crown.

12. <S>va ok þæir menn er skemma goða menn i orðum e(ða) verkum ok hava æcki til at bōta. ok træysta sva fælæysi sino. at þæir havi slíka refsing. sem .xij. skynsamir menn dōma. logliga til nefndir. af rættaranvm. Nu ef maðr er við staddr dæillo manna eða kaupi. ok vill hann æigi vitni bæra logliga til stemndr. gialldi konungi mork silfrs huerio sinni. þar til er hann bærr.

Soleiðis eisini um teir menn, ið skemma góðar menn í orðum ella verkum og hava einki til at bōta við og líta so á fæloysi sítt; teir skulu hava slíka revsing, sum tólv skynsamir menn dōma lögliga tilnevndir av rættaranum. Nú um maður er hjástaddur deilu manna ella keypi, og vil hann ekki bera vitni, lögliga til stevndur, skal hann gjalda kongi mörk í silvuri á hvörjum sinni, til hann ber (vitni).

Then there are those who harm good men in word or deed and rely on their poverty, having nothing with which to pay compensation. They are to have such punishment as twelve wise men lawfully appointed by the justiciary shall decide. Now if a man is present at a quarrel, or when men strike a bargain, and he refuses to give testimony about it when lawfully summoned, he is to pay a *mörk* of silver to the king for each refusal, until such time as he gives the testimony.

*Rettar bætur virðulegs herra hakonar
konungs*

Hakon með guðs miskun noregs hærtuge son magnus konungs hins koronada. sendir öllum monnum í færæyium. þeim sæm þetta bræf sea eða hæyra. Q(ueðiu) G(uðs) ok sina. anligr faðer ok war hin kerasti vin herra erlendr biskup j færæyium. ok herra sigurðr laugmaðr af hiætlande. sem ver hofum til yðar sent. teðe oss af almugans halfu. vm þa lute sem þeim þotte vm bunaðar bolkin askorta. ok af þui letu ver j þessr .iiij. bloð saman setia þa skipan sem ver hofum með hinna bestv manna raðe þar a gort. æptir þui sem ver ventum at almvganum skal mest vera til gagns. En vm kristins doms bo(l)kin. kunnv ver æigi aðra skipan a at gera nu at sinni. en han stande æptir þui sem vaar hin virðulege hera faðer uar hin koronaðe læth saman setia. ok han fek j hendr hera erlende biskupe ok lands bokin sealf vattar. Er þat fulkomet wart boð ok sannr vili. at huartuegia þessi skipan. haldest vel ok uandlega.¹⁾ at oskaddre sæmð konungs domsens ok vara æptir komanda. þar til sem ver vilivm aðra skipan a gera með hinna vitrastv manna raðe. æptir þuj sem ver seum ok guðgefr os at vndir standa at almuganum matte sem mest gang at verða. ok til sans vitnis burðar letu ver vart in sigli fyrir þessa skipan. er gor var ioslo laugar dagin nesta æptir jons voko. þa er liðit var fra burðar tið wars herra ihesu christi .M.cc. niutigi vetra ok atta vetr. anitianda are vars hærtuga dæmis. hera ake kanceler in siglaðe. sira teitur ritaðe skrana. en barðr petvrs son notarius var ritaðe brefet.

*her hefr rettari bætr hakonar konungs
sonar magnus konungs.*

1. Sva hofu uer ok spurt vm oveniv þa sem fram hefir farit jlandenu meir en vera skyldi vm sauðfenað manna. ok os hæfir æigi lengr lata sua bvit standa. ok at huer matte sit hua. Nv ef .ij. men æða fleiri eigu sæð saman j einum haga. ok vilia þeir skera baðir sin sauð. þan fyrst sem omarkaðr er. huart sem þat ero lomb æða gamlir sauðir. ok hefir þat hver er tekr með hundi æða oðrum velum. huart sem han a æða æigi. Nv af þui at os list sua ok oðrum

¹⁾ hdr. uppr. *uandlega*, men *d* burturprikkað.

*Rættarbøtur hins virðuliga
harra Hákonar kongs.*

Hákon við Guðs miskunn Noregs hertugi, sonur Magnus kongs hins krýnda, sendir öllum monnum í Færoyum, teim sum hetta bræv siggja ella hoyra, kvøðu Guðs og sína. Andligur faðir og vár hin kærasti vinur harra Ellindur biskupur í Færoyum og harra Sjúrdur lögmaður av Hjaltlandi, sum vær høvum sent til tykkara, greiddu osum almúgans vegna frá teim lutum, sum teim tókti skorta í búnaðarbólkinum, og av tí lótum vær í hesi fyra bløð seta saman ta skipan, sum vær har høvum á gjørt við hina bestu manna ráði, eftir tí, sum vær væntum, at almúganum skal mest vera til gagns. Men um kristindómsbólkin kunnum vær ekki aðra skipan á gera á hesum sinni, men hann skal standa eftir tí, sum vár hin virðuligi harra faðir hin krýndi læt saman seta og hann fekk í hendur harra Ellindi biskupi, og landsbókin sjálv váttar. Tað er fullkomið boð várt og sannur vilji, at báðar hesar skipanir skulu haldast væl og vandliga við óskaddari sœmd kongsdómisins og vára eftirkomara, til vær viljum aðra skipan á gera við hina vitrastu manna ráði, eftir tí, sum vær siggjum, og Guð gevur osum at skilja, at almúganum mátti sum mest gagn verða at. Og til sannan vitnisburð lótum vær seta várt innsigli fyri hesa skipan, ið gjørd varð í Osló leygardagin næsta eftir jóansøku, tá ið lidnir vóru frá burðartíð várs harra Jesu Krists túsund og tvey hundrað og níti og átta vetrar á níjtjanda ári várs hertugadómis. Harra Áki kanslari innsiglaði, síra Teitur skrivaði skrána, og Bárður Pætursson notarius vár skrivaði brævið.

*Her byrja rættarbøtur Hákonar kongs
sonar Magnus kongs.*

So høvum vær eisini frætt um tann óvana, sum fram hevur farið í landinum, meir enn vera skuldi, um seyð manna, og osum høvir ekki longur at standa við, sum nú er, at hvør mátti sítt hava. Nú um tveir menn ella fleiri eiga seyð saman í einum haga, og vilja teir skera báðir sín seyð, tann fyrst, sum ómarkaður er, annaðhvørt tað eru lomb ella gamlir seyðir, og hevur hvør tað, ið hann tekur við hundi ella oðrum vælum, annaðhvørt hann eigur ella ekki. Nú av tí at osum lítst so á og oðrum skynsomum monnum, at tað

*The réttarbøtr of the noble lord,
King Hákon.*

Hákon, by the grace of God, Duke of Norway, son of King Magnús the Crowned, sends God's greetings and his own to all men in the Faroes who see or hear this document. Our spiritual father and dearest friend, Erlendr, bishop of the Faroes, and Sigurðr lawman from Shetland, whom we have sent to you, pointed out to us on behalf of the inhabitants of the islands those things which seemed to them to be deficient in the agricultural law. We therefore caused to be drawn up on these four pages the ordinance we have made in counsel with the best men, in accordance with what we trust will be of greatest benefit to the people. But with regard to the ecclesiastical law we are unable to make any changes at present. Let it remain as our noble lord and father, the King, had it fashioned and presented it to Bishop Erlendr, as the National Law itself testifies. Our whole command and true desire is that both these laws be kept well and carefully, saving the honour of the Crown and of our successors, until such time as we decide to make a new law in counsel with the wisest men, in accordance with our knowledge and the understanding given us by God of what will be most beneficial to the people. In confirmation we placed our seal on this ordinance which was issued in Oslo on the Saturday after the feast of St John the Baptist (28 June) in the year of Our Lord 1298, in the nineteenth year of our dukedom. It was sealed by Áki, the chancellor, and Teitr, the priest, wrote the text. Bárðr Pétursson, our scribe, wrote the letter.

*Here begin the réttarbøtr of King
Hákon, son of King Magnús.*

We have also heard about the bad custom concerning sheep which has been more prevalent in the country than it ought, and which it does not befit us to allow to continue, so that everyone may have what is his. Now if two men or more put their sheep to graze on the same land, and both want to slaughter their animals—first of all those which are unmarked, whether they be lambs or sheep—then, with the help of his dog or by some other means, each takes all the sheep he can get whether he owns them or not. Now

skynsamum monnum. at þat ber ægi vari tign at nockor olaug hæfist vp ilandinu. þa geru ver þa grein a. ef maðr uil taka lomb æða gamlan sauð sin omarkaðan. þa skal han fa til .ii. vitni skilrik at þat er hans sauðr ok þar kenna þeir moðr til. fallerast þeim þat suari fyrir sem han atti æcki.

um haga gongr ok kensl.

2. En maðr gengr j haglendi annars mans ok rekr brott fenað hans honum til skaða sua at halfrar merkr er uerðr. gialde fulrette þeim sem þan fenað attj. sem han er maðr til. ok h(alfa) mork s(ilfrs) konungi. ok bæti fenað aptur þeim er attj. jafn goðan sem aðr uar. En ef maðr kennir þat manne at han hauj verit með hundum i haglendum hans ok gort honum skaða. bæti æptir laga domj en vitni ero til. elligar syni með laugum sem skynsamir menmeta. ok at .iij. dogum se aðr til sagt ok stefnt til þeim er sauð a eða haglendi saman til samrettar. en sa er ægi kemur til samrettar nauðsynia laust. gialdi konungi .ij. aura s(ilfrs). Nv huarueta sem menn eigu sauð saman eða haglendi. þa se hundar ægi fleiri en²⁾ ollum sæmur þeim er skynsamastir ero ok sev þeir ollum iamheimolir.

ef sauðr gengi j annars haga, ok ofan re(k)str

3. Nv liggja haglendi saman vttan garðz ok eigv .ij. men huar sin haga. ok gengr sauðr or annars haga ok j hins ok er þar hagfastr ok telur hin at er þan haga a. þa taki han sauð sin ok beri j sin haga. Nv gengr þessi sauðr aptur annat sin j sama haga. ok .iij. sin. þa falli sauðr ogildr þeim er a. vttan hin vili taka leigv fyrir haga sin .xx. al(nir) vndir hueria sauða mork. vil han ægi leigv taka þa skal sa er sauð a bioða honum kaup ahalfum sauðinum með sik. Nv vil han huarki kaupa nema leigu taka. þa lati sa er sauð a or haganum ser at hagreðum

høvir ekki tign vári, at nakað ólöglegt tekur seg upp í landinum, tá gerum vær ta grein á, at um maður vil taka lomb ella gamlan seyð sín ómarkaðan, tá skal hann fáa til tvey skilrík vitni, at tað er hansara seyður, og har kenna teir móður at; svíkur hetta, skal hann svara fyrri, sum hann átti einki í.

Um hagagongur og umkenning.

Um maður gongur í haglendi annars mans og rekur burtur fenað hans honum til skaða, ið hálva mörk er verdur, skal hann gjalda fullrætti honum, ið tann fenað átti, sum hann er maður til, og hálva mörk í silvuri kongi, og bota aftur honum, ið fenaðin átti, annan javngóðan, sum áður var. Men um maður kennir manni um tað, at hann hevur verið við hundum í haglendum hansara og gjørt honum skaða, skal hann bota aftur eftir lögligum dómi, um vitni eru til; annars skal hann synja við lógum, sum skynsamir menn meta, og triggjar dagar frammanundan skal vera til sagt og stevnt teimum, ið seyð eiga¹⁾ ella haglendi saman, til samrættar, men tann, ið ekki kemur til samrættar neyðsynjaleyst, skal gjalda kongi tveir oyrar í silvuri. Nú allastaðni har sum menn eiga seyð saman ella haglendi, tá skulu hundar ekki vera fleiri, enn allir semjast um, teir ið skynsamastir eru, og teir skulu vera øllum javnheimilir.

Um seyður gongur í annars haga, og omanrakstur.

Nú liggja haglendi saman uttangaðs, og eiga tveir menn hvør sín haga, og gongur seyður úr annars haga og í hins, og er har hagfastur, og talar hin at, ið tann haga eigur, tá skal hann taka seyð sín og bera í sín haga. Nú gongur hesin seyður aftur á øðrum sinni í sama haga og á triðja sinni, tá skal seyðurin falla ógildur honum, ið eigur, uttan so er, at hin vil taka leigu fyrri haga sín, tjúgu alin fyrri hvørja seyðamörk. Vil hann ekki taka leigu, tá skal hann, ið seyðin eigur, bjóða honum keyp á hálvum seyðinum við seg. Nú vil hann hvørki keypa ella

since it seems to us and to other wise men that it does not accord with our dignity that lawlessness break out in the country, we hereby issue that decree: if a man wishes to take any lambs or those of his sheep that are unmarked (for slaughter), he is to produce the testimony of two trustworthy men to the effect that they are his sheep and that they (the men) know the dam. But if their testimony fails, he is to make amends for what was not legally his.

Concerning going into pasture land and accusations.

If a man goes into another man's pasture and drives away his livestock, doing half a *mörk*'s worth of damage, he is to make a personal atonement to the man who owned the livestock, according to his situation, and pay half a *mörk* of silver to the king, and he is to provide the owner with livestock as good as he had before. But if a man accuses another of having been in his pasture with dogs and of having inflicted damage on him, he is to make atonement in accordance with a lawful judgement, provided there are witnesses. Otherwise he is to make a denial which amounts to what sensible men consider lawful, and the man who owns sheep or pasture land jointly (with him) is to be informed and summoned to a meeting at their common fold with three days' notice. But anyone who fails to come to the meeting without a lawful excuse is to pay two *aurar* of silver to the king. Now wherever men own sheep or pasture land jointly, there are not to be more dogs than all the most sensible men are agreed on, and they are to be equally available to them all.

If sheep should invade another man's pasture, and concerning the driving of sheep down from pastures.

Now if pastures lie adjacent outside the home-fields, and two men each have their own piece of pasture land, and the sheep belonging to one of the men invade the pasture of the other and graze there constantly and the owner of the pasture objects, then the owner of the sheep is to move them back into his pasture. Now these sheep go back into the same pasture a second time and a third; they may then be taken without compensation being paid to their owner, unless the owner of the pasture is willing to accept rent for the use of his land—twenty ells of *vaðmál* for each sheep *mörk*. If he will not have rent, then the owner of the

²⁾ afturatskrivað omanfyrir

¹⁾ hdr. á, t. e. eigur.

ok havi or innan .xij. manaða. Nv vil hin er sauð a huarki leigu biðða nema kaup a halfum sauðinvm þeim er haga a. þa falli sauðr ogildir. þar skal sauð ofan reka sem hagfastur er ok rettum upp halda huer eptir sauða magne. en ef oðru vis er gort. gialde konunge iiii. aura. en hinum skaða bott eptir laugum er sauðen a en skaðe uerðr at. Nv eru men at samrettum. þa merki huer lomb eptir þui sem eer a til. ok hyggi at hve margar tujlembur ero. ok ef okunnr sauðr er j þeiri rett. þa hyggi sauðamen at hui margar lomb haua. ok merki huerj lamb sem æigi er geld. Nv nismarkar ein huer sauð j samrett. þa havi sa sauð sin þegar rettar kenningar koma til sem a. en han ma sinnj einkvn a koma æða annan sauð iafn goðan. en sa engu sekr er mismarkar isamret.

vm kyrring

4. Nv eigu men margir sauð saman jeinum haga. ok vil ein huer kyrra³⁾ sin sauð eða sumir. en sumir vilia æigi. þa <skal> sa raða er kyrra uil ok bæta uil sit fe en æigi hin er spella uil. Nv rekr sa sin sauð er kyrran a. ok kemr styggur sauðr j. seti niðr ok læypi æigi upp styggum sauði i kyran. Nv læypir han upp styggum sauðj j hins kyran ok ger honum sua skaða. bæti honum fulretti ok ofundar bot eptir logum ok konungi .iij. aura s(ilfrs). ok kyrrri þan sauð sin sem eptir er j þeim haga.

vm sauða(!) ⁴⁾

5. Nv ganga men ein gongr j haga ok gera þan æigi uaran uið er sauð a j þeim haga. ok mismarkar eins huers

³⁾ *hafva spakan* skrivað omanfyri av yngri hond

⁴⁾ á vinstra bredda eru skrivað nøkur orð, sum eru lisin: [.]j mið..ð [.]r ānars s..

taka leigu, tá skal hann, ið seyðin eigur, taka hann úr haganum sær at gagni, og hann skal hava hann úr haganum innan tólv mánaðir. Nú vil hin, ið seyðin eigur, hvørki bjóða leigu ella keyp á hálvum seyðinum honum, ið hagan eigur, tá skal seyðurin falla ógildur. Har skal seyð oman reka, sum hann er hagfastur, og halda rættir skal hvør eftir seyðatali, men um oðrvísi er gjört, tá skal gjalda kongi tríggar oyrar, men hinum skaðabót eftir lógum, ið seyðin eigur, um skaði verður at. Nú eru menn á samrættum, tá skal hvør merkja lomb eftir tí, sum hann eigur ær til, og ansa eftir, hvussu mangar tvílembur eru; og um okunnur seyður er í teirri rætt, tá skulu seyðamenn ansa eftir, hvussu mangar, ið lomb hava og merkja hvørjari lamb, sum ikki er geld. Nú mismarkar einhvør seyð í samrætt, tá skal hann hava seyð sín, ið eigur, tá ið rætt verður kent, um hann fær sett sitt mark á, ella annan javngóðan seyð, men hann skal einki vera sekr, ið mismarkar í samrætt.

Um kyrring.

Nú eiga mangir menn seyð saman í einum haga, og vil einhvør kyrra sín seyð, ella summir, men summir vilja ikki, tá skal hann ráða, ið kyrra vil og bota vil sitt fæ, men ikki hin, ið spilla vil. Nú rekur hann sín seyð, ið kyrran eigur, og kemur styggur seyður uppí, tá skal hann seta niður (?) og sleppa ikki styggum seyði upp í kyrran. Nú sleppir hann styggum seyði upp í kyrran hjá hinum, og ger honum soleiðis skaða, tá skal hann bota honum fullrætti og øvundarbót eftir lógum og kongi tríggar oyrar í silvuri, og hann skal kyrra seyð sín, sum eftir er í tí haganum.

Um seyða-(?)

Nú ganga menn eingongur í haga og gera tann ikki varan við, ið seyð eigur í tí haga, og mismarkar maður lamb hjá einumhvørjum teirra og setur sitt mark á, og var tað áður ómarkað, og sigur hann ikki honum til, sum eigur, tá hevur hann markað við loynd og

sheep is to offer to sell him half of them. Now he will neither buy, nor take any rent; then the owner of the sheep is to remove them from the pasture at his own convenience, and they are to be removed within a year. Now the owner of the sheep refuses either to offer rent or to sell half the sheep to the owner of the pasture; the sheep may then be taken with impunity. Sheep are to be driven down from the pasture where they normally graze and each man is to maintain the (common) folds according to the number of sheep he owns. But if men act in any other way, they are to pay three *aurar* to the king and compensation as prescribed by the law to any sheep owner if damage occurs. Now men are at common folds; each man is to mark lambs according to the number of ewes he owns and to take note of how many ewes have twins. And if strange sheep get into the fold, the shepherds are to take note of how many of the ewes have lambs and to mark a lamb for every ewe that is not barren. Now someone incorrectly marks sheep in a common fold; as soon as they are recognised they are to be returned to their rightful owner, if he is able to prove his ownership, or he is to have other sheep of equal value. But a man who incorrectly marks sheep in a common fold is not liable to any penalty.

Concerning the taming of sheep.

Now many men graze their sheep together on one pasture, and one or some of them wish to tame their sheep while others do not. In that case the man who wishes to tame his sheep and improve them (is to) have his way, and not the one who would spoil them. Now a man who owns tame sheep drives them (into a fold) and wild sheep get in amongst them; he is to quieten them down and not to drive them in among the tame sheep. Now he drives wild sheep in among another man's tame sheep, causing him damage; he is to pay the man a personal atonement and compensation for malice as the law prescribes. He is also to pay a fine of three *aurar* of silver to the king and to tame those of his sheep which remain on that pasture land.

Concerning sheep-(?)

Now men walk alone through pasture land without letting anyone who has sheep there know and (one of them) wrongly puts his mark on a lamb belonging to one of those who share the pasture without informing him—and the sheep were previously

þeira lamb ok setr a sina einkun ok var aðr omarkaðr ok segir þeim æigi til sem a. þa hefir han markat með læynð ok bæti þeim er atti æptir domi. en konungi .iij. avra s(ilfrs). en virðist til æyris. en hujnska en minna er. Nv markar han þan sauð er aðr er markaðr ok setr a sina einkun ofan a hins sem aðr atti. þa er hann þiofr at.

vm sauð bita. ok jskipan

6. En ef men leiða hunda þa j haga er sauð bitar ero. ok bita sauðj. bæti aptur hinum er atti jafn goðan sauð. bitr han optar bæti sem sealfr drepi. verða þeir hundar sauði at skaða er men hua samþyct at vpp skolu ganga. bæti sa aptur iafn goðan sauð hinum er atti er þess*<i>* hundr fylgir ok varist sua með at gæyma hans. en þat ero sauð bitar er optar verða sauði at skaða en vm sin. æða gengr brott ihaga at bita savði. Eptir þui skal iskipan j haga sem at fornu heuir verit. vtan⁵⁾ men see at hage mege meira bæra. þa havi sua margan sem þeim semr. ok æigi meira j skipa huarki naut eða sauði. en at rettri til taulu ok aðr skilr manna millim. ok halda engi j annars haga vtan sealf sins. ella suare fyrir eptir laugum.

vm fímtir

7. En ef maðr skipar annars manz haga með sauði sinum ok vill æigi or lata þo at hin meini sem hagan a. þa skal sa er hagan a gera fímtir til. ok skal hin fyrsta hefia at olafs voku. ok til andres messu. er þa æigi or forfalla laust. þa eignast sa þriðjung i sauði hans er haga a. aðra fímt hæfr at andres messu ok til fustu. er þa æigi or forfalla laust. þa eignast sa .ij. lvti j sauðinum er hagan a. .iij. fímt hefr at fustu ok framan til olafs voku. er þa æigi or forfalla laust. þa eignast sa þan sæð allan er hagan a. vtan þer nauðsyniar bannj er men meta til forfalla. ok vitu þat grannar hans. (Nu ef sva virðizt. at þær næðsyniar hava til

skal bota honum, ið átti, eftir dómi, men kongi triggjar oyrar (!)²⁾ í silvuri, um tað verður mett til oyra, men tað er pískan, um minni er. Nú markar hann tann seyð, ið áður er markaður og setur sítt mark oman á hjá hinum, sum áður átti, tá er hann tjófur.

Um seyðbítar og skipan.

Men um menn leiða teir hundar í haga, ið seyðbítar eru, og bita teir seyðir, skal hann bota aftur hinum, ið átti, javngóðan seyð. Bítur hann oftari, skal hann bota, sum drap hann sjálvur. Verða teir hundar seyði at skaða, ið menn hava samtykt, at upp skulu ganga, skal hann, ið hesin hundur fylgir, bota aftur javngóðan seyð hinum, ið átti, og varist so við at ansa eftir honum. Men tað eru seyðbítar, ið oftari verða seyði at skaða enn eina ferð, ella ganga³⁾ burtur í haga at bíta seyðir. Eftir tí skal skipan vera í haga, sum í fornari tíð hevir verið, uttan menn síggja, at hagin kann bera meira, tá havi teir so nógvan seyð, sum teir semjast um, og ikki skal meira verða í skipað, hvørki neyt ella seyður, enn eftir rættari tiltölu, og sum menn áður eru komnir á samt um, og eingin skal halda tey í annars haga uttan sjálvs síns, annars skal hann svara fyrir eftir lógum.

Um fímtir.

Men um maður skipar annars mans haga við seyði sínum og vil ikki taka hann úr aftur, tó at hin meinar honum tað, ið hagan eigur, tá skal hann, ið hagan eigur, gera fímtir til, og skal hin fyrsta byrja á ólavsöku og ganga til andrasmessu; er hann tá ikki úr haganum forfallaleyst, tá ognast hann, ið hagan eigur, triðing í seyði hans. Onnur fímtin byrjar á andrasmessu og gongur til fustu; er hann tá ikki úr haganum forfallaleyst, tá ognast hann, ið hagan eigur, tveir lutir í seyðinum. Triðja fímtin byrjar á fustu og gongur fram til ólavsöku; er hann tá ikki úr haganum forfallaleyst, tá ognast hann, ið hagan eigur, allan tann seyðin, uttan

unmarked; in that case he has marked in secret and is to pay compensation to the owner to be fixed by judgement. He is also to pay three *aurar* of silver to the king if it is valued at one *eyrir*. If it is worth less, it is a case of pilfering. Now he marks sheep which are already marked and puts his mark over that of the owner; in that case he is a thief.

Concerning sheep worriers and the number of sheep to be kept on an area of pasture land.

But if men take dogs which are confirmed sheep worriers into pasture land and they attack the sheep, the owner is to be compensated with sheep of equal value. If the dog attacks sheep again, the owner is to pay the same compensation he would pay if he had slaughtered them himself. If the dogs which men have agreed are to be used in the pastures harm any sheep, the man the dog follows is to compensate the owner with sheep as good as those he had before, and so be warned to keep it under control. Dogs are sheep worriers if they harm sheep more than once or if one goes off into a pasture of its own accord to attack sheep. The number of sheep to be kept on an area of pasture land shall be the same as it was in previous times, unless men see that it can accommodate more. In that case they are to have as many sheep as they agree on. But they are not to fill the pasture with more cattle or sheep than their proper share—the number which has previously been agreed by everyone. And no-one is to keep animals in any man's pasture but his own, or he is to answer for it as the law prescribes.

Concerning notice to remove sheep.

But if a man fills another man's pasture with his sheep and refuses to remove them in spite of the owner's objections, the owner is to give him notice to clear his pasture within given periods. The first period is to run from Ólafsvaka (29 July) to the feast of St Andrew (30 November). If the sheep have not been removed by the end of this period and no reasonable excuse is offered, the owner of the pasture gains possession of a third of the sheep. The second period runs from the feast of St Andrew to the beginning of Lent. If the sheep have not been removed by the end of this period and no reasonable excuse is offered, the owner of the pasture gains possession of two-thirds of the sheep. The third period runs from Lent up to Ólafsvaka. If the

⁵⁾ hdr. *vllam*.

²⁾ merkr A.

³⁾ hdr. *gengr*.

gengit)⁶⁾ att han mate æigi or færa þo at han vildi. þa skal han hafa uerð fyrir sauð sin þan sem eptir stendr j haga hans. Sua er ok skipat. at sa ein er sauðr hagfastr j annars haga er þar lembir ok þar hefir allan vetrar haga.

8. Nv þar sem hag merkr manna liggr saman ok sauðr gengr hvar til moz með annan. þa skal sa er til markrein- ar vill ganga. gera þeim orð er til moz eigv með han ok ganga baðir saman. vil annar hvar æigi ganga. þa gangi sa er stefndi i sin haga en æigi j hins. Nv gengr han vm markrein j annars haga. suari sliku fyrir sem han gerði honum ecki orð. Nv ero æigi orð gor. ok gengr þo suari slikri tortrygh sem sa uil ahendi honum hafa er heima satt. ok skaða þan allan er af gerist hans up gongu a þeim degi ok ofundar bot slíka sem loghbok uattar. en konungi .iij. aura s(ilfrs).

vm kyrring

9. Nv ef men eigu haglendi saman ok styggan sauð ok vilja sumir kyrra en sumir æigi. þa skal sa ráða sem kyrra vil. ælla abyrgist honum allan þan skaða er af verður a sauði hins. sa er æigi vil heim taka. nema nockor nauðsyn gangi til.

vm landskyld

10. En maðr sitr a iorðu manz ok er æigi landskyld lokin fyr en hann fer af iorðu. þa eignast landzdrotten loð. en ef sa maðr situr a iorðu mans er æigi hefir fe til at luka þa er han fer af iorðu vm varit. þa hafi han lokit alla landskyld at olafs voku. ella eignist landzdrotte(n) bæðe loð ok leigu. Nv

⁶⁾ úr A.

tær neyðsynjar banna, ið menn meta til forfalla, og grannar hansara vita tað. (Nú um so tykist, at tær neyðsynjar hava til gíngið)⁴⁾, at hann fekk ekki fært seyðin úr haganum, tó at hann vildi, tá skal hann hafa virði fyr seyð sín, sum eftir stendur í haga hins.⁵⁾ So er eisini skipað, at einans tann seyður er hagfastur í annars haga, ið har lembir og har hefur allan vetrarhaga.

Nú har sum hagamörk manna liggja⁶⁾ saman og seyður gongur hvör til mótis við annan, tá skal hann, ið til mark vil ganga, gera honum boð, ið eigur⁷⁾ ímóti honum, og skulu báðir ganga saman. Vil annar teirra ekki ganga, tá gangi hann, ið stevndi, í sín haga, men ekki í hins. Nú gongur hann um mark inn í annars haga, tá skal hann svara slíkt fyr, sum hann gjörði honum eingi boð. Nú eru ekki boð gjörð, og hann gongur tó, tá skal hann svara til slíka tortrygd, sum hann, ið heima sat, vil hafa ímóti honum, og allan tann skaða, ið stendst av upp-gongu hansara á tí degi, og slíka øv-undarbót, sum lög bókin váttar, men kongi triggjar oyrar í silvuri.

Um kyrring.

Nú um menn eiga haglendi saman og styggan seyð, og vilja sumir kyrra men sumir ekki, tá skal hann ráða, sum kyrra vil; annars abyrgist hann allan tann skaða, ið av verður á seyði hins, hann ið ekki vil heim taka, uttan einhver neyðsyn gongur til.

Um landskyld.

Um maður situr á jörð mans, og er ekki landskyld lokin, áðrenn hann fer av jörðini, tá ognast landdrottin grøðina. Men um tann maður situr á jörð mans, ið ekki hefur fæ til at lúka, tá

⁴⁾ úr A, glopp i B.

⁵⁾ eftir A; hans B.

⁶⁾ hdr. hag merkr manna liggr.

⁷⁾ eftir A; eigv B.

sheep have not been removed by the end of this period and no reasonable excuse is offered, the owner of the pasture gains possession of all the sheep, unless their removal was prevented by genuine difficulties which their owner's neighbours know about and which men consider a reasonable excuse. (Now if it is considered that genuine difficulties¹⁾ have prevented the owner from removing his sheep, although he wished to do so, he is to receive payment for all those of his sheep which remain in the other man's pasture. It is also laid down that the only sheep which are constant grazers in another man's pasture are those which lamb there and graze there all through the winter.

Now where men's pastures are contiguous and their sheep visit each other, the man who wishes to go to the boundary line is to send word to the owners of the adjacent pasture, and they (are) both (to) go together. If either of them refuses to go, then the one who sent for the other is to go into his own pasture, but not into the other's. Now he goes across the boundary line into the other man's pasture; he is to answer for it as though he had not sent him word. Now no word is sent and he goes (across) all the same; he is liable to answer any charge the man who remained at home cares to make and (is liable for) all the damage which resulted from his trip up to the pasture on that day and (to pay) such compensation for malice as the National Law prescribes, and three aurar of silver to the king.

Concerning the taming of sheep.

Now if men own pasture land jointly and have wild sheep and some wish to tame them while others do not, then the man who wishes to tame them is to have his way; otherwise the man who refuses to bring them in is to take responsibility for all the resulting damage to the other man's sheep, unless there is some good reason why he could not do so.

Concerning rent.

If a man leases land from another and the rent is not paid before he leaves the land, the landlord gains possession of the crops. But if a man leases land from another and has not the money to pay his rent when he leaves the land in the spring, he is to have paid it all by Ólafsvaka, or the

¹⁾ from A

fer leiglendingr af iorðu en annar fer til. þa vinni hvar a þeiri iorðu er aðr bio a. sua at þeim uerði æigi skaði at. er til fer. en ef men fara af þeim iorðum er þeir hvar a verit vm vetrin⁷⁾. sua langt at þeir geta æigi sed yfir það gerð sina nea uarðveit. þa skal sa er til kemur girða um ok geta. skera ok tina⁸⁾ ok eignast með þui feorðung af korni ok halmi. en ef skaði er a gor. bæti þeim sem akr atti æptir domj. korn spell en konungi .ij. aura s(ilfrs).

vm husbeðr(!)

11. Sva ok vm þa men er rekast a hendr monnum ærenda laust ok sitia þar .v. netvr æða lengur gialde konunge .ijj. aura. vttan hiun fari at taka ser uist. eða bondi sendi ærenda sinna. fatekir men allir skolu fara at osekiu at biðia ser matar ok olmosv. Sua ok þeir men er in taka husbeðr(!). gialdi konungi .ijj. aura. ok aðra .ijj. þer. Sua ok vm þa men er skemma goða men j orðum æða verkvm ok træysta sua felæysi sinu. þeir skolu hvar slíka refsing sem skynsamir men meta ok fara j myrka stofv. ok sitia þar sua lengi sem mal er hart til. ok se síðan breið a bak þeim er þeir fara þaðan. þui at hertugin vil æigi at þeir seu refsingar lausir er þat gera bæðe karl men ok sua konr.

vm vitnist burð

12. En maðr er stadðr við deild manna æða kaup. ok vil han æigi vitni bera lauglega til nefnðr gialdi konungi mork s(ilfrs) hueriu sinni þar til er han ber. Nv. ef men verða hia stadir kaupum manna eða einv hueriu þui sem men skilr a. ok niga síðan eptir auðrum hvarvm. þa skulv þeir æigi vitni bera þo at þeir seu nef(n)dir til. vttan engir faist aðrir valenkunnir ok skilrikri.

⁷⁾ ndr. *vetrim*.

⁸⁾ *colligere* skrivað omanfyri av yngri hond

ið hann fer av jörðini um várið, tá skal hann hava lokið alla landskyld á ólavs-øku, annars skal landdrottin ognast bæði grøði og leigu. Nú fer leigulendingur av jörð, men annar kemur til, tá skal hvør vinna á teirri jörð, ið hann áður búði á, so at honum verður ikki skaði at, ið til kemur. Men um menn fara av teim jörðum, ið teir hava verið á um veturin, so langt, at teir fáa ikki sjálvir hugt eftir akri sínum ella varðveitt hann, tá skal hann, ið til kemur, girða um og gæta, skera og tina og ognast við tí fjórðing av korni og halmi. Men um skaði verður á gjörður, skal hann bota honum, ið akurin átti, kornspell eftir dómi, men kongi tveir oyrar í silvuri.

Um húsbøndur.

So um teir menn, ið rekast inn á menn orindaleysir og sita har fimm nætur ella longur; teir skulu gjalda kongi triggjar oyrar, uttan það eru tænaustufólk, ið fara at taka sær vist ella sum bóndi sendir orindi síni. Fátækir menn allir skulu fara ósekiu at biðja sær mat og álmussu. Soleiðis eisini um teir menn, ið húsbøndur taka inn til sín; teir skulu gjalda kongi triggjar oyrar og aðrar triggjar tær(?). Soleiðis eisini um teir menn, ið skemma góðar menn í orðum ella verkum og líta so á fæloysi sitt. Teir skulu hava slíka revsing, sum skynsamir menn meta, og fara í myrkastovu og sita har so leingi, sum mál er hart til, og síðan skal verða breitt teimum ábak, tá ið teir fara haðan, tí at hertugin vil ikki, at teir skulu vera revsingarleysir, ið það gera, bæði kallmenn og so konur.

Um vitnisburð.

Um maður er hjástaddur deilu manna ella keypi, og vil hann ikki bera vitni lögliga tilnevndur, skal hann gjalda kongi mork í silvuri á hvørjum sinni, til hann ber vitni. Nú um menn verða hjástaddir keypum manna ella einumhvørjum, sum menn eru ósamdir um, og halla síðan at øðrum teirra, tá skulu teir ikki bera vitni, tó at teir eru tilnevndir, uttan eingir aðrir fáast, ið eru valinkunnir og skilrikari.

landlord is to take possession of the crops and receive the rent as well. Now a tenant leaves his land and another man takes it over. Each of them is to work on the land he used to farm in such a way that the new tenant suffers no loss. But if men leave the land they have been on during the winter and move so far that they are unable to attend to their corn or look after it, then the new tenant must fence it in and look after it, reap it and thresh it, and by doing so gain a quarter of the corn and the straw. But if the corn is spoilt, he is to make good corn damage to the man who owned the land, to be fixed by judgement, and pay two *aurar* of silver to the king.

Concerning householders.

Then there are those men who force themselves upon others for no good reason and stay with them for five nights or longer. They are to pay three *aurar* to the king, except in cases where household servants go to take up a new position, or are sent on business by their master. All the poor may go and ask for food and alms with impunity. Then there are also those whom householders take in; if they do so, they are to pay three *aurar* to the king and another three to you. Then there are those who harm good men in word or deed and rely on their poverty (i.e. to avoid payment of compensation). They are to have such punishment as wise men think fit, and are to go into jail and remain there as long as the seriousness of their crime dictates. They are also to be flogged on leaving jail, since the Duke does not wish people who do that sort of thing to go without punishment, neither men nor women.

Concerning testimony.

If a man is present at a quarrel, or when men strike a bargain, and he refuses to give testimony about it when lawfully called upon to do so, he is to pay a *mork* of silver to the king for each refusal, until such time as he gives the testimony. Now if men are present when bargains are struck or where there is some matter about which people disagree, and they afterwards side with either of the parties, they are not to give testimony even though called upon to do so, unless no other witnesses can be found who are impartial and more trustworthy.

um forgipt

13. Sva ok þeir men sem her haua vetur setur ok bændr bioða heim til <sin. hve> mikit er bændr skolu taka með þeim i forgipt a .xii. manaðum. þeir skolv gefa .ccc. er ecki haua mungat ok þo mat silkan sem bondi. en sa .cccc. er maldrykiu hefir helga daga ok fustu daga. en sa. fim hundrat er huen dag hefir mungat.

um bunað

14. Sva er ok vm þa men er þegar legiast jkott. er þeir eigu eins miseris matt. en nv skal engi með minna fe <bu> saman setia heðan af en með .ii. kyr. en huer sem lendir með minna gialdi æyrj s(ílfirs). en sealf fæslu men aðrir skolv engir vera. vttan þeir sem ægi faa ser vinnv til fosturs. Sua ok vm þau hinu sem laupast brot fra bonda forfalla laust. skal engi lengr fæða en .ii. netr æða gialdi sliet sem bok melir vm þa men er taka annars mans uinnv hivn.

um hual fund

15. En huskarlar bonda hitta hual a hauj vt ok skera af skip farm. havi af siaundvng. Nv flytia þeir hual at landi oskorin. havj af sliet sem bok melir. Nv reka men hval a land þeir er eigi eigu iorð fyrir ofan ok biarga or flæðarmali. hafi af feorðung. sua vm trio. naut eða sauði eða annan fenað en þeir finna a hafi vtt ok flytia til landz havj af feorðung.

um haf rekstur

16. Þa skipan hofu uer a gort at hval flystri þau sem ver kollvm vagn hogh. þa vilju ver þat gefa þeim monnum er þat land eigu sem a rekr. fyrir guðs sakir. ok salv faðr uars. os til friðar ok farseldar. með þeim hette at syna skal aðr .ij. skilrikvm monnum en þeir geri rað fyrir. vttan varir eptir komendr see at þat er nockot motj konungdominum.

Um vistargjald.

So eisini um teir menn, sum her hava vetursetur og bændur bjóða heim til sín, hvussu milið, ið bændur skulu taka fyrri teir í tólv mánaðir. Teir skulu geva try hundrað, ið einki øl hava, men tó mat silkan sum bóndi, men hann fyra hundrað, ið hefur mál-drykju halegar dagar og fóstudagar, men hann fimm hundrað, ið hvønn dag hefur øl.

Um búnað.

So er eisini um teir menn, ið setast í smábúgv, beinan vegin teir eiga mat til hált ár. Men nú skal eingin her-eftr seta búgv við minni fæ enn trim-um kúm, men hvør, sum fær manni minni jørð at seta seg á, skal gjalda oyra í silvuri. Men sjálfføslumenn skulu eingir aðrir vera, vttan teir sum ikki fáa sær vinnu til at fæða seg. Soleiðs eisini um tey tenastufólk, ið leyvast burtur frá bónda forfallaleyst; tey skal eingin fæða longur enn triggjar nætur, ella skal hann gjalda slíkt, sum bókin mælir um teir menn, ið taka annars mans vinnufólk.

Um hvalfund.

Um húskallar hjá bónda finna hval úti á havi og skera skipsfarm av honum, skulu teir hava sleynding burturav. Nú flyta teir hval at landi óskornan, tá skulu teir hava slíkt burturav, sum bókin mælir. Nú reka menn hval á land, teir ið ikki eiga jørð fyrri oman og bjarga úr flóðarmála, teir skulu hava fjórðing burturav. Somuleiðs um trø, neyt ella seyðir ella annan fenað, ið teir finna úti á havi og flyta til lands; av tí skulu teir hava fjórðing.

Um reka.

Ta skipan høvum vær á gjørt, at tey hvalstykki, sum vær køllum vagnhøgs, viljum vær geva teim monnum, ið eiga landið, har sum tey reka, fyrri Guðs sakir og sál faðirs vårs, osum til friðar og farseldar, á tann hátt, at syna skal áður tveimum skilrikum monnum, og teir skulu taka til ráða um tað, vttan várir effirkomarar siggja, at tað er nakað móti kongsdöminum.

Concerning payment for alimentation.

And then there are men who stay here over the winter whom farmers invite to live with them. There is the question of how much farmers are to take for keeping them for a year. Those who do not have ale, but the same food as the farmer, are to pay three hundred and sixty ells of *vad-mál*. But a man who has ale with his meals on holy days and fast days is to pay four hundred and eighty ells of *vad-mál*, and one who has ale every day six hundred ells.

Concerning households.

And then there are men who set up house in some poor croft as soon as they have half a year's supply of food. But from now on no man who owns less than three cows is to set up (house) on his own; but if anyone provides a man who owns less with land, he is to pay an *eyrir* of silver. And no other men are to set up on their own except those who are unable to find any (other) employment with which to support themselves. Similarly, with regard to servants who run away from their master without good reason, no-one is to keep them for more than three nights, or they are to make such payments as the National Law stipulates for men who take away another man's servants.

Concerning the finding of (dead) whales.

If a farmer's servants find a whale out at sea and cut off sufficient to make a boatload, they are to have a seventh of it. Now they bring a whale ashore uncut; they are to have the amount stipulated by the National Law. Now men drive a whale ashore and get it safe above high water mark, but do not themselves own the land above the shore; they are to have a quarter share. The same applies to drift-wood, cattle or sheep or any other animal; if men find these things out at sea and bring them ashore, they are to have a quarter share.

Concerning flotsam.

We have decided that those pieces of whale which we call "killer cuts" are to be given to the people who own the land where they drift ashore. This is for the sake of God and of the soul of our father, to bring us peace and prosperity, and is to be done in the following way: it (the whale) is first to be shown to two trustworthy men, and they are to reach a decision about it—unless our successors feel that this is in some way against the interests of the Crown.

Soude bræfet æ fórrium

Þat er nu þui næst att þ(e)ssar eru þeir hlutar er landino ero henttastir og min herra hertoginn hafer iattader os, og æigi stendr i logbok þeirri er var en vyrdugl(i)ga heræ Magnus Konungr hin koronada gaf os og men samþycktu æ altingi.

At ef madr gengr brott i haglendi annars mannz og ræckr brot fænad hans sua at honum verdr skadi at sa er halfrar morkr er¹⁾ verdr. gialdi fullrætti þeim er þan hagan ea fænad aa eptir þui sem hin er madr till og half mork s(ilfrs) konungi. og bæti apter fænad þeim sem aa jam godan sem adr var.

Om noker madr gengr med hund i annas h(a)ga

En ef madr kennir þat manni. at hann h(a)fi verit med hundi i haglendi hans og gort honum med þui moti skada. bóti eptir laga domi ef vitni ero till. En ef hin quædr nei vid; Synni eptir logum. og at þrium dagum se adr fyrr til sagd. og stefnd þeim sem sæidr æigia æda haglendi²⁾ saman til samrættis. En saa er æigi vill koma til³⁾ samrættis forfalla laust. sæker⁴⁾ ii æur(um) s(ilfrs) vid konung. En hueruittna þar sem men æigu sæudi⁵⁾ saman ea haglendi. þa se hund(a)r æigi fleiri en ollum sæmir þeim sem skynsamir ero. ðg sæ þær hund(a)r allir ollum jam hæimmolir.⁶⁾

Þat hófum ver og spurt vm vuenian þa sem her h(e)fir fram farit i landinu⁷⁾ mæir en vera skyldi vm saudr og fænad manna og þess auóxtir og os hófir æigi længr yfir at þegia. helder nokur rad⁸⁾ æ at leggja og skordur vid at sættia. at huerr motti sinom vna eptir þui sem han æ at logum at h(a)fa

Nu ef ii men eda fleire eygu saudr saman j æinvm haga og villia þeir skera huertuegia sin saudr þan fyrst sem omarkadr er⁹⁾ huort sem þat ero

lomb eda gamlir sæidir. þa h(a)fe þat huer sem þakir(!) med hundi en er odrum vælium. huort sem han aa ea æigi. þegar vmarkat er

⟨N⟩u eftir þui at os lizt sva at þat mæ æigi vari tign¹⁰⁾ bæra. at nókur oloug hæfitzt vpp j landinum(!). nea fram gang hafi med rangyndum. Þaa gorum ver þa grein aa og skipan At ef madr vill taka¹¹⁾ sin lomb eda gamlan saud þan sem vmarkadr¹²⁾ er. þa skal han faa til .ii. skillrika vitne. at þat er hans saudr. og þar kenna þær modr till. En ef þar fallerazt¹³⁾ honum. þa suari sliku fir sem han æigi atti i

⟨N⟩u liggja hagl(en)di saman vtan gardz og æigu ii men huer sin haga. og genger saudr vr annars haga og i hins og verdr þar hagfaster. og tell hin at er þann hagan æ. þa taki sa sin saudr allen¹⁴⁾. og bæri i sin haga. Nu gengr þessin saider apter i þan haga er han var brot vr borinn. og sua¹⁵⁾ annat sinne og þridia sinne. Falla þ(e)ssi saidr vgilldr. þeim er aa. vtan han villi þaka læigu¹⁶⁾ fyr haga sin xx allnir fyrr sauda mork huoria. En ef han vill æigi læigu þaka. þaa skal hinn er saudir æ bida honum kaup æ halfum sæidinum vid sik. Nu ef hin vill huerki kaupa nea leigu þaka þa fóri han said sinn vr haga sær at hagrædum. og hafi vr jnnan xii manadur. Nu vill sa er saider aa huerki læigiu bida¹⁷⁾ nea sællia¹⁸⁾ þeim er hagan æ falli saidr vgilldr sem ader.

Þær skall sæidr ouan ræka sem han er hagfaster og Rettum vpp hallda. huer eptir saudar magni. En ef odru visu er giort. bóti konungi .iii. auro(m) Silfrs. En hinum skada bótreptir logum. er saidinn aa ef skadi verdr att.

⟨N⟩u ef men ero att samrætti og æigi þar margir men¹⁹⁾ saudr saman þa merki huerr lomb eptir þui sem a a(!) ær till. og hyggi at huerso margir þui lembdr ero. og sua ef vkannir(!) saider er j þeiri²⁰⁾ Rætt. þa hyggi sæidu(!) men at huorsu margar ær lomb hafa. og merki huoria lamb er æi er gielldr. En ef ein huorir mismerkir sæidr i þessa samrætti. þa hafa saa

saider sinn er æ. þeg(a)r rættar kenningar koma till. ef²¹⁾ saa ma sinni²²⁾ æinkunn²³⁾ æ koma. ella²⁴⁾ annan sæidr jafngodan. En sa sæ eingum sæker er mismarkadi i samrætti.

⟨N⟩u æigu men allir i einum haga og vill æinhuer kyrra sin sæidr ea flæiri. en summir villia æigi. þa rade sa er kyrra vill og bæta fæ²⁵⁾ sitt En æigi hin sem spilla vill. Nu Rækir sa sin sæidr i rætt er kyrran æ. og Kemur styggr sæidr i þenna. þaa seti nidr og læipa æigi vpp styggum sæidr j Kyrran. En ef sa læiper vp styggum sæidum²⁶⁾ sinum j hins sæider kyrran og giórer honum s(v)a spellverki og skada. þa bóti honum skada fullrætti og ofundr bot eptir logum en konung(i) iii aur(um) Silfrs og kyra þan sæider sinn sem eptir er j þeim haga.

⟨N⟩u ef men ganga æingangr j haga og gióra æigi mann varan vid þan sem sæidr aa j þeim haga. og mismerkir æinhuers þ(ei)ra lomb og sætter aa sine æinkunn. og voro adr vmarkadr og sægir æigi þeim till sem æ. þaa hefir hann merkt med læynd. og bæti þeim er atti eptir domi. En konungr iii merker ef virdizt till æyris. En hvinzka²⁷⁾ ef minna er. En ef hann markar þan said sem adr er markadr. og sætter sina æinkunn aa. ofan æ hans er ader atti þann said. Þaa er hann þiofr.

⟨N⟩u ef men læida hunda þa j haga er said bittar ero. og bita sæidi þeir. þaa bóti apter hinum er aa jamgodan sæidr. sem han atti og bitter han optaræ bóti sem hin siælfer dræpti. En ef þeir hundar verdur saudi at skadi er men h(a)fa samþycktu at vpp skullu gangæ. þa bóti sa apter jamgodan sæidr honum er atti. er þessi hundr fyllgir. og varizt sua vid att giæma hund sins. En þat er sæidbittar er optar²⁸⁾ verder sæidi at skadi en vm sinn. eda gangr brot j haga at bita sæidi.

⟨E⟩n aaskipan j haga skulu men eptir þui hafa sem at fornu hafer verit. vtan men sæ at hagin mægi mæira bera. þa hafi s(v)a margan sem þ(ei)m sæmer. og s(v)a margan said huerr j hafa sem haga æ till. Sua og vm adra æign. Nait eda Ross. þa skal og eingin

1) hdr. ar?

2) hdr. haglandi.

3) sett omanfyri av yngri hond.

4) hdr. saker?

5) hdr. sændi.

6) hdr. hæimmolir?

7) hdr. landina.

8) hdr. rader?

9) hdr. ero.

10) rættað i hdr. frá þign.

11) rættað i hdr. frá þaka.

12) hdr. vmarkadr.

13) óskilligt i hdr.

14) rættað i hdr. til saud fr a

15) hdr. sæ.?

16) hdr. læiga.

17) rættað i hdr. frá þaka.

18) vill aftan á sællia útstrikað.

19) hdr. mr.

20) hdr. þn.

21) En framman fyri ef útstrikað.

22) rættað i hdr. frá sinn.

23) hdr. ænskum, seinni rættað til æinkum.

24) skrivað oman á ea.

25) vill framman fyri fæ útstrikað.

26) hdr. ivingarsamt.

27) hdr. hymzka.

28) e(?) afturatskrivað oman fyri r.

fleiri hafa en adr er skilt manna j mell-
om. Halda og eingin j annars haga
vtan sialfs sins. En ef hælldr suari
eptir logum.

Om fimt

7 Pat er nu þui næst at ef madr skiper
annars mans haga med sæidr sinom.
og vill æigi vr lata. þo²⁹⁾ att hinn mæini
er hagan aa. þa sk<a>l sa er hagen æ
gera fimt till. og skall hin fyrsta hevias³⁰⁾
at Olafs voku fyrri. og til Andr<e>s
messu. En ef þa er æigi vr forfalla
lóist. þa eignast sa þriding j sæid hans
er hagen æ. Adra fimt hefer at Anders
messu og till fóstu. En ef þa er ei or
forfalla laust. þa æignast sa ii hluti j
sæudi er hagan æ. Hin iii fimt hefer
at fostu og till Olafs voku. En ef þa er
ei vr þaa æignast saa þann saud allan
er þan hagan aa. Vtan þær naidsyniar
bani er skynsamr men mæta till for-
falla. og s<v>a vitu þat nagrannar
hans. En ef s<v>a virdzt at sa naid-
synar hafa aa gangit at hann æigi
motti vr fóra þo at hann villdi. þa skal
hann hafa verdr fyrir sæid sinn þan
sem eptir stendr j haga hans. Sua er
oc skipat att þa er þ<a>r sæidr hag-
fastr j annars haga. er þ<a>r hafer
vetra haga. og þ<a>r lembir vm varit.

8 En þar sem haga mork manna ligia
saman og sæidr gangr huer till motz
vid annan. þa skal sa er ganga vill till
markrena. gera þeim ord um³¹⁾ er till
motz aa vid honum. og ganga badir
saman. En ef annar huort(!) vill æigi
ganga. þa gangi sa er stefndi hinum j
sin haga og æigi j hins haga vtan log
votta. Nu ef han gangr vm markrena
j anars haga. Suari sliku fyrir sem han
giordi honum æigi ord. En ef æigi ero
ord giortt. og gangir þo. þa suari
slikri³²⁾ þorþrygd sem sa vill aa hendi
honum hafa er hæima sat. og skada
þann allen sem gerizt af h<a>ns vp-
gongu a þeim dægi. og ofundr bot
slika sem logbok vottar. en konungi
eyri s(ilfrs). En ef men æigu haglendi
saman. eda styggan saider. Nu villi
summa kyrra. og summir æigi. þa skal
sa rada er kyrra vill og bæta vill sit fæ.
En æigi sa er spillar fyrir badum ella
abyrgizt sa skadan er æigi vill hæim
taka. þan sem aa verdr sæidir hans.
vtan nokur naidsyn gangi till. en(!)

9 Nu ef madr sitr a iordu mans og er
ei landskyld lokin fyr en han fær af
iordu. þa eignast lands drottin lod. En
ef sa madr sitr aa iord mans er ei hefir

fæ til at luka. þa er han fær af iordu
vm varit. þa h<a>fi han lokit oll land-
skyld at olafs voku æ<lla> eignist lands
drottin bæde lod og leigu. Nu fær leig-
lendingr af I<or>do. en annar fær til.
þa vinni huer a þeiri iordu er adr bui
aa. Sua at þeim verdi æigi skadæ at er
til fær. En ef men fara brot af þeim
iordum er þeir h<a>fa a verit vm vetr.
Sua langt at þeir æigi gæta siet yfir sæd
gerd sina. næa vardueita. þa skal sa
er til kemur. Girða vm og gæta. skera
og þina. og æignist med þui moti fiord-
ing af korne og halmi. En ef skada
er aa giort bæta þeim sem atte akur
eptir Domi korn spell en konungi .iii.
aur<um> S(ilfrs).

10 Sua og om þa men er Rækiast a
hendr monnum ærinda lóist. og sitia
þ<a>r .v. netr³³⁾ oc lengr. gia<l>di
konungi iii aur<a> vtan hiun fara at
þaka ser vist. og bonde sendr ærindi
sina. Fatekr men alla skulo fara <at
usekiu at bidia> ser om ollmuso. Sua
oc þeir men er in þaka husbediæ(!).
gialde konungi iii aur<a> S(ilfrs) adra
iii þ<e>r. Sua og þeir men er skiemma
goda men med ordum eda verkum. og
tróist<a> sua fælausa sina. h<a>fa slika
refsing sem skynsamir men meta oc
fara i myrkastofu. og sita þ<a>r sua
lengi sem mal er hart till og se sidan
breit a bak þeim. er þeir fara þadan
þui at hertugin vil ei at þeu(!) se reps-
inga laust er þ<a>t giera beda kall
og kona.

11 En ef madr er stadder vit(!) deild
manna ea kaup. og vil han ei vitni
bera. lagliga til nefndr. gialde mork
s(ilfrs) huorum sinnæ þ<a>r til er han
ber. En ef men verda hia stadir kaup-
u<m> manna æ<da> deild æ<da> eina-
hu<er>iu þui er men skilur aa og sidan
niga þeir ept<i>r odrum huarum. þa
skulo þ<ei>r ei vitni bera vtan eingir³⁴⁾
faist adrir vælakunnar og skilrikr.

12 Sua oc þ<ei>r men er her h<a>fa
vetrsetu og bændr bida heim til sin
<hve> mykit bændr skulo taka med
þ<e>im i forgift a xii manadum þeir
skolo giefra ccc. er ei h<a>fa mungat.
og þo mat sliku sem bonda. En sa
cccc er mal druckiu³⁵⁾ h<e>fir helga
daga og fostu daga. En sa ccccc er
h<e>fir huern dag mungat.

13 Sua er oc at þala om þa men er leggi-
ast i kott. er þeir eigu æigi til eins
misæris mat. Nu skulo eingu(!) med

minna fæ saman setiæ en iii kyr hedan
ifra En huer sem lendr med minna
gialdi k(onungi) huer óiri. En sialf
fædslu men skulo eingu(!) vera. vtan
þ<ei>r³⁶⁾ ei fa ser vinnu til fosturs. Sua
og vm þa(!) hiun er laupa brot fra
bonda forfalla laust skal eingin lengr
fæda en iii netr eda gielda slika sem
bok vottar. vm ta men er taka anars
vinnu hiun.

14 Ef huskarler bonda hitta hual a hafa
vt. og skera af skip farm. hafi af siaund-
ung. Nu flytia þ<ei>r hual at lande o
skorin h<a>fi af slikt sem bok vottar
Nu Ræka men hual a land þ<ei>r er ei
eigu iord for ofan og bierga vr flædur
male hafe af fiording. Sua oc vm þrio,
nout, oc saudi eda annan fænad finn-
izt aa hafe vt og flytia a land. h<a>fi
af fiordung.

15 Þa skipan hofum ver aa giort vm
huall flystra. þau sem ver kollum
vagn hog. þa villium ver þat gefa þeim
er þat land a er þat a rækr. fyrir gudz
sakir og fir sal foder vors os til frider
oc farselldr med þeim hetti at syna
skal adr ii skilrikum monnum er þeir
giæra rad fir vtan varer eptir komendr
se at þat se nokut mote konung
dominum.

Enda paa Souda breffet
Anno 1600
:G:M:

²⁹⁾ hdr. þa.

³⁰⁾ hdr. heyras.

³¹⁾ hdr. ordum.

³²⁾ hdr. slikir.

³³⁾ rættað i hdr. frá vm veltrum.

³⁴⁾ hdr. eingu.

³⁵⁾ ivingarsamt.

³⁶⁾ sa framman fyri þ<ei>r útstrikað.

1. Thette er nu der nest oc theser eru tier luter er landinu er henter oc migit um wardar er mjn herre hertug*<i>n* haffuer giffuett os oc icke stod adur j logum oc Samtiecttu her aller a logtingij Om madur giengur j haglendj mans oc reckur burtt ffenatt hans so at honem werdur halffuar M: scade j gialdij ffulrettij them er ten fenatt attij tij sem han er madur tiil oc halfa Mork s Kongij oc bøttij them affttr fenatt s*<e>m* er attij eller annen iamgodan En om madur kienner thett mannj att han heffuer weriit j hage sinum mett hundij oc giortt honem ffer scade bøttii effter laga domj eff wittnj eru thiil En om han quedur nej ffiriir siinii effttr logum oc a iij dogum thiilforne se tiil sacct sa sem gangie uill hinum er haglendj eller ffenatt tiil mots ega En ther som ickie komme t*[il]* samgongu¹⁾ fforfalle løst ta er han seckur ij au*[rum]* wiid kong En hueruettne som men ega hag*[lendi]* samen oc saud tha se eij fflerij hunder en *[allum]* semmur er scinsammestur eru oc se ther hu*[ndar]* ollum iamhemmelir.

2. Thatt hoffuum wer spurtt um owenniu tha *[sem]* her heffuer weriitt j landinu merij en were *[skyldi]* um saud ffenatt manna oc thett-a*[vaxt. ok]* os *[hø]*uir ickij lengur iffuir att thola helder nocku*[t rad]* tiil legia at huer matte sinu rade som mett logum er tiil komen Nu um ij men eller fflerj ega saud samen j ennum haga oc wilie tier huør scere sin sød ten fiirst er omarckadur er huortt sem thett er lam eler gamliir sauder tha heffuer huor haffth sem naer mett hundij eller odrum welum huortt han a eler ickie thegar omarckatt er Nu aff thij os liist sa oc hinum scinsammeste monnom at thett ma ickie høffua ting warij at nogur olog høffuis up j landinu eda fframgang haffui mett rangindum ta gierum wer tha gren a oc scipan om madur uil tacke sin lamb eler gamlan saud tan fiirst er omarckadur er ta scal han haffue ij sciilricke watte att tett er hans sodur oc tier kiene tar modur tiil en tett ffillir firiir honem suarij slicku fyrir sem atte *[. .]*kiit ij.

¹⁾ hini hdr. her *samréll(i)*

3. [N]u ligia haglendj manne samen utangards [oc] ega ij men huør sin hage oc giengur ur an*[na]*rs haga oc j hins oc werdur tar hagfastur [oc] taler hin a er hagan a tha tackij sa sod sin *[all]*an er a oc beri j sin hage Nu giengur sa saud*[ur]* affttr j ten hage er adur war ur boren oc *[sua]* annett sinne oc hiit iij sinne ffallij sa sadur ogil*[. . .]*

*Her heffuer sauda breff
hin fyrsta capitell,*

Thatt er nw þui nest at tissar erro þer lutter, er landennow erro hiemmastir(!), oc myn herra hertogin heffuer jattedt oss, oc eigi stender y lockbock þeri er war hin wirdulegi herra Magnus konunger hin korronadj gaff oss, och mendt samtycktw a alþingi¹⁾ at ef mader genger y haglendi annars mandts, oc reckur brutt fenadt mandtz, sua at hin verder skade af, sua er halfuer marcker er verder, gialde þeim fuldretti er than fenadt aa, epter þui som handt er mader thiill, och halffua mork s*(ólff)* kongi, oc bóttu after fenadt þeim som þan fenadt aa, iamgodan som ader war, en ef mader kenner þat mane, at han hafua werit med hundum y haglendum hans, oc giort hannom med þui motte skada, bótte epter laga doma, ef wiittni ero till, end ef han kueder ney wid, synj epter logum, oc at iij dagum see adrum fyr sagt oc steffntt þeim som sauder aa, eda haglendi samen þill samrettis, enn saa er eygi wiill komma forfalla laust, secker ij aura s*(ólff)* wiid konungen, en hueruettna þar som mendt eigu sauder eda haglendi sammen, þa see hundar eigi fleri en allum semer þeim som skynsamastir erro, oc see þeir hundar allum iamheimlir,

Huorsw af iordu skall fara

Nu ef mader siitter a iordw mantz²⁾, oc er eigi landskyld lockenn fyri en han fær af iordini, þa eignist landtz drottenn lodt sinna, en ef mader siittir a iordu mantz, er eigi hefuer fæe till at lucka, þa er han fær af iordu³⁾ wm waarett, þa haffua han lucktt alle landskyldt att oluffs wocku, ella eignist landtzdrottin lodt hans, wttan lodiitt werda minna en leigunu(!) hieffuer⁴⁾ till, nw feer leilendi*<n>*ger af iordu, en ander fær þiill, þa winni huar a þeim iardum er ader bio aa sua at þeim werdj eigi skadi at er till fær, en ef mendt fara aff þeima iordw er þeir haffua hafftt wm weterin sua langt y fra, at þer geta eigi sialfer sett yffuer sadgierdt sinna ne wardueitta, skall saa er tilkomer gærdu(!) wm oc getta, skerra och þynna oc eignist med þui fiordung af korni oc halmi, enn ef

¹⁾ hdr. *alþingi*.

²⁾ óskilligt.

³⁾ *mandtz* aftan á *iordu* útstrikað.

⁴⁾ *hæyrir* A, B.

skade er a giort, bóttj þeim er acker a
epter domme korn speill, en konungi
ij aura sólff,

Wm þa men er rekast a hender mannom

Sua oc wm þa mendt er reckast a
hender manum erenda laust, oc siittia
þer v nettur eda lenger gialde kongi
ijj aura sólff, wtan han fare oc þacka
seer wiist, eda bonde sendi hanom
órenda sinna en fatócker mendt erro
skylder att fara at wseickiu oc biidia
seer almosu, sua oc þer mendt er þacka
husbónder, þa erro þer secker iij
aurum s(ólff) wiðt konnongen, en
adra iij þer

Ef þueir mendt eda fleiri eigu saudt samman,

Thatt hafum wer oc spurtt, wm
wuiniw þa som her heffuer fram-
farett y landinw meir en wæra skildi
wm saudfenadt manna, oc þes auxtar
er os hófuer eigi lenger yfuer at þegia,
heller nockur raadt a at leggja och
skordor med att settia, att huer metj
sinnw wna, epter þui som handt aatte
at logum, at haffua, end ef ij mendt
eda fleiri eigw saud sammen y einn-
um haga, oc willia þer huartuegia
skæra sinn saudt, þan fyrst er wmarck-
ader er, huartt som þet ero lomb
eda gamlur sauder, þa hefuir þ(a)tt
huer som recker⁵⁾ med hundj eda
adrum welum, huartt som han a eda
eigi, þegar wmarckader er, nw aff þui
at oss liist sua och odrum skynsamer
monnum, at þat maa eigi bera werri-
ting⁶⁾, en at nockur olaug hefst wp y
landeno, nee framgang haffua med
rangendum, þa gerum wij þa grein a
och skiipan, at ef mader will þacka
sin lomb eda saudt gamlan þan som
wmarckader er, þa skall han faa till
ij skillricker wiitni, at þett er hans
sauder, och kienna þar moder þill, en
ef þer falla rast⁷⁾ hannom, þa suari
han slickw fyri, som han aatte eickj y

Her sægir laga bodt wm saudt

Nu liggja haglendj saman wttan
gaardtzt er eigw ij mendt huar sin
haga, oc genger sauder or annars haga
och y hins oc werder þer hagfaster,
och letter⁸⁾ hinn att er hagan a, þa
þacka sua saudt sinn allan och bærra
y sin haga, nw genger þesser saudær
apter y þan haga, er han war orborren,
oc sua annantt sinij, och þredie
sinni, falla þessi saudar wgiildur þeim
som aa, wtan hinn willi þacka leygw
fyrra haga sinn xx all(nir) fyri sauda

⁵⁾ tekr A, B.

⁶⁾ var(r)i tign A, B.

⁷⁾ fallôrast A, fallerast B.

⁸⁾ tell A.

marck hueria, en ef hann will eigi
leigw þacka, þa skall hin er saudt aa
bioda hannom kaup a halfuom saud-
inum wiidt siig, nw ef han wiill
huarckj kaupa nee leygw þacka, þa
fóri han saudt sinn or (haga sær at)⁹⁾
hagredum, och haffua or innan xij
maanædum, nw will saa er saudt a
huarcke leygw bioda nee sellia þenn-
om er hagan aa, falle sauder wgiilder
þeim som aa, þar skall saudt ofan
recka som han er hagfastur och rettum
wphalda huar epter sauda magni, en
ef odrú wiissi er giortt, bóttj konungi
ijj aura sólff, en hinum skada bott
epter lougum er saudinn aa, ef skadi
werdar att, nw ef mendt erro att saud-
retti, oc eigw margar mendt saudt
saman, þa marcki huer lomb epter
þui som han (a)¹⁰⁾ er þiill, oc hyggja
att huerio margar erro þui lombur, och
sua ef wkunnuger sauder erro y þeiri
reitt, þa hyggi sauda mendt att huarssw
margar lomb haffua, oc mereke huartt
lomb er eigi er geltt, enn ef ein hueriu
mismarckadar(!) saudt y þessari reitt,
þa haffua saw saudt sin er a, þegar
rettar kienningar komma till, en ef saa
maa sinni einkunn a¹¹⁾ komma, eda
annan saudt iamgodan, en saa see
eingw secker er mismarckade y sam-
reittum, nw eigw aller mendtt saudt
sammen y einnum haga, och wiill ein-
huer kyrra sina saudt eda flerij, en
hinnar wiillia eigi, þa raade saa er
bótta wiill siitt fæe, en eigi hin er spylla
wiill, nw recker sua sin saudt y reitt
er kyrran aa, oc kómer stygger sauder
y þenna, þa setti nider oc lóypi eigi wp
styggum saudi y kyrran, en ef þett gerrir
suari spelduircki oc skade, oc fuldrettj
med ofunder bott epter lougum, en kon-
unge iij aura s(ólff) oc kyrra þan saud
sin som epter er y þeim haga, nw ef
mendt ganga einganger y haga, och gera
eigi þan mann waran wiidt, er saudt
aa med hannom y haganum, oc mis-
mercker ein huer þeira lomb, oc setter
a sinna einkunn, oc woro ader wmarck-
adt, oc segiir eigi þeim till er aa, þa
hæffuer han marckadt med lóyndt, oc
bótti þeim er aatte epter dommi, en
konungi iij m(erkr) sólff, ef wiirdiist
till óyris, en huinska ef minna er, en
ef han marckar þan saudt som ader
er marckadar, oc setti sinna einkun
ofuann a hins er adar aatte þan saudt,
þa er han þioffuer att,

Wm hunda þau er saudbitter erro

Nw ef mendt leida hunda þa y haga,
er saudbitter erro, oc bita þer saudi,

⁹⁾ eftir A.

¹⁰⁾ eftir A.

¹¹⁾ hdr. einkunna

þa bóthe apter hinum er aatte iamgod-
an saude, nw biitter han optar, bóte
som han sialfuer drepi, en ef þeir
hundar werdi saudi at skada, at mendt
hafua samtyckt at wp skulla ganga, þa
bóte saa apter iamgodan saud hinnum
er aatte, er þessi hundar fylgir, oc
warast saa wiidt at gióma hundt sins,
en þet er sauder beitidt(!), er opter
werder saudi at skada en wm sini, eda
genger brot y haga oc biitter saudi, enn
skiipan y haga skullu men efter þui
hafa, som at fornnw hefuer werit, wtan
mendt sæe at hagin mógi meira berra,
þa haffua saa marga som þeim semer,
oc sua margan saudt huer y haffua
som haga aa tiill, sua wm adra eigu
nautt eda ros, þa skal engi fleira haffua
en ader er skiiltt manna millum, halde
oc engi y annars haga wtan y sialffuer
sins, en ef haldar suari epter lougum,

Wm þa mendt er buu reissa af nyw

Sua er oc at þalla wm þa mendt er
þegar legiast y kott, er þer eigw þill
eins misseris matt, nw skall engi med
minna fæe bw samman settia hedan
yfra, enn med iij kyrr, enn huer som
med minna lendir, han er secker marc
sólff wiidt konungen, huer þeira, en
sialff fórs¹²⁾ mendt ader skullw
enger wera, wtann þar einir som eigi
fær seer winnw till fosters, sua oc wm
þau hinw¹²⁾ er brott laupast fra bond-
um forfalla laust, skall engi lenger
fóda en iij netter, en ef lenger fóder,
gialdi sliigt som bock meller, wm þa
mendt er annars winnw mendt þacka,

Ef huskarlar hitta a huall

Nw ef huskarlar bonda hiitta huall
a hafee wt, oc skerra af skiip farm,
haffua þer af fiordung, en ef þer flyttia
huall at lande wskorren, haffua sligt
af sem loughock meellir, nw recka
mendt huall a landt wp, þer som eigi
er iordt fyr ofuan, weida och biarga or
flódar mali, haffua aff fiordung, sua
och wm þre hiitt samma, en ef mendt
finna nautt eda saudi, eda annan
fenadt a hafe wt, oc flyttia a landt,
haffua aff fiordung

Wm forgipt a xii maanadum

Sua oc wm þa mendt er her siittia
wetter setter, oc bóndar bioda heim
þill sinn, hui myckitt bónder skulla
þacka med þeim y forgipt a xij maanad-
um, at þer mendt gefi iij hundrad er
icki haffua mungat oc þo matt slickan
som bondi haffuer, end saa iij hund-
rad er haffuer maaldryckiu helga
daga oc fostw daga, en saa v hundrad
er hueran dag heffuer mungatt,

¹²⁾ hiun B.

Wm fimttar

Thatt er nw þui nest att ef mader skiipar annars mandtz haga med saudi sinnw, och wiill eigi or lata, þo att hinn meini er hagan aa, þa skall saa er hagann aa gerra fimtt thiill, oc skall hinnw fyrstw heffia at oluffs wockw fyrri, oc till anders móssw, en ef þa er eigi or forfalla laust, þa eignist saa þreidung y saudi hans er hagan aa, adra fimpt hefuer att anders¹³⁾ messu och till fostu, endt ef þa er eigi or forfalla laust, þa eignist sua ij luttj y saudinum er hagan aa, hinn þreidie fimpt hefer at fostu oc þill olaffs wockw, en ef þa er eigi or forfallalaust, þa eignast saa þan saudt allann er haga a, wtan þer naudsyniar banni er, som skynsamer mendt metta, oc sua witu þett grannar hans, nw ef sua wirdiist at þer naudsyniar haffa till gengett att hann maate eigi or fóra þo at han wiildi, þa skall han haffua werdt fyrri saudt sinn, þan som epter stender y haga hins, sua er oc skiipadt at saa ein huer er sauder hagfaster y annars haga er þar hefuer wetrar stodu, och þer lembur wm waarit, end þer som haga morck manna liggia samman, oc sauder genger huer till motz widt annan, þa skall sua er ganga wiill till marckrenur, gera þeim ordt er till mottz aa wiid ham(!), oc ganga-bader samen, en ef annur huar wiill eigi ganga, þa gangi saa er steefndi hinum y sinn haga, en eigi y hins wtan saa som loug watta, nw genger mader wm marckrein y annars haga, suari slickw fyrri som handt gerdj hinnum engi ordt, en ef eigi er ordt gior oc genger þo, þa suari slicko med þörtrygtt, som saa wiill a hendi hannom hafua er hiema satt, oc skada þan allann som aff geriist y hans wp gangu a þennom degi, oc ofundar bott slicku som loughock watter, en kongi iij aura s(ólff), en ef mendt eigw haglendi samman oc styggan saudt, nw willia sumar kyrra en sumar eigi, þa skall saa raada er kyrra wiill oc bóte will siitt fæe, en eigi saa er spilla wiill fyrri badom, ella abyrgist saa skadan er eigi will hiem tacka, þan som a werder saudi hins, wtan nockor naudsyni bannj,

Wm wangnn hugg

Sua hafum wer oc þa skipan a giort, at wm huallistai(!)¹⁴⁾ þau er wer kallum wagnn hug, eda sua miock reckit at eigi þecker saltte, þa willium wer þet gefa þeim er þet landt aa er recker aa fyrri gudtz sackar, oc salu fader oc moder wors, oss till fridar oc

farsældar, med þeim hetti at syna skall adr fyr wattum, en þer gera nockutt raadt fyr, wtan worir epter komender see att þet see moti konung domenum,

Wm deildt manna eda koup

Sua oc þer mendt er skiema goda mendt y ordum eda werckum, oc haffua ecki þill at bótta, och tróigsta saa felóyssi sinnw, at þer hafa slicka refsing som xij skynsammer manna dóma louglegar till nefndar af rettaranum, nw ef madr er hiastader deildt manna æda kaupi, oc will handt eigi witni berra louglega till nefnder, gialdj kongi marck s(ólff) hueriu sinni, þar till er hand bæer witnj

12

¹³⁾ r affuratskrivað oman fyrri e.

¹⁴⁾ hvalfystri A, B.

alin kvk. sí *pln*
alþingi hvk. alting, ting sum hvørjum manni er heimilt at fara á
Andresmessa kvk. andrasmessa, 30. november
bók kvk. her: lægbók
breiða s.: *b. á bak* (helst) berja á bak, fleingja
búnaðarbólkr kk. lógarbólkr (t.e. -deild) um búnaðarmál
búnaðr kk. búnaður, tað at búgva, sita á jørð
einganga kvk. eingonga, tað at ganga einsamallur (burtur í haga)
einkunn kvk. (seyðar)mark
Erlendr, kórsbróðir í Bergen; vígdur til biskups í Føroyum 1269, deyður 13. juni 1308
eyrir kk. „oyri“, virðiseind; í vekt = $\frac{1}{8}$ *mørk* = 3 *ørlogar* (o.u. 26–27 gramm); sum peningsvirði var 1 *eyrir* upprunaliga = 26–27 gr. í reinum silvuri, men annars verður *eyrir* við ymsum lýsingarorðum seinni nýtt um aðrar og smærri peningseindir, t.d. *eyrir veginn, taldr, silfrmetinn*. Til samanburðar kann verða nevnt at sambært Gulatingslógum var kúgildi (= 120 alin av vadmali) tað sama sum $2\frac{1}{2}$ *eyrir silfrs*
fallerast s. (úr latíni) fara skeivur, mistaka seg
farsæld kvk. eydna, lukka
fímt kvk. upprunaliga: fimm daga frest (ávaring); her: frest við rúmari tíðarmarki, o.u. $\frac{1}{3}$ ár
forfallalaust hj. uttan at hava fullgilt forfall, lægliga orsök til at bera seg undan e-m
forþípt kvk. gjald fyri vistarhald
forn l. fornur, gamal; *at fornu*: í fornari tíð, í gomlum dögum
fóstr hvk. uppihald
framan hj. framman; fram í tíðina, framtíðir: *f. til fotslu*
føstudagr kk. føstudagur, dagur tá ið fastað verður
framgangr kk. framgongd; *hafa framgang*: hava framgongd, fara fram, henda
fullrétti hvk. fullar batur sum hvør maður kann krevja sambært rættarstöðu síni
ganga s. ganga o.s.fr. *g. til*: koma fyri; *g. upp*: ganga niðan (í hagan)
geyma s. goyma, ansa eftir
gerða, girða s. girða, gera garð um
grein hvk. her: skipan, avgerð: *gera g. á ok skipan*
hafrekstr kk. reki
hagræði hvk. gagn, bati, hjálp
Hákon Magnússon (1270–1319), kallaður *háleggr*, yngri sonur Magnus lagabætara, fekk her-tuganavn 1273; 1280 hertugi yvir Upplondum, Oslóar sýslu, Øgdum, Hjaltlandi og Føroyum. 1299 kongur eftir deyða Eiriks kongs bróður síns
hálf kvk. helmingur; partur í (rættar)máli; *af e-s hálfu*: fyri e-n, vegna e-n
harðr l. harður; *sem mál er harð til*: eftir hvussu harða revsing mál krevur
hefja s. her: ópers. *hefr e-t*: eitthvørt byrjar
heimull l. heimil, sum ein hevur rætt til
hjó hvk. húsfólk, tænastrúfólk; hjún, gift fólk
hníga s. sí *níga*
hvalflystri hvk. stykki av hvali, fjós (?)
hvarvetna hj. allastaðni
hvinska kvk. smástuldur, pískan
hond kvk. hond; *á hendi (hendr) e-m*: ímóti e-m
iskipan kvk. skipan (í haga)
kanceler (úr latíni) kk. kanslari (háttsettur hirðmaður, starv hansara var m.a. at seta saman kongsbrøv)
kaup hvk. keyp
kenning kvk. tað at kenna (aftur)

kensl hvk. tað at kenna, bera kensl á
konungdómur kk. kongsdømi
kot hvk. smátta, fátæksligt búgv
kristinsdómsbólkr kk. lógarbólkr (t.e. -deild) um kirkjumál og kristnirætt
lagadómur kk. dómur eftir lógum, lægligur dómur
landdróttinn kk. jarðaránari
landsbók kvk. lægbókin fyri landið, Noregs ríki
landskyld kvk. ársleiga av jørð
lata s. láta, lata; *l. úr*: taka úr, lata fara úr
leiglendingr kk. leigulendingur, maður ið situr við leigujørð
lenda s. *l. e-n*: veita e-m jørð at búgva á
lóð kvk. (og hvk.) grøði, tað ið fæst av jørðini
løg hvk. flt. lóg; *at lögum*: eftir lóg(um)
lægbók hvk. lægbók
lægvátr kk. lægligt vitni
Magnús lagabætir, kongur í Noregi 1263–80, sonur Hákonar gamla Hákonarsonar – langabbasonur Sverra kongs – f. 1238, d. 1280, fekk kongsnavn 1257 og varð krýndur 1261. Viður-nevni sítt fekk hann fyri mikla löggávustarv sítt
máldrykkja kvk. drykkur, helst øl, máldur hvørjum manni við máltíðir
markrein kvk. markaskjal
meina s. meina, sýta, banna
misseri hvk. árshefningur
mót hvk. *ganga til móts við*: ganga ímóti e-m
mungát hvk. øl, innlendskt; innflutt øl varð kallað *bjór* (kk.)
myrk(v)astova kvk. myrkastova, fangahús
mørk kvk. í vekt = 8 *aurar* = 24 *ørlogar*, t.e. o.u. 204–212 gramm. Sum peningsvirði er mørkin ógvuliga skiftandi gjøgnum tíðirnar.
nágranni kk. granni, nábúgvi
nauðsyn kvk. neyðsyn, forfall, hindrandi orsök
nauðsynjalaust hj. uttan neyðsyn el. lægligt forfall; sbr. *forfallalaust*
níga s. níga, halla
notarius (latín) kk. skrivari kongs
ofanrekstr kk. omanrakstur, tað at reka (seyð) oman (úr haga)
ógildir l. sum einki skal verða bøtt fyri, óbottur (við skaða el. dráp)
Ólafsvaka (-*vøku*) kvk. ólavsóka, 29. juli, til minnis um fall Ólavs kongs halga á Stiklarstöðum 1030, eisini kallað *Ó. (hin) fyrri*. *Ó. þinnur (efri el. (hin) síðari)*, 3. august, til minnis um, at lík Ólavs varð upptikið úr grøv 1031 og hann gjørdur heilagur maður
orð hvk. orð; *gera e-m orð*: gera e-m boð
rangindi (-*endi*, -*yndi*) hvk. flt. órættvísi
rættari kk. tann ið varðveitir lóg og rætt, sýslumaður
sáðgerð kvk. sáing; sáður akur
samrétt kvk. = samrétti
samrétti hvk. samrætt, rætt sum menn eiga í felag
sauðamørk kvk. „seyðamørk“ (merkingin óviss)
sauðbítur kk. „seyðbítur“, hundur ið bítur seyð
semja s. her ópers. *þeim semr (e-l)*: teir verða samdir, semjast (um e-t)
setja s. seta o.s.fr.; s. *niðr*: spekja, sissa(?)
síra (sira) kk. tittul hjá prestum
sjálfføzlumaðr kk. maður ið er førur fyri at føða seg sjálvur uttan at fara í tænastrú hjá øðrum
skilja s. her: áseta, gera av
skilríkr l. rættvísir, reiðiligur, rættiligur; trú-sagdur, álitandi, lítargóður
skipa s.; s. *haga með sauð sínum*: lata seyð sín ganga í haga; sbr. *nýfør*. skipan

skipfarmr kk. skipsfarmur (í fornöld vórðu smærri før enn nú kallað skip)
skorða kvk. skorða; *selja skorðu við*: forða fyri, hindra
skrá kvk. skinnbræv, -bók; lægbók
spellvirki hvk. skaðagerð
synja s. synja, nokta, siga nei til
tiltala kvk. (út)rokning; *at réllri lilltalu*: eftir røttum tali (lutfalli)
tína s. tína (korn), treskja(?)
tjá s. sýna, vísa; sýna við orðum, greiða frá
tortrygð kvk. illgruni, ivi
una s. trívast; vera nøgdur (við)
uppganga kvk. uppgonga, gonga út í haga
vagnhogg hvk. stykki bitið burtur úr stórhvali av tí hvali, ið kallaður varð *vogn* (kvk.), t.e. bóghvítuhvalur
valinkunnr l. óskyldur, fremmandur; óvildarligur, óheftur
vél kvk. væl, bragd, snild
verð hvk. virði, prísur
vetrarhafi = *vetrarhagi*
vetrarhagi kk. vetrarhagi, hagi har sum seyður gongur um veturin
vetrseta kvk. vetrardvøl
víst kvk. víst, tilhald, bústaður; tænastrú
øfundarbót kvk. bót (eykabót) fyri gerð, sum er gjørd av øvund ella hati
ølmusa kvk. álmussa
øln kvk. alin (o.u. 49 sm.); longdist í hvørjum; upprunaliga longdin var frá alboga út í fingra-endar)

- Johan Agerholt:** Sauebrevet 1298. En undersøkelse i norrøn diplomatikk. *Arkiv för nordisk filologi*. Sjuttiofjärde bandet (Lund MCMLIX), bls. 236–263.
- Johs. Brøndum-Nielsen:** Sandevåg-runestenen (Vågø, Færøerne). *Aarbøger for nordisk oldkyndighed og historie* 1923, bls. 111–122.
- Lucas Debes:** *Færøæ & Færoa Reserata*. København 1673. Facsimileudgave med indledning og noter ved Jørgen Rischel. København 1963. I, bls. 263–273.
- Diplomatarium Færoense*, Føroyskt fodenbrævasavn. I. Miðaldarbrøv upp til trúðótarskeiðið við søguligun rannsóknun av Jakob Jakobsen. Tórshavn – København 1907. XLIV + 52 bls. + 3 (4) pl.
- A. C. Evensen:** *Savn til Føroyinga søgu í 16. öld*. Tórshavn 1908–1914. 222 bls.
- Tillæg til forslag og betænkninger afgivne af Den færøske landbokommission*, Nedsat i henhold til lov af 13. marts 1908. København 1911, bls. 1–21 og 29–34.
- Vilhelm Gödel:** *Fornnorsk-isländsk litteratur i Sverige*. I. Stockholm 1897. bls. 20–32.
- Vilhelm Gödel:** Katalog öfver Kongl. bibliotekets fornisländska och forn-norska handskrifter. *Kongl. Bibliotekets handlingar* 19–22 (Stockholm 1897–1900), bls. 93–96.
- Marius Hægstad:** [Ummæli av] *Diplomatarium Færoense* I 1907. *Arkiv för nordisk filologi* XXVI. Tjugosjätte bandet (Lund 1910), bls. 212–223.
- Marius Hægstad:** Vestnorske Maalføre fyre 1350. II. Sudvestlandsk. 2. Andre Bolken. *Videnskapselskaps Skrifter. II. Historisk-filosofisk Klasse* 1916. No. 4 (Kristiania 1917), bls. 63–66.
- Björn Hagström:** Några ord om språket i Husaviksbreven. *Fróðskaparrit* 13. bók (Tórshavn 1964), bls. 18–27.
- Björn Hagström:** Ändelsevokalerna i färöiskan. En fonetisk-fonologisk studie. *Stockholm Studies in Scandinavian Philology. New Series* 6 (Stockholm 1967), bls. 172–188.
- Håkon Hamre:** [Ummæli av] Mikjel Sørle: En færøysk-norsk lovbok fra omkring 1310 1965. *Scandinavian Studies* Vol. 39. Number 3 (Kansas August 1967), bls. 283–285.
- Jón Helgason:** Kongsbókin úr Føroyum. *Útiseli. Árbók Føroyingafelags* VI (Keymannahavn 1951), bls. 101–122.
- Jón Helgason:** Nøkur orð aftrat um kongsbókina. *Útiseli. Árbók Føroyingafelags* VII (Keymannahavn 1952), bls. 113–115.
- Kr. Kålund:** *Katalog over de oldnorsk-isländske håndskrifter i det store kongelige bibliotek* København 1900, bls. 41–42.
- Marius Kristensen:** “Nokkur blöð úr Hauksbók”. Et færøsk håndskrift fra o. 1300. Undersøgt og bestemt med hensyn til dets sprogform. *Det Kgl. Danske Videnskabernes Selskab. Historisk-filologiske Meddelelse* IX. 5 (København 1925). 77 bls.
- Marius Kristensen:** [Ummæli av] Mikjel Sørle: Færøysk tradisjon i norrønt mál 1936. *Arkiv för nordisk filologi* LIV. Femtiofjärde bandet (Lund MCMXXXIX), bls. 373–376.
- Gustaf Lindblad:** Färöiska medeltida handskrifter i Sverige. 12 bls. f: *Bokgåva till Färöarnas lagting från Sveriges riksdag 1950* [Óprentað, ikki síðumerkt, til skjals á Føroya landsbókasavni].
- Chr. Matras:** Føroyskt mál í skrift um ár 1300. [Ummæli av] Mikjel Sørle: Færøysk tradisjon i norrønt mál. Oslo 1936. *Varðin* 18. bind (Tórshavn 1938), bls. 61–64.
- Norges gamle Love indtil 1387* Andet Bind, Christiania 1848, bls. 13 [skipanin um tingfaratoll]. Tredie Bind, Christiania 1849, bls. 33–40 [Seyðabrævið]. Fjerde Bind, Christiania 1885, bls. 353–354 [rættarbót Magnúsar kongs lagabotara 1273], bls. 493–496 [AM 316 fol.], bls. 549–553 [AM 61b II 4º], bls. 607–609 [AM 31 8º], bls. 665–667 [Stokkhólm 33 4º, “Kongsbókin”] og bls. 698–700 [Lund 15]. Femte Bind, Christiania 1895 [orðabók].
- Jóhan Hendrik Poulsen:** [Ummæli av] Mikjel Sørle: En færøysk-norsk lovbok fra omkring 1310 1965. *Mediaeval Scandinavia* 1 (Odense 1968), bls. 221–223.
- Didrik Arup Seip:** *Norsk språkhistorie til omkring 1370*. Oslo 1931, bls. 222. 2. utgave. Oslo 1955, bls. 228–229.
- Didrik Arup Seip:** Om ikke omlydte former i sterkt presens. *Maal og minne* 1931, bls. 49–62.
- Didrik Arup Seip:** *Studier i norsk språkhistorie*. Oslo 1934, bls. 45–48.
- Marie Ingerslev Simonsen:** The Kirkjubø Runic Stone. *Acta philologica Scandinavica* Vol. 24 (Copenhagen 1961), bls. 107–124 + Fig.s 1–4.
- Mikjel Sørle:** Et par notiser til færøysk historie i 2. halvpart av 16. hundre-året. *Varðin* 16. bind (Tórshavn 1936), bls. 99–102.
- Mikjel Sørle:** “G. M. paa Ferrø”. *Varðin* 16. bind (Tórshavn 1936), bls. 246–248.
- Mikjel Sørle:** Færøysk tradisjon i norrønt mál. *Avhandlingar utgitt av Det Norske Videnskaps-Akademi i Oslo. II. Historisk-Filosofisk Klasse* 1936. No. 1 (Oslo 1936). 150 bls. + Fasc. 1–3.
- Mikjel Sørle:** Biskop Arnes lovbok. Eit færøysk bokverk frå midalderen. *Varðin* 18. bind (Tórshavn 1938), bls. 69–80.
- Mikjel Sørle:** *En færøysk-norsk lovbok fra omkring 1310*. En studie i færøysk språkhistorie. Tórshavn – Bergen – Oslo 1965. 76 bls.

Útgávan gjørd á Fróðskaparsetri Føroya. Fyrstøðumaður: Christian Matras.

Greitt úr hondum hava Jóhan Hendrik W. Poulsen og Ulf Zachariasen.

Yvirlit yvir Føroya søgu: Arnbjørn Mortensen.

Enskar týðingar: Michael Barnes og David R. Margolin.

Handritini latin til nýtslu av Kongliga bókasavninum í Stokkhólmi, Háskúlabókasavninum í Lund og Árnasavni í Keypmannahavn.

Avmyndingar og prentmót av handritunum: Christoffersen + Co., Keypmannahavn.

Tittul, kort og tekningar: Janus Kamban. Prentmót: Grafia, Tórshavn.

Føroya kommunufelag hevur tryggjað útgávuna peningaliga.

Varðveitsla: Emil Thomsen, Tórshavn.

Framløga: Føroya Fróðskaparfelag, Tórshavn. © 1971.

Bókband: Helge Justinussen, Tórshavn.

Prent: Estra í Gøtu við skrifttekniskum stuðli frá Bianco Lunos Bogtrykkeri A/S, Keypmannahavn.

- 825 The Irish monk Dicuil writes the book *Liber de mensura orbis terrae* (*Book of the Measure of the Earth*), in which some islands are mentioned which must be considered to be the Faroe Islands.
- c. 825 Grímur Kamban the first Norse settler.
- c. 1000 Christianity adopted at the Assembly in Tórshavn (Thorshaven). Political and religious struggle between Tróndur (Prándr) í Gøtu and Sigmundur Brestisson.
- 1035 Leivur Øssurson, Tróndur's foster son, receives the Faroes as a fief from King Magnus the Good of Norway.
- 1080- The Faroe Islands made a special bishopric under the Archbishop of Nidaros. Kirkjubøur becomes the bishop's residence.
- c. 1540 Trade monopoly established. The king, Magnus *Lagabætir* promises to send at least two merchant vessels a year to the Faroes. The same year the king declares the Gulathingslaw valid in the Faroe Islands, thereby putting an end to self-government under the Representative Assembly (Faroeese *løgting*) led by the Chairman (*logmaður*). The latter is now made a royal official.
- 1273 The Faroe Islands are mentioned by name for the first time, on the Hereford map, as "farei".
- 1280 The Hanseatic merchants are prohibited from trading with the Norwegian tributaries, among them the Faroes, but they continue trading as before.
- 1294 The Sheepletter, a legal precept dealing with agricultural matters in the Faroe Islands, is declared valid by Duke Hákon Magnusson on June 28th. In order to make his authority clear to the Faroeese he does not turn to the Assembly or its Chairman, but to his own subordinates Bishop Erlendr of Kirkjubøur and Sjóður (Sigurðr), Chairman in the Shetlands.
- c. 1300 The Magnus Cathedral (the so-called Múrur, i.e. wall) is begun in Kirkjubøur, but never completed. - Erlendr bishop from 1269 to 1308.
- 1302 The Hanseatic merchants are again prohibited from trading with the islands.
- 1361 The Hanseatic merchants obtain the same trading rights as Norwegians regarding the tributary countries. Keen competition with English merchants.
- 1380 The Faroe Islands and the other tributary countries pass, together with Norway, under the rule of the Danish king, but continue to be governed as provinces of Norway.
- 1490 The Dutch obtain the same trading rights in Norway and its tributaries as the Hanseatic merchants.
- 1500 Around this time raids are made by French, British, Irish, and Algerian pirates (the latter called Turks).
- 1529 King Frederick I gives the Faroes as a fief to two merchants from Hamburg, Thomas Koppen and Joachim Wullenweber, in return for 100 Lübeck marks a year. They are also entitled to the trade monopoly and the royal taxes, but not to the church property, which was not confiscated by the king until the Reformation.
- 1536 The Norwegian Representative Council abolished, and the Faroe Islands, as well as Norway, are now ruled as a province of the Danish kingdom.
- c. 1540 The Reformation. The Faroes become a Protestant bishopric. - King Christian III immediately confiscates 2/3 of the church property.
- 1547 The king gives the church property he had confiscated to his vassal Thomas Koppen.
- c. 1540- Jens Gregersen Riber the superintendent (bishop).
- 1557 In a royal proclamation of March 12th the Faroeese are given the right to appeal the decisions of the Chairman of the Assembly to the king as the *King of Norway*. That the Faroe Islands are not completely considered a province of Norway, however, is seen in the Norwegian Law of Christian IV, where the Faroeese Representative Assembly is not included among the Norwegian Representative Assemblies.
- 1553 With the death of Thomas Koppen this year trade is partially liberalized, i.e. the Faroeese are allowed to trade with Danish and Norwegian merchants, but not with foreigners.
- 1556- Trade monopoly re-established.
- 1571 The bishopric abolished and the islands made a part of the bishopric of Bergen. Heini Havreki, Magnus Heinason's father, the first Faroeese rural dean (*próstur*). The remaining third of the church property now confiscated by the king.
- 1578 Free trade.
- 1579 Magnus Heinason obtains the trading rights.
- 1584 A sworn Assembly secretary (*sorinskrivari*) is appointed to keep the records of the Assembly and to assist the Regional Assemblymen in legal matters.
- 1589 Magnus Heinason beheaded in Copenhagen.
- 1619- "The Icelandic Company" manages the trade monopoly as well as (until 1655) the royal revenue in the Faroes, in return for 1000 rdl. a year.
- 1662 The Gabel regime. - In 1655 Frederick III grants the Faroes as a fief, all revenue included, to Christoffer Gabel in return for 1000 rdl. a year. In 1661, a letter of favour grants him and his son, Frederick Gabel, the Faroe Islands for their lifetime without payment, and in 1662 the trade monopoly as well.
- 1634 Responsibility for the judgements that are passed lies in the Assembly secretary.
- 1637 Fort built on Tinganes to protect the trade monopoly.
- 1658 The Representative Assembly decides not only to finish building the Tinganes fort, but also to put the Skansatangi fort into defensible condition, and that thirty men be deployed there.
- 1673 Pastor Lucas Debes writes the book *Færoæ et Færoa Reserata* (*Færoernis og færøeske Indbyggeris Beskrivelse*). The same year there is a fire in the buildings on Tinganes. Almost all the buildings of the trading monopoly, as well as the Assembly building, burn down, and the powder magazine in the Tinganes fort explodes.
- 1677 The Skansatangi fort and part of Tórshavn destroyed by Frenchmen.
- 1688 Christian V's Norwegian Law of 1687 becomes valid in the Faroe Islands.
- 1706 The first and only death sentence under Norwegian law carried out when a brother and sister from Skælingur are beheaded for incest.
- 1709- Royal trade monopoly.
- 1856 The Faroes made a part of the Icelandic clerical and governmental administrative district (*stiftamt*).
- 1709 Ryberg's trading business established in Tórshavn (*Vágsbotnur*).
- 1768- Granted special permission to stock foreign goods and to carry on transit trade in them. Managed by the trading company of Rosenmeyer and Floor. They teach the Faroeese to salt herring and are the first to export dried cod from the Faroe Islands.
- 1788 The Faroes made a part of the Zealand clerical and governmental administrative district.
- 1776 Jens Christian Svabo undertakes research in the Faroe Islands and writes the book *Indberetninger fra en Reise i Færøe 1781-82*.
- 1781 Nólsoyar Páll builds the ship "Róyndin Fríða", and is thus the first Faroeese since Magnus Heinason to own a ship. - The Latin School is closed (established 1547).
- 1804 The English captain Baugh attacks Tórshavn and takes the fort. Later the same year "Mr. Spectacles" ("Brillumaðurin", Baron von Hompesch) robs the trade monopoly and the church.
- 1808 Nólsoyar Páll lost at sea on his way to the Faroes.
- 1809 The Treaty of Kiel. Dano-Norwegian Union dissolved. The Faroe Islands, Iceland, and Greenland remain under Danish rule.
- 1814 The Representative Assembly is abolished. The Faroes become a governmental administrative district (*amt*) within the Danish kingdom; Commandant Løbner the temporary head administrative official (*amtmaður*).
- 1816 The first head administrative official appointed (Løbner).
- 1821 Regulation making education compulsory; primary school established.
- 1845 V. U. Hammershaimb lays the foundation for the Faroeese literary language.
- 1846 The Danish constitution of 1849 made valid for the Faroe Islands, although without the consent of the Faroeese people.
- 1850 The first general election of a Faroeese representative to the Danish Lower House; Niels Winther elected.
- 1851 The Representative Assembly re-established, although now possessing only advisory power. Niels Winther publishes the first Faroeese political newspaper, "Færingetidende".
- 1852 Royal trade monopoly abolished. Free trade. - The Farm-Hand Law of 1777 invalidated.
- 1856 First secondary school, in Tórshavn.
- 1861 The Faroeese training college founded.
- 1870 Fishing with cutters begins. The first cutter bought for the Faroes in Britain.
- 1872 Nationalist movement begins with the Christmas gathering resulting in the foundation of the "Føringafelag".
- 1888 Faroeese folk high school founded.
- 1899 The first political parties: the Union Party and the Self-government Party.
- 1905- The Self-government Party wins a majority in the Representative Assembly for the first time.
- 1906 The law concerning the Representative Assembly is changed. The head administrative official and the rural dean are no longer self-appointed members; the Assembly is now fully democratic.
- 1918 The Socialist Party (founded 1925) represented in the Assembly.
- 1923 The Faroeese Representative Assembly establishes a university-preparatory school (grammar school).
- 1928 The controversial §7 of the public education regulations, which specified Danish as the language of instruction, is removed. - The Agricultural Council is established.
- 1937 The Faroes are occupied by British forces.
- 1938 The Faroeese flag is recognized by the British as the national emblem. - The Popular Party founded.
- 1940- Voting age for Representative Assembly elections is 21 years.
- 1945 Referendum concerning the political situation of the Faroes in relation to Denmark. A majority votes for independence, but since this was only a third of those eligible to vote, the union continues.
- 1946 The Home-Rule Law (passed March 23rd, effective April 1st). Republican Party founded.
- 1948- The first administration under the Home-Rule Law (representatives from the Union Party, the Socialist Party, and the Self-Government Party).
- 1950 General strike in the fishing industry.
- 1954 The Faroe Fishing Vessel Mortgage Finance Corporation established.
- 1955 The Faroeese Broadcasting System founded.
- 1957 Public insurance law (social security etc.). - 6 + 6 mile fishing limit.
- 1959 The Faroe Islands made a vicebishopric. - The first tunnel in the Faroes (between Tvøroyri and Hvalbøur).
- 1963 Fishing limit 12 miles out from straight base-lines. - A sixty million kroner investment fund established.
- 1964 Law establishing the Faroeese Academy (*Fróðskaparsetur Føroya*).
- 1965 The Faroe Islands join E. F. T. A.
- 1968 The Faroes are represented in the Nordic Council.
- 1970